

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EKONOMETRİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**TÜRKİYE'DE İLLER BAZINDA İÇ GÖÇÜ BELİRLEYEN
FAKTÖRLERİN EKONOMETRİK ANALİZİ: 2008-2013**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yavuz BAŞAR

OCAK 2015

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EKONOMETRİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**TÜRKİYE'DE İLLER BAZINDA İÇ GÖÇÜ BELİRLEYEN
FAKTÖRLERİN EKONOMETRİK ANALİZİ: 2008-2013**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yavuz BAŞAR

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Zehra ABDİOĞLU

OCAK 2015

TRABZON

ONAY

Yavuz BAŞAR tarafından hazırlanan "Türkiye'de İller Bazında İç Göçü Belirleyen Faktörlerin Ekonometrik Analizi: 2008-2013" adlı bu çalışma 22/01/2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Ekonometri Anabilim dalında **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

.....

Prof. Dr. Rahmi YAMAK (Başkan)

.....

Doç. Dr. Zehra ABDİOĞLU (Danışman)

.....

Prof. Dr. Nebiye YAMAK

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım. / /2015

Prof. Dr. Ahmet ULUSOY

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Yavuz BAŞAR

30.12.2014

ÖNSÖZ

Bölgeler veya iller arasındaki ekonomik faktörler başta olmak üzere insanların sosyal, kültürel ve politik gibi nedenlerden dolayı bireysel ya da kitlesel yer değiştirme hareketi iç göç olarak tanımlanmaktadır. Türkiye ilk olarak 1950'li yıllarda başlayan göç hareketi ilk zamanlarda kırsal alanlardan il merkezlerine doğru gerçekleşirken zaman içerisinde boyut değiştirerek iller arasına dönüşmüştür. Bu çalışmada Türkiye'deki iç göç hareketlerinde beşeri, ekonomik, demografik, sağlık ve huzursuzluğa ilişkin değişkenlerin etkilerinin iller bazında belirlenebilmesi amaçlanmıştır.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim süresince önemli katkılarıyla her konuda yardımcı olan değerli hocam Prof. Dr. Rahmi YAMAK'a minnettarlığımı belirtmek isterim. Aynı zamanda, yüksek lisans eğitimim boyunca hem akademik hem de manevi desteği ve tez çalışması konumun ortaya çıkmasında etkili olan saygı değer hocam Prof. Dr. Nebiye YAMAK'a tüm içtenliğimle teşekkür ederim. Bu tez çalışmasının hazırlanmasında ve yürütülmesinde sabrı ve desteğini hiç esirgemeyen, gerek akademik bilgisiyle gerek bir kardeşi gibi manevi desteğiyle daima yardımcı olan değerli danışman hocam Doç. Dr. Zehra ABDİOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi borç bilirim.

Hayatım boyunca bana sonsuz destek veren, canım annem ve anneannem başta olmak üzere tüm aileme, lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca her türlü yardımını ve dostluğunu esirgemeyen değerli arkadaşlarım Asiye TÜTÜNCÜ'ye ve Yavuz Selim İNCE'ye candan teşekkür ederim.

Trabzon, Ocak 2015

Yavuz BAŞAR

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	VII
ABSTRACT	VIII
TABLolar LİSTESİ	IX
ŞEKİLLER LİSTESİ	X
GRAFİKLER LİSTESİ	XI
KISALTMALAR LİSTESİ	XII
GİRİŞ.....	1-2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GÖÇ KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ VE GÖÇ OLGUSUNUN TEORİK ÇERÇEVESİ	3-19
1.1. Göç Kavramı	3
1.1.1. Net Göç Kavramı	5
1.2. Göç Türleri	6
1.2.1. Mesafesine Göre Göçler.....	6
1.2.2. Süresine Göre Göçler	7
1.2.3. Oluşumuna Göre Göçler	8
1.3. İç Göç Teorileri.....	9
1.3.1. İtici ve Çekici Faktörler Yaklaşımı	9
1.3.1.1. Ravenstein'in Göç Modeli ve Kanunları	9
1.3.1.2. Stouffer'in Aradaki Fırsatlar Teorisi	10
1.3.1.3. Everett S. Lee'nin Teorisi.....	11
1.3.2. Fayda ve Maliyet Yaklaşımı	14
1.3.2.1. Micheal Todaro'nun Göç Modeli	14
1.3.2.2. Larry A. Sjaastad'ın Fayda-Maliyet Yaklaşımı	16
1.4. İç Göç Unsurları Nelerdir?.....	17

İKİNCİ BÖLÜM

2. LİTERATÜR TARAMASI.....	20-38
2.1. Türkiye'deki İç Göçler Üzerine Literatür	20
2.2. Diğer Ülkelerdeki İç Göçler Üzerine Literatür	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE'DE İÇ GÖÇ	39-62
3.1. Türkiye'de İç Göç Olgusu	39
3.2. Türkiye'de İç Göç Hareketlerinin Nedenleri.....	42
3.2.1. Ekonomik Nedenler	42
3.2.2. Demografik, Sosyal ve Kültürel Nedenler	44
3.2.3. Politik ve Diğer Nedenler.....	45
3.3. Türkiye'de Bölgeler Arasındaki İç Göç Hareketleri	46
3.4. Türkiye'de İller Arasındaki İç Göç Hareketleri	49
3.5. Sosyo-Ekonomik Niteliklerine Göre Göç Hareketi	57

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. VERİ SETİ, EKONOMETRİK YÖNTEM VE BULGULAR	63-82
4.1. Veri Seti	63
4.2. Ekonometrik Yöntem.....	65
4.3. Ekonometrik Bulgular.....	68
4.3.1. Alınan Göçler İçin Ekonometrik Modellerin Sonuçları	68
4.3.2. Verilen Göçler İçin Ekonometrik Modellerin Sonuçları	75
SONUÇ VE ÖNERİLER	83
YARARLANILAN KAYNAKLAR	86
EKLER	93
ÖZGEÇMİŞ	113

ÖZET

Coğrafi anlamda insanların bireysel ya da kitlesel olarak yer değiştirme hareketi göç olarak tanımlanmaktadır. Bölge ya da iller arasındaki ekonomik, sosyal, kültürel ve demografik faktörlerin neden olduğu iç göç hareketleri 1950'li yıllardan itibaren yoğun olarak Türkiye'de varlığını sürdürmektedir.

Bu çalışmada, Türkiye'de iller bazında alınan ve verilen göçlere etkide bulunan değişkenlerin belirlenmesi hedeflenmiştir. Türkiye için 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 ve 2013 yılları itibariyle 81 il bazında ele alınan verilerle yatay kesit regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Regresyon analizleri sonucunda iş gücüne katılımın, kişi başı sanayi elektrik tüketiminin, okul sayısının, sağlık kurumu sayısının ve ceza infaz kurum sayısının iç göç üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Ele alınan çok sayıda faktörün verilen göçlerden ziyade alınan göçleri açıkladığı gözlenmiştir. Bu durum iç göç açısından illerin çekicilik gücünün iticilik gücünden daha baskın olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: İç Göç, Sosyo-Ekonomik Değişkenler, Demografik Faktörler, Regresyon Analizi.

ABSTRACT

As a geographical term, migration is defined as the movement of people either an individual or mass displacement. The internal movements which are caused by economical, social, cultural and demographical factors between regions and provinces exist intensively in Turkey since 1950s.

In this study, the aim is to identify the parameters which affect the migration on the basis of provinces in Turkey. The cross-sectional regression analysis is carried out on the basis of the data of 81 provinces for the years 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 and 2013. As a result of regression analyses, labor force participation, industrial electricity consumption per capita, number of schools, number of health institutions and number of prisons are determined to have an effect on internal migration. Most factors which are evaluated in this study explain migration that is taken by provinces rather than the migration to provinces. In terms of internal migration, this situation shows that the pulling force of provinces is more dominant than pushing force of provinces.

Key Words: Internal Migration, Socio-Economic Parameters, Demographical Factors, Regression Analysis.

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo Nr</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa Nr</u>
1	İç Göç Üzerine Yapılan Çalışmaların Literatür Özeti.....	34
2	1975-2000 Yılları Arasında Yerleşim Yerine Göç Eden Nüfus	40
3	1975-2000 Yılları Arasında Yerleşim Yerleri ve İller Arası Göç Eden Nüfus	41
4	İstatistikî Bölgelerin Aldığı-Verdiği, Net Göç ve Net Göç Hızı (2008). 47	
5	İstatistikî Bölgelerin Aldığı-Verdiği, Net Göç ve Net Göç Hızı (2013). 48	
6	Net Göç Hızı En Fazla Olan İller (2008-2013).....	52
7	Net Göç Hızı En Düşük Olan İller (2008-2013).....	53
8	İBBS -1 Bölgeler Bazında Kişi Başı Gayri Safi Katma Değer (TL)	58
9	Göç Eden Erkek ve Kadın Nüfusunun Yaş Grubu (2008).....	59
10	Göç Eden Erkek ve Kadın Nüfusunun Yaş Grubu (2013).....	60
11	Eğitim ve Cinsiyet Durumuna Göre Göç Eden Nüfus (2013)	61
12	Değişken Tablosu	64
13	2008 Yılı Alınan Göçler.....	69
14	2009 Yılı Alınan Göçler.....	70
15	2010 Yılı Alınan Göçler.....	71
16	2011 Yılı Alınan Göçler.....	72
17	2012 Yılı Alınan Göçler.....	73
18	2013 Yılı Alınan Göçler.....	74
19	2008 Yılı Verilen Göçler.....	76
20	2009 Yılı Verilen Göçler.....	77
21	2010 Yılı Verilen Göçler.....	78
22	2011 Yılı Verilen Göçler.....	79
23	2012 Yılı Verilen Göçler.....	80
24	2013 Yılı Verilen Göçler.....	81

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil Nr</u>	<u>Şekil Adı</u>	<u>Sayfa Nr</u>
1	Göç Hareketinde Kalkış, Varış Noktası Faktörleri ve Karşılaşılan Engeller	12

GRAFİKLER LİSTESİ

<u>Grafik Nr</u>	<u>Grafik Adı</u>	<u>Sayfa Nr</u>
1	En Çok Göç Alan İller (2013).....	54
2	En Az Göç Alan İller (2013).....	55
3	En Çok Göç Veren İller (2013).....	56
4	En Az Göç veren İller (2013).....	56

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EKK	: En Küçük Kareler
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
HAC	: Değişen Varyans ve Ardışık Bağımlılık Tutarlı (Heteroskedasticity and Autocorrelation Consistent)
İBBS	: İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması
KBGSKD	: Kişi Başı Gayri Safi Katma Değer
ARDL	: Otoregresif Gecikmesi Dağıtılmış
TL	: Türk Lirası
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UAVT	: Ulusal Adres Veri Tabanı
VECM	: Vektör Hata Düzeltme Modeli (Vector Error Correction Model)

GİRİŞ

Göç hareketi, temel olarak bölgeler ve iller arası birtakım farklılıklardan kaynaklanmaktadır. İllere ve bölgelere göre değişen ekonomik, sosyal, kültürel ve coğrafik farklılıklardan dolayı göç kararı alan göçmenler kimi zaman beraberinde göç ettiği mekânda bazı sorunlara neden olabilmektedir. Kentlerde artan nüfus ile kendini gösteren kentleşme ve gecekondulaşma bu sorunlar arasında en yaygın olanlarıdır. Böylece ilk olarak bir mekânda ortaya çıkan göç sorunu, göç hareketiyle gidilen il ve bölgede hatta ülkede genel bir sorun haline dönüşerek önemli bir boyut kazanmaktadır.

Türkiye'de 1950'li yıllarda kırsal alandan il merkezlerine doğru önemli bir göç hareketi yaşanmıştır. Kırsal alanlarda yaşayan insanları derinden etkileyen tarımda makineleşme ve modernleşme faaliyetleri kırsal alanlarda işsizliği de beraberinde getirmiştir. Bu ekonomik sorun kırsal kesimde yaşayan insanları göçe sürükleyerek itici bir güce dönüşmüştür. Bu bölgede yaşayan nüfus kırsalın iticiliği ile sanayi ve endüstrinin gelişme gösterdiği, istihdam imkânlarının daha fazla olduğu iller tarafından çekilerek göç etmiştir. Ülke içersinde yaşanan bu göç hareketi zaman içinde boyut değiştirerek kırsaldan iller yerine iller arası bir şekle dönüşmüştür. Özellikle Doğu bölgelerindeki illerden Batı bölgelerindeki illere ve İç bölgelerden Kıyı bölgelerindeki illere doğru olduğunu söylemek mümkündür.

Geçmişten günümüze kadar Türkiye'de yaşanan göç hareketlerinde başta güvenlik, iş imkânları, gelir, eğitim, nüfus yoğunluğu ve bunların yanı sıra çok sayıdaki sosyo-ekonomik ve kültürel faktörlerin de etkili olduğu bilinmektedir. Literatür incelendiğinde, bu faktörlerin birçoğunun Türkiye'deki iç göçleri açıklamak üzere kullanıldığı görülmektedir. Türkiye'deki göç çalışmalarına dikkat edildiğinde, genel olarak belirli bir yıldaki nüfus sayım verileri ya da anket verileri kullanılmıştır. Bunun temel nedeni, ilk olarak Türkiye'de 1927 yılında yapılan nüfus sayımından günümüze kadar

sağlıklı ve düzenli verilerin olmamasıdır. 2007 yılından itibaren uygulamaya konulan ve Türkiye İstatistik Kurumu tarafından her yıl hesaplanan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçları ile bu sorunun biraz daha ortadan kaldırıldığı söylenebilir. Türkiye'de iç göçlerin belirleyicilerini ampirik olarak ele alan çok sayıda çalışma söz konusudur (Munro, 1974; Pazarlıoğlu, 2001; Yamak ve Yamak, 1999; Filiztekin ve Gökhan, 2008; Topbaş ve Tanrıöver, 2009; Ercilasun ve diğerleri, 2011; Kırdar ve Saracoğlu, 2012). Bu çalışmada, Türkiye'deki iç göçlerin belirleyicileri güncel veri seti ile iller bazında yeniden ele alınarak analiz edilmiştir. Ayrıca, bu analizler 2008 yılından 2013 yılına kadar her bir yıl itibarıyla tek tek gerçekleştirildiği için zamana göre iç göç açısından ortaya çıkan farklılıkları da gösterecektir. Bu analizler neticesinde ön plana çıkan değişkenler politika uygulayıcılarına Türkiye'deki iç göç olgusu hakkında gerekli ön bilgiyi sağlayacaktır.

Çalışmanın birinci bölümde göç kavramı, iç göç ve göç türleri açıklanarak önemli göç teorilerinden itici ve çekici güçler ile fayda-maliyet teorilerine değinilmiştir.

İkinci bölümde gerek Türkiye'de gerekse de diğer ülkelerde iç göçler üzerine yapılan ampirik ve ampirik olmayan çalışmaların bulguları özetlenmiştir. Ayrıca incelenen çalışmalar kapsanan dönem, ülke, yöntem, değişkenler ve elde edilen sonuçlara göre tablo halinde sunulmuştur.

Üçüncü bölümde Türkiye'deki iç göçler belirli başlıklar altına genişletilerek incelenmiştir. İlk aşamada Türkiye'deki iç göçlerin tarihsel süreci ele alınmıştır. İkinci olarak Türkiye'deki iç göç hareketlerinin ekonomik, sosyal, kültürel, politik ve diğer nedenlerinden bahsedilmiştir. Daha sonra iller ve bölgeler arasındaki iç göç hareketleri incelenmiştir. Türkiye'de göç edenlerin sosyo-ekonomik niteliklerine yer verilerek bölüm sonlandırılmıştır.

Çalışmanın son bölümü olan dördüncü bölümde ise Türkiye'deki iç göç belirleyicilerini iller bazında tahmin etmek için En Küçük Kareler yöntemiyle ekonometrik analiz yapılmıştır. Bu analizde, 2008'den 2013'e kadar tahminler gerçekleştirilerek iç göçlerde etkili olduğu düşünülen değişkenler ekonomik, eğitim, sağlık, demografik ve huzursuzluk olarak sınıflandırılmıştır. Ele alınan yöntem kapsamında iç göç belirleyicileri tahmin edilerek elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve politika önerisinde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GÖÇ KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ VE GÖÇ OLGUSUNUN TEORİK ÇERÇEVESİ

1.1. Göç Kavramı

Göç, kavramsal açıdan basit bir kelime olarak akla gelse de oldukça geniş, karmaşık ve çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Göç, bireyleri ya da toplumları ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel açıdan doğrudan ve dolaylı olarak yakından ilgilendiren bir olgudur. Bu doğrultuda göç; ekonomi, sosyoloji, hukuk, psikoloji, antropoloji ve tarih gibi birçok bilimsel disiplin tarafından incelemeye konu olmuştur. Her bilim dalında göç kavramına farklı anlamlar yüklenmiş ve çeşitli yönlerde ele alınmıştır. Literatürde göç kavramına yönelik birçok tanımlama yapılmış ve bu tanımların ortak özelliği, insanların buldukları bölgeyi ya da kenti istihdam, eğitim, sağlık ve güvenlik gibi belirli gerekçeler için terk ederek daha iyi imkânlarla sahip olduklarını düşündükleri başka bir yere yerleşmesidir. Göç kavramına yönelik yapılan tanımlar aşağıda verilmiştir;

Lee (1966)'ye göre göç, ikamet edinilen yerin kalıcı ya da yarı kalıcı olarak değiştirilmesidir. Lee (1966)'nin tanımında göçün isteğe bağlı ya da zorunlu olması, iç ve dış göç olması yönünde bir kısıtlama yer almamaktadır. Her ne kadar kısa ya da uzun, kolay ya da zor olursa olsun her göç hareketinin bir başlangıç yeri, varış yeri ve aradaki engelleri vardır. Mesafe faktörü bu aradaki engeller küme seti içerisindedir.

Göç durağan bir olgu değildir, nedenleri ve sonuçları ile birlikte algılanan bir süreçtir. Zaman ve mekân, neden ve sonuç unsurları; durağan bir olgu olmaktan daha çok bir süreç olması, göçün tanımlanma, ölçülme, çözümlenme, açıklanma ve yorumlanmasını hem kuramsal hem de görgül anlamda karmaşık bir hale getirmektedir (İçduygu ve Sirkeci, 1999:249-250).

Göç, göreceli olarak uzun zaman zarfında titiz ölçümlere uygun olarak yapılan insan davranışının bir biçimidir (Speare, 1971: 117). Göç insanlık tarihinin bütün dönemleri boyunca var olan bir olgudur. Göç kavramı ile öncelikle belli bir nüfusun bir bölgeden başka bir yere olan hareketi akla gelmekle birlikte, göç coğrafi bir yer değiştirmeden çok daha kapsamlı ve köklü bir muhtevaya sahiptir. Sonuçları itibariyle sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik birçok öğeyi içinde barındırır (Sağlam, 2006: 33-34).

Göç, geniş bir anlam yüklenerek ifade edilirse, daha iyi yaşam beklentisi nedeniyle bireylerin ya da toplulukların yaşadıkları ortamları bırakıp geçici veya sürekli olarak yeni yerleşim yerlerine gitmeye karar verme eylemidir (Pazarlıoğlu, 2007: 121).

Göç olgusu, coğrafi bir alan üzerinde insanların yer değiştirme hareketidir (Kearney, 1986: 331-332). Göç, bireylerin coğrafi olarak bulunduğu yerden ayrılarak yerleşmek amacıyla başka bir yere gitmesi şeklinde tanımlanabilir (Çelik, 2007: 88).

Türkiye İstatistik Yıllığı (2013: 31), sayım günündeki daimi ikametgâh yeri ile sayımdan beş yıl önceki daimi ikametgâh yeri farklı olan kişileri göç eden nüfus olarak tanımlamıştır. Bu tanımda göç eden nüfus, 5 ve daha yukarı yaştaki nüfusu kapsamaktadır. Ülke sınırları içindeki belirli alanlar (il, bölge vb.) arasındaki nüfus hareketliliği ise iç göç olarak tanımlanmıştır.

Göçe yönelik yapılan tanımlar çoğaltılabileceği gibi bu tanımlarda meydana gelen farklılıklar göçün geniş bir yapıya sahip olması, farklı nedenler ve sonuçlar teşkil etmesi ile yakından ilgilidir. Tanımlar her ne kadar farklı kişiler ve disiplinler tarafından yapılmış olsa da, her tanımın içerisinde yer alan ortak özellikler mevcuttur. Bu özellikler, göç hareketinin bireysel ya da toplu halde insanlar tarafından yapılmış olması ve her göç eyleminin temel olarak bir yer değiştirme hareketine dayalı olmasıdır. Bu tanımlardan yola çıkarak genel anlamda göçü şu şekilde tanımlayabiliriz; bireylerin ikamet ettikleri veya yaşamlarını sürdürdükleri belirli bir yerleşim alanından başka bir yerleşim alanına yapmış oldukları kısa süreli ya da uzun süreli yer değiştirme hareketidir.

Stouffer (1940), yeryüzünde insanların yapmış olduğu göç hareketinde mesafenin önemli bir faktör olduğunu, insanların çoğunun kısa mesafeli göç yaptığını bir kaçının ise uzun mesafeli göçü tercih ettiğini belirtmiştir. Gerek bireysel gerekse kitlesel halde yapılan göç hareketi üzerinde önemli bir etkiye sahip olan mesafe veya uzaklık faktörü, akademik çalışmalarda olduğu gibi, göçün genel itibariyle iç ve dış göç olarak ayrılmasına olanak sağlamıştır. Bunun yanı sıra, iç göç hakkında daha spesifik bir tanım yapma imkanı yaratmıştır.

1.1.1. Net Göç Kavramı

Göç tanımlarının ardından göç ile ilgili birçok ampirik çalışmada karşımıza çıkan diğer bir kavram ise net göçtür. Genel anlamda net göç, bir ülke ya da bölgenin almış olduğu göç ile o bölgenin vermiş olduğu göç arasındaki fark olarak tanımlanmaktadır.

Isserman ve diğerleri (1985: 277)'ne göre, her ülkenin net göç verileri nüfus sayım büroları tarafından yapılan nüfus tahmin programının bir sonucudur. Bu tahmin sonucuna göre net göç aşağıdaki gibi hesaplanır;

$$NM = P(e) - P(c) - B + D \quad (1)$$

(1) numaralı eşitlikte yer alan NM, net göçü; P(e), tahmin edilen yıldaki nüfusu; P(c), sayım yılındaki nüfusu; B, doğumları ve D, ölümleri temsil etmektedir. Net göç tahminlerinde, tahmin edilen nüfusun değişiminde yapılan hatalar önemli bir problemdir. Ayrıca net göçün hesaplanmasında, ölüm ve doğumlar ile ilgili istatistikî kayıtlı veriler önemli bir husustur.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) net göçü, belirli bir alanın aldığı göç ile verdiği göç arasındaki fark olarak tanımlamıştır. Belirli bir alanın aldığı göç verdiğiğinden fazla ise net göç pozitif, verdiği göç aldığı göçten fazla ise net göç negatiftir. Net göç hızı ise, göç edebilecek her bin kişi için net göç sayısıdır. Net göç hızı aşağıdaki formüle göre hesaplanmıştır (TÜİK, 2013: 31).

$$M_{(i-i)} = [(M_i - M_i) / P_{i,t+n} - 0.5(M_i - M_i)] * k \quad (2)$$

(2) numaralı denklemde sırasıyla “i”, göçün incelendiği alanı; “t”, başlangıç tarihini; “n”, yıl olarak süreyi; $M_{(i,i)}$, net göç hızını; M_i , aldığı olduğu göçü; M_i , verdiği göçü; $M_i - M_i$, net göçü; $P_{i,t+n}$, i'nin “t+n” zamandaki daimi ikametgâh nüfusunu ve k, sabit bir sayıyı (1000) göstermektedir.

1.2. Göç Türleri

Göç olgusu, ilgili birçok disiplin tarafından farklı tanımlandığı gibi göç türleri de birçok açıdan kendi içerisinde farklı ayrımlara tabi tutulmuştur. Bu çalışmada ise daha çok bireyleri ekonomik açıdan göç etme hareketine neden olan faktörler dikkate alınarak göçler sınıflandırılmıştır.

Göç çalışmalarının sınıflandırılmasının en temel ayrımlarından biri hiç şüphesiz ulusal sınırlar içindeki göç (iç göç) ile uluslararası (dış göç) göç arasındaki ayrımdır. Yapısal birçok benzerliklerin yanı sıra, bu iki göç arasında belirtilmesi gereken ayrımlar da vardır. Göç veren ve göç alan birimler arasındaki farklı düzeylerdeki “uzaklık” (fiziksel olduğu kadar ekonomik ve kültürel uzaklık); siyasal anlamda göç hareketinin kontrolünün daha belirli olması ve göç edenlerin uyum sorunlarının farklı boyutları gibi noktalar, dış göçü iç göçten ayıran en önemli yönlerdir (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 250).

1.2.1. Mesafesine Göre Göçler

Mesafe açısından göçler iç ve dış göçler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. *İç göç*, ülke içerisinde yaşayan insanların bölgeler, şehirler ya da diğer yerleşim yerleri arasında yapmış oldukları bireysel veya kitlesel halde gerçekleştirdiği yer değiştirme hareketidir. Kentleşme Şurası (2009: 8)'na göre iç göç, yurt içinde beş ve daha yukarı yaşlardaki nüfusun, iki genel nüfus sayımı arasındaki dönemde ikametgâhının farklı olması durumunda gerçekleşen göçlerdir. İkametgâhı bilinmeyenler, mevsimlik göçler, ikametgâh değişikliği yurt dışı olanlar ve sayımlar arasında birden fazla ikamet değişikliği yapanlar iç göç kapsamına dâhil değildir. TÜİK'e göre iç göç, ülke sınırları içindeki belirli alanlar (il, bölge vb.) arasındaki nüfus hareketliliğidir (Türkiye İstatistik Yıllığı, 2013: 31). İç göçler ülke içerisinde çeşitli nedenlerle yer değiştirme hareketi olduğu için bu nüfus hareketliliği ülke nüfusunda bir değişime neden olmazken gerek bölgelerin gerekse de kırsal ve kent

nüfusu sayısı ve oranları üzerinde değişime neden olmaktadır. İ göçler genellikle bölgelerin kırsal alanlarından istihdam imkânlarının daha yüksek olduğu bölge ve illere doğru gerçekleşmektedir. Kırsal alandan illere yapılan göçler dışında göç akım hareketi iller arasında, kırsal alanlar arasında ve illerden kırsal alanlara doğru da gerçekleşebilmektedir.

Dış göçler, ölkeler arası yapılan anlaşmalarla olabileceği gibi ekonomik, savaş ve siyasi gibi nedenlerden dolayı da insanların ölk sınırları dışına yapmış oldukları göç türüdür. Dış göçler, iç göçler ile mukayese edildiğinde, genel olarak sadece bireylerin kararlarına dayalı olarak gerçekleşmemektedir. Diğer bir husus, iç göçlerde de etkili olan unsurların dış göçlerde daha etkili ve belirleyici olmasıdır. Yurt dışına göç edecek olan göçmenler için mesafe, göç edilen topluma kültürel ve sosyal açıdan uyum sağlama gibi değişkenler daha önemli bir boyut kazanır. Bu nedenle dış göçlerin, iç göçlere göre daha az gerçekleştiği söylenilebilir.

1.2.2. Süresine Göre Göçler

Süre ya da zaman dilimi açısından göçler iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki *daimi göç*, bireylerin çeşitli sebeplerinden ya da ikamet ettikleri yerlerin itici unsurlarından dolayı yaşadıkları yerleşim alanını terk ederek başka bir yere geri dönmek üzere yapmış oldukları göç hareketidir. Daimi göçler, doğrudan gerçekleştiği gibi dolaylı olarak da gerçekleşebilmektedir. Örneğin, eğitim amaçlı olarak başka bir şehirdeki üniversiteye geçici bir şekilde göç edenlerin eğitimlerini tamamladıktan sonra daimi olarak burada ikame etmeye karar vermesidir.

Geçici göç, daimi göçlerin aksine bireylerin özellikle ekonomik, tarım, seyahat etmek ya da turistik nedenlerle belirli bir süreliğine gerçekleştirmiş oldukları göç hareketidir. Bu göç türüne en güzel örnek olarak; yaz döneminde Karadeniz bölgesinde bulunan bazı illere fındık hasadı döneminde hasat süresi bittikten sonra geri dönmek üzere diğer bölgelerden veya illerden gelen işçiler gösterilebilir. Bunun yanı sıra, yaz döneminde özellikle Akdeniz bölgesine tatil amacıyla gelen turistler ve bu bölgelerde turizm mevsimi dolayısıyla açığa çıkan iş fırsatlarını değerlendirmeye gelen bireyler de örnek olarak verilebilir.

1.2.3. Oluşumuna Göre Göçler

Oluşumlarına göre göçler gönüllü ve zorunlu göçler olarak ikiye ayrılmaktadır. İnsanların yaşamlarını sürdürdükleri yerleşim alanını ekonomik nedenler başta olmak üzere eğitim, sağlık veya güvenlik nedenleriyle kendi istekleri ile daha iyi bir yaşam için terk etmeleri *gönüllü ya da iradi* göç hareketidir. Gerek daha yüksek ücretli bir işte çalışma isteği, gerekse daha kaliteli bir eğitim ya da kariyer hedefleri doğrultusunda bireylerin aldıkları göç kararı gönüllüce göçe iyi bir örnektir.

Bireylerin iradesi dışında gerçekleşen *zorunlu göçler* ise bireylerin zorlama, şiddet ya da hükümet tarafından alınan kararlar doğrultusunda yaşamlarını sürdürdükleri yerleri terk etmesidir. Zorunlu göçler genellikle işsizlik, savaş ya da doğal afetler durumunda ortaya çıkmaktadır. Buna en iyi örnek olarak 1998 yılında Bartın ilinde yaşanan sel felaketi ve 1999 yılında Gölcük'te yaşanan deprem nedeniyle yaşam alanlarını değiştirmek zorunda kalan insanlar gösterilebilir.

Yukarıda bahsedilen göç türlerini dikkate aldığımızda göç kararı alan bir birey ya da kitle birden çok göç grubuna dâhil olabilir. Örneğin iş imkânlarının yetersizliği nedeniyle ülke içerisinde veya bölgeler arası daimi yerleşmek üzere bir işçinin yapmış olduğu göç hareketi hem iç, hem sürekli ve hem de işçi göçleri türü içerisinde yer alır.

1.3. İç Göç Teorileri

Literatürde gerek neden ve sonuçları gerekse amaçları ile oldukça geniş bir yapıya sahip olan göç olgusuna yönelik olarak oldukça çeşitli göç teorileri ortaya koyulmuştur. Bu göç teorileri göç hareketlerinin gerçekleştiği ülkeye veya bölgeye ve bu ülke ya da bölgedeki mevcut koşulların durumuna göre farklılık göstermektedir.

Bu çalışmada ele alınan göç teorileri, İtici ve Çekici Faktörler Yaklaşımı ile Fayda ve Maliyet Yaklaşımı başlıkları altında incelenmektedir. Zaman içerisinde bu yaklaşımlara yapılan ilaveler ve değişiklikler yine bu başlıklar altında ele alınacaktır.

1.3.1. İtici ve Çekici Faktörler Yaklaşımı

Literatür araştırmaları incelendiğinde itici ve çekici faktörler yaklaşımının E.G. Ravenstein'in (1885) "Göç Kanunları" çalışmasına dayandığı bilimsel çalışmalarda karşımıza çıkmaktadır. Bu göç kanunlarının ardından, S.A Stouffer (1940) tarafından *aradaki fırsatlar* kavramı geliştirilmiş ve Lee (1966) aradaki fırsatlar kavramını da dikkate alarak itici ve çekici faktörler teorisini genel bir şema içinde formüle ederek açıklamıştır.

1.3.1.1. Ravenstein'in Göç Modeli ve Kanunları

Göç olgusu ve iç göçler üzerine ilgili çalışmalar incelendiğinde ve değerlendirildiğinde göç hakkında ilk bilimsel çalışmanın 1885 yılında Ernst Georg Ravenstein tarafından yazılan "The Laws of Migration" isimli çalışma olduğu ortaya çıkmaktadır. Ravenstein'in göç olgusuna bağlı olarak belirlediği göç kanunları şunlardır (Ravenstein, 1885: 198);

1. Göçmenler genellikle kısa mesafeli olarak göç etmektedir. Göçmenler, büyük ticaret ve endüstri merkezleri tarafından çekilerek göç akımlarını meydana getirirler.

2. Göç hareketinin doğal bir sonucu olarak; ülkenin yerlileri hızlı bir şekilde büyüyen bir kente doğrudan göç etmektedir. Böylece kırsal kesimdeki boşluklar daha uzak bölgelerden göç ederek gelen göçmenler tarafından doldurulmaktadır. Hızlı bir şekilde gelişen kentin çekici gücü, aşamalı bir şekilde gelişen kentin en uzak köşesine kadar tüm ülkede kendisini hissettirecektir.

3. Göç hareketindeki itme süreci, çekme sürecinin tersidir. Göç hareketi itme ve çekme şeklinde farklı gibi olsa da aynı özellikleri göstermektedir.

4. Her bir göç akımı, beraberinde karşı bir akımı da getirmektedir.

5. Uzun mesafelere göç eden göçmenler, genellikle endüstri ya da ticari açıdan merkezi yerleri tercih etmektedir.

6. Kent ya da şehirlerde yaşayan yerli halk, kırsal kesimde yaşayan yerlilere göre göç etmeye daha az meyillidirler.

7. Mukayese yapıldığında kadınlar erkeklere göre göçe daha yatkındır ve daha fazla göç etme eğiliminde bulunmaktadır.

Ravenstein (1885), Birleşik Krallıktaki yerleşimcilerin doğdukları yerlere dönüşlerini açıklamak amacıyla yapmış olduğu çalışmasında 1871 ve 1881 yıllarındaki on yıllık nüfus verileriyle göçün etkisini, belirleyicilerini araştırmış ve yukarıda belirtilen göç kanunlarını ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra, Ravenstein yapmış olduğu Göç Kanunları çalışmasının ardından 1889 yılında da göç konusundaki çalışmalarını devam ettirmiştir ve bu kez farklı tespitlerde de bulunmuştur. Göç hareketinin tek bir nedene dayandırılmayacağını ortaya koyan Ravenstein (1889), nüfus artışı, kötü ya da baskıcı yasalar, ağır vergilendirilme, olumsuz iklim koşulları, sıkıcı sosyal çevre, tehdit ya da zorlama gibi durumların da göçün nedenleri arasında olduğunu eklemiştir.

Ravenstein'in göç kanunlarına göre, yaşanan göçlerin büyük bölümü kısa mesafeli olarak gerçekleşmektedir. Aynı zamanda bu göçler gelişen ve hızla büyüyen kentlere doğru gerçekleşmektedir. Göç kanunlarına bakıldığında, kent ve kır olmak üzere iki mekân üzerinde durulmaktadır. Kentin çekiciliği, karşısında yeni bir akım olarak kırsalın iticiliği şeklinde karşı bir akım oluşturmaktadır.

1.3.1.2. Stouffer'in Aradaki Fırsatlar Teorisi

E. G. Ravenstein'in 1885 ve 1889 yıllarındaki Göç Kanunları çalışmalarının ardından Samuel A. Stouffer (1940), sosyolojik bir araştırmanın konusu olarak göç hareketi ve mesafe arasındaki ilişkiyi inceleyip aradaki fırsatlar kavramını ya da teorisini ortaya koymuştur. Stouffer (1940), göç hareketliliğinde bölgelerdeki mesafe faktörünün önemi üzerinde net ve açık bir şekilde durmaktadır. Sosyolojik teoriye kavramsal bir çerçeve içinde öneride ve belirli aşamalardaki sorunlara ilavelerde bulunabilmek üzere aradaki fırsatlar teorisini oluşturmuştur.

Bu teori, ampirik olarak göç ile mesafe arasında bir ilişkinin gerekli olmadığını bunun yerine göç kararı ile gidilecek bölgeler arasında mevcut olan *aradaki fırsatlar* kavramını sunmaktadır (Stouffer, 1940: 846). Bu teoriye göre, belirli bir mesafeye/ uzaklığa göç eden insanların sayısı ile göç edilen o bölgedeki fırsatlar doğru orantılı bir ilişkiye sahipken, aradaki fırsatlar ile ters orantılı bir ilişkiye sahiptir.

Göç edilecek bölgede istihdam, eğitim, güvenlik ve sağlık gibi imkânların fazla olması, diğer bölgelere nazaran bu bölge açısından önemli çekici faktörlerdir. Stouffer'in aradaki fırsatlar kavramı, göç hareketine girişen insanların, kalkış ve varış noktaları arasında beklentilerini en iyi şekilde karşılayan bir mekâna rastlaması durumunda tercihini bu ara bölge açısından yapması şeklinde de özetlenebilir.

1.3.1.3. Everett S. Lee'nin Teorisi

Ravenstein'in iç göç kanunları ve Stouffer' in göç hareketinde önemli bir paya sahip olduğunu ileri sürdüğü aradaki fırsatlar kavramının ardından Lee (1966), itici ve çekici faktörler teorisinin önemini genel bir şema içinde formüle ederek açıklamaktadır. Gelişmiş bölgeler ile kıyaslandığında az gelişmiş bölgelerdeki ücretlerin düşüklüğü ile karşı karşıya kalan insanlar bu bölgelerden itilirken, istihdam olanaklarının daha fazla ve ücretlerin yüksek düzeyde olduğu bölgelere çekilmektedirler.

Mesafenin, gönüllü ya da zorunlu olması gibi faktörlerin göç üzerinde bir kısıt olmadığını belirten Lee (1966)'ye göre; kolay ya da zor, uzun ya da kısa süreli olsun her göç hareketi kalkış noktası, varış noktası ve bu iki nokta arasındaki aradaki engeller kümesini içermektedir.

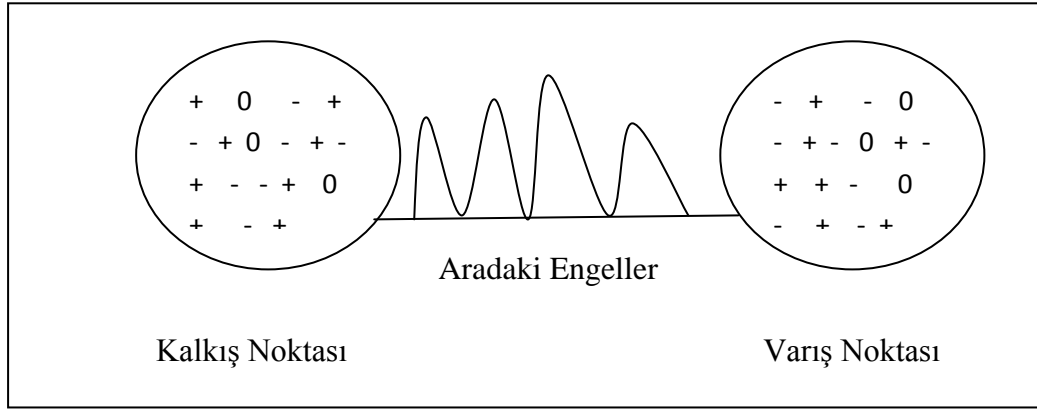
Lee (1966), insanların göç kararları üzerinde belirli faktörlerin etkili olduğunu ortaya koymuştur. Diğer bir ifadeyle, göç hareketinde 4 temel faktörün bulunduğunu belirtmiştir. Bu faktörler şunlardır;

- Kalkış noktası ile ilgili faktörler.
- Varış noktası ya da gidilecek yerle ilgili faktörler.
- Arada bulunan engeller.

- Kişisel/bireysel faktörler.

İtici ve çekici faktörler teorisinde Lee (1966), bu faktörlerin ilk üçünü sistematik olarak Şekil 1' de olduğu gibi göstermiştir. Şekildeki “+” işareti, çekici faktörleri temsil ederken “-“ işareti, bireylerin buldukları bölgede göç kararı almasında etkili olan itici faktörleri temsil etmektedir. Son olarak “0” işareti ise, göç kararında nötr etkiye sahip olan ya da insanların göç kararları üzerinde etkili olmayan faktörleri göstermektedir.

Şekil 1: Göç Hareketinde Kalkış, Varış Noktası Faktörleri ve Karşılaşılan Engeller

Kaynak: Lee, 1966: 50

Lee (1966)'nin teorisine göre, her bölge veya yerleşim yerinin sahip olduğu bir takım faktörler vardır. Bu faktörlerin etkileme derecesi bireyden bireye göre değişmektedir. Bazıları için yerleşim yerine ilişkin herhangi bir faktör çok önemli iken bir başkası için bu faktör önemini yitirmektedir. Bunun yanı sıra, insanlar üzerinde hiçbir etkisi olmayan faktörler de bulunmaktadır. Örneğin, bir bölgedeki yağışlı havayı düşünecek olursak, buğday yetiştirmeyi düşünen bir çiftçi için yağışlı hava itici faktörken, çay yetiştiricisi için çekici faktör konumundadır. Diğer taraftan göç edilecek yerde iyi bir eğitim sistemine sahip okul ya da üniversitenin olması ve bunun önem derecesi çocuk sahibi ebeveynler açısından değişmektedir. Fakat çocuk sahibi olmayan hatta evli olmayan bireyler için bu durum pek fazla anlam ifade etmeyebilir.

İtici ve çekici faktörlerin yanında *aradaki engeller* kavramını da dikkate alan Lee (1966), aradaki engellerin de göç eden kişileri farklı boyutlarda etkileyeceğini belirtmektedir. Kalkış ve varış yeri arasındaki mesafe faktörü kimileri için çok önemliyken, kimileri içinse maliyet unsuru olmaktadır.

Bölgeler, kentler ya da yerleşim yerleri arasındaki sosyoekonomik dengesizlikler göç hareketlerinin temel itici güçler hipotezidir (Friendlander, 1992: 293). Türkiye'deki göçleri itici ve çekici faktörler teorisi altında; bölgeler, kentler ve kırsal alanlar açısından incelediğimizde, daha çok ekonomik ve sosyal nedenlerin insanları göçe ittiği birçok çalışmada belirtilmiştir. Bu ekonomik ve sosyal nedenlerin yanında, bölgelerdeki dengesizlikler ve terör gibi nedenler de göç üzerinde önemli bir rol oynamaktadır.

Lee (1966) çalışmasında, göç üzerindeki itici ve çekici faktörleri açıklamakla birlikte göçmenlerin özelliklerini de açıklamıştır. Bu özellikler şunlardır;

1. Göç seçicidir ve kalkış noktasındaki nüfus içerisinde yer alan göçmen grubu, sıradan örnekler değildir. Göçün seçici olmasının nedeni, kalkış ve varış noktasındaki itici “-” ve çekici “+” faktörler karşısında kişilerin farklı tepki vermesidir ve aradaki engellerin üstesinden gelebilmek için farklı özelliklere sahip olmalarıdır.

2. Göç seçilimi iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu seçilimin ilki, kalkış noktasındaki göçmenlerden bazıları varış noktasındaki pozitif faktörler tarafından çekilmesidir ve bu pozitif göç seçilimidir. Diğerisi ise, bunun tam tersi olarak kalkış yerindeki negatif faktörler tarafından gerçekleştirildiği için negatif göç seçilimidir.

3. Göçmenler ilk olarak, varış noktasındaki pozitif faktörler tarafından belirlenmektedir ve bu bireylerin göç etmek için bir nedeni yoktur. Fakat bireyler pozitif faktörleri fırsat olarak algılayarak kalkış ve varış noktasındaki avantaj ve dezavantajları karşılaştırır.

4. Göçmenler kalkış noktasındaki olumsuz faktörlerden dolayı negatif seçilmiştir. Diğer bir ifadeyle, kalkış yerindeki olumsuz faktörler tüm bireyleri aynı derece etkilemediği için herkes göç etme kararı almamaktadır.

5. Pozitif göç seçilişinin derecesiyle birlikte, arada karşılaşılan engellerin zorluğu arasında bir ilişki vardır. Pozitif seçilimin derecesi, aradaki engellerin zorluğu ile artış göstermektedir. Kalkış noktasındaki seçilimin negatif olması, aradaki engellerden dolayı vasıfsız ve göç etmek istemeyenleri eleyecektir.

6. Göçmenlerin seçiminde, yaşam döngüsünün belli aşamalarında göç eğilimindeki artış önemlidir. Eşlerinden boşanmış, dul olan, evlenen ya da işe başlayan bireylerin ailelerinin yanından ayrılarak göç eğiliminde bulunmaları buna örnektir.

7. Kalkış noktasındaki göçmenlerin özellikleri, varış noktasındaki ya da bölgedeki bireylerin özellikleriyle benzer yönde olmalıdır.

Genel itibariyle Lee (1966), karmaşık bir yapıya sahip olan göç olgusunu basit ve anlamlı bir şema çerçevesinde formüle etmiştir. Göçmenlerin özelliklerini ise belirli kıstaslarla açıklamıştır. Bölgeler ya da yerleşim yerleri açısından kaybedilen ve kazanılan alanlar üzerinde durarak yerlerin itici ve çekici faktörlerini vurgulamıştır. Sonuç itibariyle Lee (1966), literatürde birçok bilimsel göç çalışmasında itici ve çekici güçlerin öncüsü olarak yerini almıştır.

1.3.2. Fayda ve Maliyet Yaklaşımı

İç göçleri açıl原因an diğer bir teori ise, fayda ve maliyet yaklaşımıdır. Bu yaklaşım altında sırasıyla ele alınacak olan konular; M. Todaro (1969)'nun kırsal ve kentsel göç modeli, John Harris ile birlikte Todaro (1970)'nun ilk modele dayalı olarak iki sektörlü araştırmasıdır. Son olarak ise, Larry A. Sjaastad (1962)'in parasal ve parasal olmayan maliyetlerle açıklamaya çalıştığı göç çalışmaları şeklinde sıralanacaktır.

1.3.2.1. Micheal Todaro'nun Göç Modeli

Göç olgusuna yönelik olarak fayda-maliyet yaklaşımını ilk olarak ortaya koyan araştırmacı Todaro (1969)'dur. Todaro (1969), az gelişmiş ülkelerdeki kentsel emek piyasalarının etkisini hem tanımlayıcı hem de analitik bir şekilde formüle etmeye çalışmıştır. Bölgeler arasındaki yapısal dengesizliklere, az gelişmiş ve gelişmekte olan

lkelerdeki kentsel anlamda işsizlik sorunlarına neden olan gücü, kırsal ve kentsel olarak iki Şekilde ele almıştır. Todaro (1969), bu gücü modelinde gücü kavramını veya kararını açıklarken ekonomik fayda ve maliyetlerin rasyonel değerlendirmesi ile birlikte psikolojik fayda ve maliyetlerin de ortaya çıktığını belirtmiştir. Gcmenler açısından kırsal alandan kentsel alanlara gücü etme kararı iki ana değişkenden kaynaklanmaktadır. Bunlardan ilki kırsal ve kentsel alanlar arasındaki gelir farklılığıdır. Diğeri ise, kentsel alanda istihdam edilme olasılığıdır.

Todaro (1969), gcmenleri veya gücü kararlarını bireysel olarak ele almaktadır. Kırsal alandan kentsel alanlara doğru gücü kararı alan gcmenler, beklenen faydanın daha yüksek olduğu ve beklentileri en iyi karşılayan kentleri tercih ettiğini belirtmiştir.

Todaro (1969)'ya göre bireyler, kentlerde işsizliğin yüksek olduğunu bilmesine rağmen rasyonel davranarak kırsal alanlardan gücü kararı alacaktır. Alınan gücü kararında kentsel ve kırsal alanlardaki reel gelirden ziyade beklenen gelir daha önemlidir. Bu teoriye göre, birey beklenen kazancın maksimum olduğu yerleşim yerlerini tercih ederek bu doğrultuda gücü kararını vermektedir.

Bireysel olarak alınan gücü kararında gücü hareketi ile terk edilmek istenilen kırsalın ve kendilerine daha iyi imknlar tanıyan kentin fayda ve maliyetleri birey açısından önemlidir. Çünkü bireyler, akılcı bir Şekilde bu fayda ve maliyetleri mukayese ederek beklenen faydanın en yüksek olduğu kenti tercih etmektedir.

Todaro (1969)'nun kırsal ve kentsel yerleşim yerini dikkate alarak oluşturduğu, beklentilere dayalı fayda-maliyet yaklaşımının ardından John Harris ile gerçekleştirdiği (1970) iki sektörlü model analizinde gücü ile birlikte kalkınmayı da ele almıştır. Yapmış oldukları iki sektörlü analiz çalışmasında Todaro (1969)'nun temel modelini genişletmişlerdir.

Harris ve Todaro tarafından yapılan çalışmada da kırsal ve kentsel sektör olmak üzere iki sektör bulunmaktadır. Bu iki sektörlü modelde, gücü üzerinde dengeleyici bir gücü olarak beklenen fayda ile birlikte kentteki istihdam, belirleyici ve ayırt edici bir paya sahiptir (Harris ve Todaro, 1970: 126). Harris ve Todaro (1970), yapmış oldukları

çalışmalarında kırsal ve kentsel farklılıklardan dolayı ortaya çıkan, beklenen fayda, kentsel istihdam oranı ve kentsel işsizliği vurgulamışlardır.

Sonuç itibariyle Todaro modeli, kentsel işgücü kaynaklarının belirleyicilerini analiz ederken kırsal ve kentsel alanlar arasındaki beklenen faydanın üzerinde durarak göç kararı sürecinde beklentilerin önemli bir yere sahip olduğunu belirtmiştir. Bireylerin göç kararı alırken kalkış ve varış noktasındaki fayda-maliyetleri karşılaştırarak, kendilerine daha iyi istihdam olanakları sunan ve beklentileri doğrultusunda yaşam standartları yüksek kentsel alanları seçtiklerini ifade etmiştir.

1.3.2.2. Larry A. Sjaastad'ın Fayda-Maliyet Yaklaşımı

Göç kararlarını, beşeri sermaye yatırımları açısından fayda ve maliyetlere dayalı olarak inceleyen Sjaastad (1962), yatırım bağlamında insan göçünü ortaya koyarken göçün kamusal ve özel maliyetlerini ele almıştır. Sjaastad (1962)'a göre, kaynakların dağılımı çerçevesinde göçe yer verilmesi gerekmektedir. Çünkü göç bir kaynak hareketliliği gerektirmektedir. Bu hareketlilikten dolayı göçü bir yatırım olarak görerek, fayda ve maliyet yaklaşımı altında göçün kazançlarını ya da getirilerini belirlemeye çalışmıştır.

Sjaastad (1962), özel ve sosyal maliyet ile getirileri arasındaki ilişkinin piyasa koşullarına bağlı olduğunu, kaynak hareketliliğinin ise genel olarak devletin ve yerel yönetimlerin gelir politikalarına bağlı olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle *göçün özel maliyetlerini*; parasal ve parasal olmayan maliyetleri şeklinde ikiye ayırmıştır. Bu maliyetlerden ilki olan *parasal maliyetler*, göçün gerektirdiği gibi göç hareketi sırasında cepten yapılan gıda, barınma ve ulaşım gibi harcamaları içermektedir. İkincisi olan *parasal olmayan maliyetler* ise, bireyin çevresini değiştirmesi ile vazgeçmiş olduğu fırsat maliyetlerini ve ruhsal/sıkıntı maliyetlerini içermektedir. Parasal olmayan bu maliyetler, parasal maliyetlerden çok daha önemli bir yapıya sahiptir. Bunun altında ise bireylerin genellikle tanıdıkları, bildikleri çevreden, ailesinden ve arkadaşlarından ayrılmak istememeleri yatmaktadır (Sjaastad, 1962: 85). Bu nedenledir ki, parasal maliyetler ruhsal veya sıkıntı gibi bir maliyeti içermediği için ölçülemez bir zorluğa sahiptir. Bireylere göre değişen bu ruhani maliyetlerin derecesi eğer herkes için sıfır maliyetli olsaydı büyük olasılıkla göçlerin sayısı daha fazla olacaktır.

Göçün özel maliyetlerinin ardından, Sjaastad (1962) göçün *özel getirilerini* de parasal olmayan ve parasal getiriler şeklinde ikiye ayırmıştır. Herhangi bir birey için göç etmenin *parasal getirisi*, başka bir yere göç eden bireyin elde etmiş olduğu reel gelir akımındaki pozitif ya da negatif getirileri içerir. Bu getiriler, nominal gelirdeki bir değişimden, istihdam maliyetlerindeki bir değişimden, fiyatlardaki bir değişimden ya da bunların üçünün kombinasyonundan ortaya çıkacaktır (Sjaastad, 1962: 86).

Sjaastad (1962)'ın *parasal olmayan getirileri*, sıfır üretim maliyetine sahip olan mekânsal tercihlerden kaynaklanan getirilerdir. Diğer bir ifadeyle, göç edecek olan bireyin yer tercihinde bulunma davranışında kendini gösteren getirdir. *Parasal getiriler* ise, göç için ilk tahminlerden günümüze kadar istihdam, yaş ve cinsiyet farklılığı, bölgeler ve yerler arasında kazanç farklılıklarında etkili olan önemli değişkenlerden oluşmaktadır.

Son olarak Sjaastad (1962), özel maliyet ve kazançlara karşı olarak ayrıca *sosyal maliyet ve getirisi* konusuna da açıklık getirmektedir. Göç hareketi genellikle göç eden bireylerin yanı sıra göçmen olmayan bireylerin de maliyet ve kazançlarını içermektedir. Dışsallıkların var oluşu, maliyet ile kazançlar açısından özel ve sosyal ayırım yapılması nedenini doğurmuştur. Kimi zaman toplu sağlanan hizmetler için ücretlendirmeler olduğunda göçün özel ve sosyal maliyetleri arasında uyumsuzluklar ortaya çıkabilmektedir. Bu durumda ise kişi başına maliyetler yerine bu hizmetlerin sağlanması sonucunda ortaya çıkan maliyetler dikkate alınır (Sjaastad, 1962: 91).

1.4. İç Göç Unsurları Nelerdir?

İç göç unsurlarına geçmeden önce, daha önce yapılan iç göç tanımlarına bakıldığında bazı tanımlarda ortak kavramlar yer alırken bazı tanımlar açısından bu durumdan bahsedemeyiz. Bu durumun doğal bir sonucu olarak, birçok araştırmacı tarafından birbirinden farklı iç göç tanımı ortaya konulmuştur. İç göçlere ilişkin olarak tanımlamaları her ne kadar daha önceki başlıklar altında yapılmış olsa da, bu konuyu daha açık bir hale getirmek için birkaç iç göç tanımı yapmakta fayda vardır. İç göç, bir ülke veya bölge içinde yaşayan kişi veya kişilerin belirli bir zaman dilimi içinde, çalışmak ve/veya yerleşmek amacıyla yaptıkları kalıcı yer değişiklikleridir. Zaman açısından göç, belirli zaman dilimi içinde bir mekân değişikliği olarak ifade edilirken, bu zamanın alt ve

üst dilimlerinin ne olup olmayacağı konusu önemlidir. Bu konuda göç üzerinde çalışan sosyal bilimciler arasında görüş birliği yoktur. Bazılarına göre bu süre 1 yıl veya 1 yıldan daha fazla olmalıdır (Öztürk ve Altuntepe, 2008: 1589).

Göçün tanımı içerisinde yer alan zaman ve mekân boyutları ve neden ve sonuç unsurlarının yanı sıra göçün durağan bir olgu olmaktan çok, bir süreç olması, tanımlanma, ölçülme, çözümlenme, açıklanma ve yorumlanma konularını hem kurumsal hem de görgül anlamda karmaşık bir hale getirmektedir (Topbaş, 2007: 9). İnsanları iç göçe iten nedenleri ve çeşitli iç göç tanımlarını dikkate aldığımızda ortak olan bazı unsurlar dikkatleri çekmektedir. İç göç tanımları içerisinde ortak olan ve dikkat çeken bu unsurlar şunlardır;

- Göç eden göçmenlerin kalkış yaptıkları ve varılacak yer ile yakından ilgili olan mekân unsurudur. Her göç hareketinde olduğu gibi daha iyi beklentileri karşılayacak bir varış noktasının olması insanların ikamet ettikleri yerden ayrılarak mekân ya da yer değiştirmesine neden olmaktadır. Göç hareketinin temelinde yer değiştirme eylemi yer aldığından dolayı yapılan birçok göç tanımı içerisinde yer değiştirmeden bahsedilmektedir.
- Diğer bir unsur ise, göç hareketinin kimin ya da kimler tarafından yapıldığı ile ilgilidir. Kimi zaman ekonomik nedenlerden dolayı bir ailenin göçünden kimi zaman da eğitim nedeniyle bir bireyin ya da mübadele şeklinde siyasi nedenlerden dolayı bir bölgede yaşayan halkın kitle halinde göç etmesidir. Özellikle maliyetler açısından düşünüldüğünde bireysel ve kitlesel yapılan göçler önemli bir unsurdur.
- Göç tanımlarında sıklıkla karşımıza çıkan diğer bir unsur, zaman dilimidir. Göçmenler açısından bir sürece sahip olan zaman unsuru özellikle göçün belirli bir süreli ve uzun süreli olarak ayrımına neden olmaktadır. Belirli süreli göçler daha çok mevsimlik göçler şeklinde belir bir dönemde yapılıp geri dönülürken; uzun süreli göçler ise yaşamlarının geri kalan kısmını genellikle istihdam ve işgücü nedeniyle gidilen yerde devam ettirmek üzere yapılan göçler şeklindedir. Bu nedenle denilebilir ki, göç tanımlarında yer alan zaman faktörü göçmen açısından önemli bir işleve sahiptir.

İç göç tanımlarındaki ortak unsurlardan sonra genel anlamda iç göç, ülke içerisinde yaşayan bireylerin ikamet ettiği yerden, itici faktörlerin etkisiyle beklentilerini daha iyi karşılayacağını düşündüğü başka bir mekâna bireysel ya da kitlesel halde gerçekleştirdiği kalıcı veya geçici olmak üzere yapmış olduğu yer değiştirme hareketidir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. LİTERATÜR TARAMASI

Ülke içinde ve bölgeler arasında değişen coğrafi, sosyal, ekonomik ve siyasî farklılıklar, bireylerin göç hareketliliği üzerinde hem olumlu hem de olumsuz bir etkiye sahiptir. Bireylerin yapmış olduğu göçün nedenlerinin temelinde, ekonomik nedenler önemli bir yere sahiptir. Bunun yanı sıra sosyal, kültürel, politik, demografik gibi faktörlerde göç üzerinde önemli etkiler yaratır.

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'deki iç göçleri, iç göçlerin belirleyici faktörleri, nedenleri, göçlerin bölgeler ve iller arasındaki değişimini ele alan ampirik ve ampirik olmayan çalışmalar detaylı bir şekilde incelenmiştir.

2.1. Türkiye'deki İç Göçler Üzerine Literatür

Munro (1974), 1965 yılı nüfus sayım verilerinden yararlanarak Türkiye'deki hem 67 il için hem de bölgesel olarak göçe neden olan faktörleri belirlemiştir. Munro (1974), iç göçün bölgesel modelini açıklamak üzere insan sermayesi teorisini baz almış ve daha az veriye ihtiyaç duyan itiş teorisine dayalı modelleme ile regresyon analizi gerçekleştirmiştir. Munro (1974), illerdeki tarım dışı işçilerin tarım dışı katma değer değişkeni ile illerdeki yerli nüfus oranı arasında negatif bir ilişki tespit etmiştir. Türkiye'deki illerin hemen hemen üçte birini Orta ve Batı Anadolu bölgeleri oluşturmasına rağmen göçlerin bu şehirlerde daha az olduğunu ortaya koymuştur. Orta ve Batı Anadolu illerindeki daha düşük bu göç oranları için iki açıklamada bulunmuştur. Bu açıklamalardan ilki, bahsedilen bu iki bölgenin Türkiye'deki en önemli buğday yetiştirilen şehirlerden bazılarını kapsamasıdır. İkincisi ise, 1950'den sonra bu şehirlerde ekili alanlarda tarımda yaşanan makineleşme sürecindeki hızlı artışın, yüksek oranda dış göçün önüne geçerek göç hareketini geciktirdiğine dair açıklamadır.

Gedik (1997), gelişmiş ülkelerdeki göç kaynaklarından yararlanarak Türklerin göç bilgilerini 1965-1980 dönemleri itibarıyla ele almıştır. Kentsel yerlere doğru toplam göçte kırsal göçün payını 1965-70, 1970-75 ve 1975-80 gibi dönemler bazında incelemiştir. Göçleri, köyden şehir merkezine, ilçeden şehir merkezine ve şehirden şehire iç göçler; şehirden köylere, şehirden ilçelere ve şehirden şehre dış göçler olarak ele almıştır. Ayrıca üç metropol şehir olan İstanbul, Ankara ve İzmir'i farklı bir değişken olarak incelemiştir. Çalışmanın sonucunda, şehirden şehire göçün hacminin arttığı, köyden köye ve köyden şehire göçün azalan bir öneme sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra, göçmenlerin köylerden aynı şehir merkezine ya da komşu şehirlere göç ettiklerini fakat üç büyük metropole göçte mesafeyi göz ardı ederek göç hareketinde bulduklarını tespit etmiştir. Mesafe faktöründe aynı zamanda sosyo-psikolojik faktörlerin de önemli bir etkiye sahip olduğunu belirtmiştir.

Yamak ve Yamak (1999), Türkiye'deki 67 il bazında gerçekleştirmiş oldukları ampirik çalışmada 1980-85 ve 1985-90 dönemlerini incelemiştir. Kişi başına düşen gelir ile net göçler arasındaki ilişkiyi inceleyerek net iç göçün ne kadarlık bir bölümünün kişi başına düşen gelir ile açıklanabildiğini regresyon analizi yaparak sorgulamışlardır. Yapılan bu çalışmada, bölgesel olarak incelenen gelir dengesizliklerinin iç göç üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra, bu etkinin net göç veren illerin düşük gelir seviyesinden ziyade net göç alan illerin yüksek gelir seviyelerinden kaynaklandığını vurgulamışlardır.

Türkiye'deki iç göçler üzerine yapmış olduğu çalışmasında Pazarlıoğlu (2001), 1980-1990 dönemi itibarıyla iller bazında panel veri analizi gerçekleştirmiştir. İç göçü etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla nedensellik analizi yapmıştır. Nedensellik analizinde En Küçük Kareler (EKK), Sabit Etkiler ve Tesadüfi Etkiler modelini ele almıştır. Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) tarafından her 5 yılda bir yapılan nüfus sayımının illere ait verilerinden 1980, 1985 ve 1990 yıllarını içeren göç istatistiklerini 3 dönem şeklinde ele almıştır. Pazarlıoğlu (2001), net göç hızlarını bağımlı değişken olarak kullanırken çok sayıda ekonomik bağımsız değişkenden yararlanmıştır. Yapılan tahmin sonuçlarına göre, gelir değişkeni ile net göç arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun temel sebebini gelir dağılımındaki adaletsizliğe ya da

ölçme hatalarına dayandırmıştır. Net göç ile işsizlik oranı arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve beklentilere uygun negatif bir ilişki elde edilmiştir. Buna karşın sağlık indeksiyle pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Çelik (2002), Türkiye'deki iç göçleri seçkinlik yaklaşımını dikkate alarak, kırdan kente göç eden bireylerin eğitim, yaş ve cinsiyet gibi niteliksel özelliklerini analiz etmiştir. 1990 yılı nüfus sayımı verilerini kullanarak bireylerin eğitim düzeyini ilkökul, ortaokul, lise ve üniversite kapsamında değerlendirmiştir. Elde etmiş olduğu sonuçlara göre; göçmenlerin büyük çoğunluğu okuma yazma bilmektedir ve ilkökul mezunudur. 1975-1990 dönemlerini 1975-80, 1980-85 ve 1985-90 olarak üç alt döneme ayırarak; yaş gruplarını, çocuk 0-14, genç 15-24, yetişkin 25-44 ve orta yaşlı 45-64 ile yaşlı 65 ve üzeri şeklinde sınıflandırmıştır. Türkiye'deki göçlerin çoğunluğu eğitim amaçlı ve aile göçü şeklindedir. Cinsiyet açısından erkek göçmenlerin yoğun olmasına rağmen zaman içinde kadın göçmenlerinin oranının arttığı sonucuna ulaşmıştır.

2002 yılında yapılan diğer bir çalışma ise Üçdoğruk (2002)'un, İzmir'deki iç göç hareketlerini incelemek üzere yapmış olduğu ampirik çalışmasıdır. Üçdoğruk (2002), 1997 yılı nüfus sayımı verilerini ve 2002 yılı Nisan ayında İzmir'in 9 ilçesini baz alarak yaptığı anket çalışmasından yararlanmıştır. Ankette 1633 örnek hacmini dikkate alarak, bireylerin yaptığı iç göç hareketlerinin özelliklerini ortaya koymuştur. Mevsimlik göçleri dikkate almayarak lojistik regresyon modelinden yararlanmıştır. Büyük şehirlere yapılan göçleri üç hipotez altında incelemiştir. Bu hipotezlerden ilki, büyük şehirlerin eğitilmiş ve çalışan bireyler için çekici güç olması yönündeki hipotezidir. İkinci hipotez, şehirlerin yaşlı nüfus açısından bir itici güçken genç nüfus açısından çekici olması yönündeki hipotezidir. Son hipotez ise mesafe ya da uzaklık ile göç arasında caydırıcı bir özellik olup olmaması yönündedir. Üçdoğruk (2002), bağımlı değişken olarak bireylerin beş yıl önce göç edip etmediğini dikkate almaktadır. Modeldeki açıklayıcı değişkenler ise yaş, eğitim düzeyi, sektör ve meslek şeklinde belirlenmiştir. Üçdoğruk (2002), bireylerin göç etmesinde en önemli faktörlerin yaş ve eğitim olduğu sonucuna ulaşmıştır. İzmir iline göç eden genç nüfusun yaşlı nüfusa göre daha fazla olduğunu belirtmiştir. Ayrıca şehirlerden göç eden bireyler için eğitimin önemli bir faktör olmadığını fakat ilçe ve köylerden göç edenler için eğitimin önemli bir demografik değişken olduğunu ortaya koymuştur. İzmir ilini dikkate alan diğer bir çalışma ise Pazarlıoğlu (2007)'na aittir. İzmir ilindeki iç göçe etki eden

faktörleri dikkate alan Pazarlıoğlu (2007), iki değişkenli Probit tahmin yöntemini kullanmıştır. Her iki denklemde de bağımlı değişken olarak şehirden göç edenler ve ilçeden göç edenleri kullanmış, iki denklemi eş anlı çözüm yöntemini kullanarak çözmüştür. Bu çalışmada ele aldığı açıklayıcı değişkenler; yaş, eğitim düzeyi, sektörler (kamu-özel-çalışmayanlar), meslekler ve uzaklıktır. 2000 yılında anket çalışması yaparak 1600 gözlem üzerinde incelemede bulunmuştur. Pazarlıoğlu (2007), İzmir'e göç etme kararında ekonomik nedenlerin önemli rol oynadığı yönünde bulgulara ulaşmıştır. Bireylerin göç kararında iş bulma faktörü büyük bir önem arz etmektedir. Diğer illerden İzmir'e yapılan göç hareketinde yaş ve eğitimin önemli bir paya sahip olmadığını, ilçe ve köylerden yapılan göçte ise önemli bir yere sahip olduğu belirlenmiştir.

Türkiye'den yurt dışına beyin göçü üzerine bir ampirik çalışma gerçekleştiren Tansel ve Güngör (2004), 2002 yılının ilk yarı zaman dilimine ait anket verilerini kullanmıştır. Tansel ve Güngör, yurt dışındaki bu bireylerin Türkiye'ye dönme olasılıklarını ve nedenlerini sıralı probit modeli ile tahmin ederek öngöründe bulunmuştur. Ekonometrik modelde bağımlı değişken yurt dışında yaşayan bireylerin Türkiye'ye dönme olasılığı alınırken açıklayıcı değişkenler sosyal ve kültürel değişkenlerden oluşmaktadır. Yurt dışında çalışanlar ve öğrenciler üzerinde inceleme yapan Tansel ve Güngör (2004), analiz sonuçlarında yurt dışındaki öğrencilerin geri dönmeme kararlarında çekici faktörlerden sistemli ve düzenli yaşam tarzının daha fazla rol oynadığını ortaya koymuştur. Diğer taraftan yurt dışında çalışanların Türkiye'ye dönmeme kararlarında, ekonomik istikrarsızlığın ve siyasî belirsizliklerin önemli bir paya sahip olduğunu vurgulamışlardır.

Yenigül (2005), kentleşme de etkili olan faktörler arasında yer alan göç ve göçlerin kentsel mekânlara olan etkilerini araştırmış; kırsal alanlardan kentlere olan göçün nedenlerini itici ve çekici güçler altında ele almıştır. Yenigül (2005)'e göre, kırsal alandaki aşırı nüfus artışı, tarımda kullanılan yeni üretim teknikleri ve devletin uyguladığı politikalar gibi nedenler bireyleri kırdan kente göçe iten güçlerdir. Bu itici güç ya da faktörlerin aksine, kentlerin refah düzeyi, daha iyi istihdam ve daha iyi ücret sunmasının çekici faktörler arasında olduğunu belirtmiştir.

Çelik (2006), "itici ve çekici güçler yaklaşımı" ile yapmış olduğu ampirik çalışmasının yanı sıra Türkiye'deki iç göçlerin teoriye uygunluğunu da araştırmıştır.

Türkiye'deki iç göçlerin ekonomik nedenlerini kırsal ve kent için regresyon analizi yaparak belirlemeye çalışmıştır. 2000 yılı DİE verilerini kullanarak yapmış olduğu ekonometrik analizde göçü bağımlı değişken, göçü etkileyen faktörlerden sanayileşme, gelir, istihdam, eğitim ve sağlığı bağımsız değişkenler olarak kullanmıştır. Gelirin beklentilere uygun olarak göç üzerinde beklenen bir etkiye sahip olmadığı ancak diğer değişkenlerin beklentiler yönünde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bireylerin göç etmesine neden olan itici güçler olarak; tarım alanındaki toprak yetersizliği, tarımdaki makineleşmeyi, bazı bölgelerde görülen güvenlik problemleri, eğitim ve sağlık hizmetlerindeki yetersizlikleri ortaya koymuştur. Türkiye'deki iç göçleri tekrar ele alan Çelik (2007), 1985-2000 yılları arasındaki göç verilerini kullanarak, Türkiye'deki iç göçlerin yönünü hem bölgesel hem de il bazında incelemiştir. Ayrıca bölgeler açısından gelirin göçe olan etkisini de dikkate almış, gelir ve göç ilişkisini analiz etmiştir. Bu analizde her bölgenin Gayri Safi Yurtiçi Hâsılası (GSYİH) ile net göç oranlarını kullanmıştır. Sonuç itibarıyla; bölgeler arasında sosyo-ekonomik gelişme bakımından farklılıkların olduğu ve bölgesel farklılıkların göçün yönü üzerinde bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Marmara, Ege ve Akdeniz bölgeleri göç çeken bölgelerdir. Aynı eğilim il bazındaki göçlerde de gözlemlenmiş ve sosyo-ekonomik yönden gelişmiş şehirlerin net göç aldığı vurgulanmıştır.

Karabulut ve Polat (2007), Türkiye'de yaşanan göç olgusu üzerine Ağrı alt bölgesini dikkate almıştır. Çalışmada Ağrı, Kars, Iğdır ve Ardahan illerindeki göçün nedenleri ve sonuçları belirlenmeye çalışılmıştır. Analizde kapalı uçlu ve önceden kodlanmış 50 soruluk bir soru formundan oluşan Haziran ve Temmuz 2006 yılını kapsayan 1600 anket verisi kullanılmıştır. Veri setine korelasyon ve ANOVA testi uygulanmış ve geleceğe yönelik çözüm için öngörülebilir bulunulmuştur. Ayrıca veri setini oluşturmak üzere 2000 yılındaki genel nüfus sayımına dayalı olarak bu dört merkezdeki nüfus temel alınmıştır. İllerden göç etme eğiliminde bulunan bireylerin göç gerekçelerini; ekonomik, sosyal, psikolojik, çevresel ve kentsel faktörler olarak farklı kategorilerde sınıflandırmıştır. Analizler sonucunda göçün en önemli sebepleri olarak; sağlık ve eğitim hizmetlerinin yetersizliği, sosyal etkinliklerin az oluşu, iklim şartlarının zorluğu ve daha iyi şartlarda iş bulma imkânları gibi önemli gerekçelere ulaşılmıştır.

Topbaş (2007), iç göçün belirleyici faktörleri üzerine yaptığı ampirik bir çalışma ile iç göçün belirleyicilerine kuramsal olarak değinmiştir. Türkiye'deki iç göç hareketleri

üzerinde etkiye sahip olan faktörleri belirlemek için 2000 yılı genel nüfus sayımı verilerinden yararlanmıştır. 2000 yılı verilerini kullanarak iki model çerçevesinde analizlerini il düzeyinde gerçekleştirmiştir. Çalışmasında; net göç, alınan ve verilen göç, işsizlik, büyüme oranı, kamu yatırım tahsisleri, kişi başına düşen gelir gibi çok sayıda ekonomik değişken kullanmıştır. Bu veri seti ile lojistik regresyon modelini kullanarak ekonometrik bir analiz yapmıştır. İller bazında yapılan bu analiz sonucunda, iç göç hareketlerinin temel belirleyicilerinin kamu yatırımları, göç stokları, kişi başına gelir ve işsizlik olduğunu tespit etmiştir.

Türkiye’de iç göçün belirleyicileri üzerine çalışma yapan Filiztekin ve Gökhan (2008), TÜİK’den alınan 1990 ve 2000 yılı nüfus sayım verilerini kullanarak Türk göçmenlerin özelliklerini araştırmışlardır. Çalışmada kullanılan değişkenlerin birçoğu İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırmasında (İBBS) Düzey 3 olan iller bazında alınmıştır. 1990 ve 2000 yılları için eğitim düzeyi, ekonomik faaliyetler ve cinsiyet farklılıklarının iç göçler üzerindeki etkisi incelenmiştir. Arz ve talep denklemlerinden yararlanarak Türkiye için temel ve genişletilmiş Çekim Modeli oluşturulmuş, 1990 ve 2000 dönemleri için regresyon analizinde bulunmuşlardır. Sonuçlara göre; gelir ile göç arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır. Bölgeler arası sosyo-ekonomik farklılıklar göçü etkilemektedir. Özellikle daha genç ve eğitilmiş bireyler göç kararı almaktadır. Son olarak, demografik değişkenlerden biri olan cinsiyetin, göç üzerinde önemli bir belirleyici olduğu vurgulanmıştır.

Gürbüz ve Karabulut (2008), Türkiye’deki kırsal göçler ile sosyo-ekonomik özellikler arasındaki ilişkiyi ele alan diğer araştırmacıdır. Çalışmada, korelasyon analizini, regresyon ve hiyerarşik kümeleme yöntemini kullanarak kırsal göçü etkileyen sosyo-ekonomik faktörleri tespit etmeyi amaçlamışlardır. Veri seti olarak DİE’nin yayınladığı 1997 köy envanterinde yer alan kırsal yerleşimlere ait 39 sosyo-ekonomik değişken kullanılmıştır. İlk olarak kırsal göç oranı ile bu değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü ve gücünü belirlemek için pearson korelasyon katsayısını hesaplamışlardır. Korelasyon analizi sonucunda; hane başına düşen arazi miktarı, fizyolojik nüfus yoğunluğu ve ölüm oranı ile göç oranının orta düzeyde bir ilişkiyi sahip olduğunu diğer değişkenlerin zayıf ve çok zayıf ilişki gösterdiğini saptamışlardır. Göç verme oranı ile bu sosyo-ekonomik değişkenler arasındaki ilişkiyi her bir bağımsız değişken için tek tek regresyon

modelleriyle incelemişlerdir. Kırsal göçün sosyo-ekonomik değişkenlerden etkilendiğini ve ölçülemeyen bazı faktörler arasında yer alan sosyo-psikolojik faktörlerin de etkili olduğunu vurgulamışlardır.

Taşcı (2009), göçü sosyal bir politika sorunu olarak ele almış ve göçün sebeplerini, sonuçlarını ve sosyal politika ile olan bağlantısını incelemiştir. Göçün nedenlerini ve sosyal politikayla ilişkisini, ekonomik, siyasî ve askeri şartlar, sosyal ve kültürel yapı, diğer nedenler olarak değerlendirmiştir. Bunun yanı sıra, göçün sonuçlarını ve sosyal politika ile bağlantısını ekonomik, sosyal (yoksulluk ve sosyal yapı), kültürel (kentleşme, kentlileşme, gecekondü) ve diğer sonuçlar olarak ele almıştır. Çalışmanın sonunda, bireylerin göç etmesine neden olan faktör ve sonuçların, sosyal politikayla doğrusal yönde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, göç sonuçlarının sosyal politika üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olduğunu vurgulamıştır.

Türkiye'deki iç göç akımlarını Lowry Hipotezi'ni dikkate alarak inceleyen Topbaş ve Tanrıöver (2009), 5 nüfus sayım dönemini (1970-1975, 1975-1980, 1980-1985, 1985-1990 ve 1990-2000 yılları) dikkate almışlardır. Bu çalışmada ilk dört dönem için 67 ili, son dönem için 73 ili içeren nüfusun büyüklüğünü, net göç oranını ve kişi başına GSYİH'yı kullanarak iller arası nüfus hareketliliğini sorgulamışlardır. Lowry hipotezinin ülkemizdeki iç göç akımları üzerinde geçerli olduğu, tahmin edilen modellerin birçoğunda alınan göç oranının verilen göç oranına nispeten net göç hızı üzerinde daha fazla bir etkiye sahip olduğu ortaya koyulmuştur.

Şen (2010), İstanbul'daki Trabzonlular örneği üzerine iç göç hareketini incelemiştir. Çalışmasında Trabzon'dan İstanbul'a göç edenlerin nedenlerini ve İstanbul'u tercih etmelerindeki gerekçelerini araştırmıştır. Araştırma örneklemini Trabzon'da doğup yetişen, İstanbul'a göç eden 18 yaş ve üzeri bireylerden oluşmaktadır. 2000 yılındaki ankete dayalı olarak yapılan bu çalışmada cinsiyet, medenî durum, doğum yerine göre kırsal ve kentsel, eğitim düzeyi ve yaş değişkenleri incelenmiştir. Yapılan araştırmada iç göçlerin temelinde ekonomik nedenler olduğunu, araştırmaya katılanların çoğunluğunun istihdam amaçlı ve daha yüksek ücretli iş fırsatı elde etme düşüncesiyle göç ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Trabzon açısından ise tarımsal alanların konut yapımlarına tahsis edildiğinden işsiz kalan bireylerin, istihdam amaçlı olarak İstanbul'u tercih ettiğini saptamıştır.

Bahar ve Korkmaz Bingöl (2010), Türkiye’deki iç göç hareketlerinin istihdam ve iş gücü piyasaları üzerindeki etkilerini sorgulamışlardır. Çalışmada 2000 yılı genel nüfus sayımı verileri kullanılmıştır. Bu çalışmada göç eden nüfusun iş gücü piyasası göstergeleri ile genel göstergeleri kıyaslanarak göçün iş gücü piyasaları üzerindeki etkileri incelenmiştir. İç göçün iş gücü piyasalarına olan etkileri; işgücüne katılım oranı, işsizlik, istihdam ve sektörler arası geçiş olarak ele alınmıştır. İç göçün, sektörler arası geçişi sağlamada olumlu bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Göç hareketinin göç verilen bölgelerdeki işsizlik ve istihdam problemini ortadan kaldırmadığı ortaya koyulmuştur.

Aynı dönemde yapılan diğer bir araştırma ise Bülbül ve Köse (2010)’ye aittir. Bülbül ve Köse (2010), Türkiye’de bölgeler arası iç göç hareketleri üzerine yapmış oldukları çalışmada çok boyutlu ölçekleme analizinden yararlanmışlardır. 2008 yılına ilişkin 12 alt bölgeye ait göç verileriyle bölgeler arasındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya koyulmuştur. Ülkemizdeki bölgeler arası göçleri açıklarken değişken olarak; bölge bazında verilen göç ve alınan göç miktarı, net göç hızı, nüfusun toplamı ve yoğunluğu, şehirleşme oranı, sosyo-ekonomik gelişmişlik durumları kullanılmıştır. Hem iki hem de üç boyutlu olarak gerçekleştirilen analizler sonucunda, üç boyutlu analizin daha elverişli sonuçlar verdiği ortaya koyulmuştur. En az benzeyen bölgelerin İstanbul ve Kuzeydoğu Anadolu bölgelerinin olduğu, en fazla benzerlik bölgelerin gösteren ise Akdeniz ve Ege bölgesi olduğu tespit edilmiştir.

Çiftçi (2011), Türkiye’deki iç göçü, sosyal ağ kullanımı üzerindeki etkenlere dayalı olarak incelemiştir. Çalışmada, 1995-2000 döneminde gerçekleşen iç göç hareketlerini hesaplamak için Tony Atkinson (1970)’un geliştirdiği Atkinson bölgesel eşitsizlik endeksini kullanmıştır. Bu endeksi kullanarak iller arası eşitsizliği ölçmüş ve regresyon analizi yardımıyla tahminde bulunmuştur. Bunun yanı sıra, Atkinson endeksiyle birlikte göçte hemşeriler için göçmenlerin potansiyel sosyal fayda düzeylerini hesaplamıştır. Doğu Karadeniz bölgesinin potansiyel sosyal fayda düzeyinin en yüksek bölge olduğu, Batı Marmara’nın ise en düşük potansiyel sosyal fayda düzeyine sahip olduğu sonuçlarına ulaşmıştır. Diğer taraftan Atkinson hemşerilik endeksini; sosyal, demografik ve kültürel açıklayıcı değişkenler yardımıyla tahmin etmek için adimsal regresyon analizi gerçekleştirmiştir. Regresyon analizleri sonucunda atama, evlilik ve güvenlik gibi toplumsal problemler sebebiyle göçmenlerin gidecek olduğu illerdeki hemşeri miktarına

karşı duyarsız olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bunun aksine, iş ve eğitim gibi etkenlerden dolayı göç ile gidilecek yerde bulunan hemşerilerin, göçmenlerin göç kararlarında etkili oldukları ortaya çıkmıştır.

Yüceol (2011), Türkiye'deki bölgelerin gelişmişlik düzeylerinde görülen farklılıkların temel nedenleri üzerine gerçekleştirdiği araştırmasında iller arası işsizlik oranları ve göç istatistiklerini ele almıştır. Bu analizde İBBS Düzey 2 Alt Bölgeler ve Düzey 3 iller bazındaki 2000 yılı nüfus, göç değerlerini ve işsizlik oranlarını kullanmıştır. Ayrıca 2008 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) göç ve nüfus rakamları ile 2008 yılı iller arası işsizlik oranlarını da kullanmıştır. Daha sonra verileri karşılaştırmalı olarak alt bölgelerle-illerin işgücü hareketlerini ve alt bölgelerler-işsizlik oranları arasındaki ilişkiyi korelasyon analiziyle test etmiştir. Yüksek işsizlik oranlarına sahip bölgelerden düşük işsizlik bölgelerine doğru bir iş gücü hareketliliğinin olduğu sonucuna ulaşmıştır. 2008 yılına geldiğimizde bu ilişkinin tersine döndüğünü saptamıştır. Tersine dönen bu hareketliliğin gerekçesi olarak ise zaman içinde artan işsizlik oranlarını göstermiştir.

Kılıç ve diğerleri (2011), sosyo-ekonomik göstergeler açısından Türkiye'deki illerin, bölgesel bazda benzerliklerini çok değişkenli kümeleme ve çok boyutlu analiz yöntemiyle sorgulamışlardır. Analizlerdeki veriler, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)'nin iller ve bölgeler açısından sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyinin belirlenmesi üzerine yaptığı 54 değişkenden oluşan sosyo-ekonomik göstergelerden alınmıştır. Sewall Wright tarafından geliştirilmiş olan Yol analizi kullanılarak bölgeler üzerinde etkili olabilecek değişkenler belirlenmeye çalışmıştır. Hem kümeleme hem de çok boyutlu ölçekleme analiz sonuçlarının paralellik gösterdiği saptanmıştır. Karadeniz bölgesinde Samsun, Zonguldak ve Trabzon illerinin, Marmara bölgesinde İstanbul'un diğer illerden farklılık gösterdiği, Ege bölgesinde Aydın, Manisa, Uşak ve Afyon'un benzer özellikler sergileyen iller olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye'deki iç göçleri belirleyen faktörleri inceleyen Ercilasun ve diğerleri (2011), iç göçlerin nedenlerini EKK yöntemine dayalı olarak tahmin etmişlerdir. Çalışmadaki veriler 81 il düzeyinde (İBBS Düzey 3) iki model şeklinde oluşturulmuştur. İlk modelin bağımlı değişkeni olarak net iç göç hızı (2010), diğer taraftan ikinci modelde net iç göçler

(2010) dikkate alınmıştır ve iki seride de ADNKS 2010 verilerinde yararlanılmıştır. İlk denklemde eğitim ve sağlık sektörleri gelişmişlik endeksi, şehirleşme oranı, reel gayri safi katma değer ortalaması, işsizlik oranı, bir önceki yıllara ait 2008 ve 2009' un net göç hızı ele alınmıştır. Net göçün bağımlı değişken olduğu denklemde ise başka ilde doğanların ikamet ettiği ilin toplam nüfus oranı, üniversitede okuyan toplam öğrenci sayısı ve reel ücret ortalaması dikkate alınmıştır. Analiz sonuçlarına göre, fertlerin göç kararını etkileyen en önemli faktör, daha önceden göç eden bireylerin etkisidir. Ayrıca illerdeki üniversite kapasitelerinin de göç kararlarında etkili olduğu ortaya koyulmuştur.

Bozkurt (2011), Kütahya örneği üzerinden Türkiye'deki nüfus hareketliliğinin sebeplerini belirlemeye çalışmıştır. Çalışmada, 1927-2009 yılları arasındaki Kütahya nüfusu ile Türkiye nüfusunu karşılaştırarak incelemiştir. 1927-2009 yıllarında hem Türkiye ve hem de Kütahya'nın nüfusu artmıştır. Fakat Kütahya'daki artış Türkiye nüfusundaki artıştan daha düşük düzeyde kalmıştır. Ayrıca, Kütahya nüfusunda 1950-55 ile 2000-07 yıllarında hızlı bir düşüşün olduğu görülmektedir. İlk düşüşün sebebi olarak 1953 yılında Uşak'ın Kütahya'dan ayrılması gösterilmiştir. Diğer düşüşün nedeni 2007 yılında yapılan ADNKS ve Kütahya'dan yapılan göç rakamlarının Kütahya'ya yapılan göç rakamlarından fazla olmasıdır. Bozkurt (2011), aynı zamanda Kütahya'nın da içinde bulunduğu Ege bölgesindeki sanayi kuruluşlarını iller bazında 1964, 1981, 1989 ve 1996 dönemlerini dikkate alarak incelemiştir. Sanayi kuruluşları açısından, Kütahya'nın her dönemde hemen hemen son sıralarda yer aldığını ve sanayi kuruluşlarının yetersiz olmasından dolayı göç verdiğini belirtmiştir.

Kırdar ve Saracoğlu (2012), Türkiye'deki iç göçleri, bölgesel yakınsamayı ve ekonomik büyümeyi 1975-2000 yıllarına dayalı olarak iller bazında incelemişlerdir. Kişi başına gelirden yakınsamayı doğrusal olmayan en küçük kareler yöntemi ile analiz ederek iç göç oranını Araç Değişken Yöntemi ile tahmin etmişlerdir. 1975-2000 dönemleri arasındaki yakınsama analizlerinde 67 ili dikkate alarak, il bazında kişi başına düşen reel GSYİH, katma değer sektörler arası dağılımı, net iç göç oranları, bölgesel kukla değişkenleri ve nüfus yoğunluğu değişkenleri kullanılmıştır. Koşullu yakınsama analizinde, her bir ilde ait katma değer sektörler arası dağılımı, ilin yapısal özelliklerini gösteren değişken olarak kullanılmıştır. Sonuç itibarıyla, iller arasında bir iraksamanın

olduğu, ülkemizde kişi başına düşen başlangıç geliri düşük illerin aynı zamanda büyüme hızının da düşük iller olduğu tespit edilmiştir.

zdemir (2012), Türkiye'deki i gçleri değerlendirmek için i göçün ortaya çıkış nedenlerini tarihsel koşullar altında 4 farklı dönem (1923-1950, 1950-1960, 1960-1980 ve 1980 sonrası) olarak değerlendirmiştir. Çalışmada, bu dönemler incelenirken ülke nüfusunun yapısı kent ve kırsal nüfusu olarak dikkate alınmıştır. Dönemler arasında zaman içinde değişen kent ve kırsal nüfusu, ekonomik ve siyasî sorunlar ile toplumsal değişim üzerinde çalışmaya devam edilmiştir. Tarımda makineleşmenin kırsal alanlarda doğurduğu eksik istihdam, kırsal bölgelerdeki alt yapı ve kamu hizmetlerinin yetersiz oluşu, eğitim faaliyetlerinin kentlerde daha sağlam bir yapıda olması gibi nedenlerin kırsaldan kente olan i gçleri arttırdığını vurgulamıştır.

İ göçün yoksulluğa ve istihdama olan etkilerini araştıran Taş ve zcan (2013), Türkiye'deki gç, yoksulluk ve istihdam konularına değinmişlerdir. İ gç sürecini 1950-1960, 1960-1970-1980 ve 1980-1990 olarak 3 dönem şeklinde incelemişlerdir. Bu dönemler arasında farklılık gösteren göçün nedenleri, sonuçları ve yoksulluk üzerinde durulmuştur. Türkiye'de yaşanan göçün nedenlerinin ilk zamanlar için ekonomik ve sosyal faktörlere bağlı olduğunu, 1980'li yıllardan sonra ise Güneydoğu'da yaşanan teröre bağlı zorla gç olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca göçün en önemli sorunlarından biri olan yoksulluğun yaygınlaştığı, bu problemin ülke karakterinden kaynaklanmadığı belirtilmiştir. Türkiye'nin az üreten ve Türkiye'de etkin olan sistemin gelir dağılımını bozan bir yapıya sahip olması nedeniyle, yoksulluğu daha da arttırdığı ortaya koyulmuştur.

Türkiye'deki gç literatürü incelendiğinde özellikle i gç teorisi üzerine yapılan çalışma sayısının oldukça fazla olduğu fakat ampirik ve ekonometrik şekilde inceleyen çalışmaların yeterli olmadığı söylenebilir. Bunun yanı sıra, Türkiye'deki i gç çalışmalarının birçoğunda sosyo-ekonomik değişkenlerden gelir, işsizlik, nüfus, eğitim ve sağlığın iller ve bölgeler bazında kullanıldığı görülmektedir. Kullanılan veri seti ve yöntemler bu değişkenlerin çalışmalarda farklı sonuçlar vermesine neden olmuştur. Genel olarak değerlendirildiğinde, Türkiye'deki göçlerin işsizlik, gelir, nüfus ve nüfus artış hızı kapsamında gerçekleştiği görülmektedir.

2.2. Diğer Ülkelerdeki İç Göçler Üzerine Literatür

Bu bölümde, Türkiye’de gerek iller bazında gerekse de bölgeler bazında incelenen teorik ve ampirik iç göç çalışmalarının ardından uluslararası iç göç üzerine yapılan çalışmalar dikkate alınacaktır.

Isserman ve diğerleri (1985), Texas, Florida, Washington, Colorado ve Arizona eyaletleri arasındaki iç göçleri demografik ve ekonomik faktörler kapsamında ele almışlardır. Çalışmada doğum anketlerinden yararlanılarak doğum oranlarıyla birlikte Kohort Modeli, yapısal ekonometrik modeli ve zaman serisi modelleri kullanılmıştır. Isserman ve diğerleri (1985), net göçü hesaplarken nüfus değişimindeki doğum ve ölüm istatistiklerinin de önemli bir paya sahip olduğunu belirtmişlerdir. Regresyon analizindeki bağımsız değişkenler, göç hareketi ile kalkış yapılan yerin nüfusu, göçle varılan yerin nüfusu ve mesafedir. Analiz sonucunda, tüm katsayılar anlamlı bulunmuştur. Daha sonra 1975-76 ve 1976-77 dönemlerine ait veriler kullanılarak eyaletler arası göç EKK ile tahmin edilmiştir. Bu analizde bağımsız değişken olarak göçle kalkış yapılan yerin ve varılacak yerin işgücü, ortalama ücreti, işsizlik oranı ve iki eyalet arası mesafesi kullanılmıştır. İşsizlik oranı dışında tüm katsayıların anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Frees (1992), Amerika’daki 51 eyalet arası göç oranlarının tahmini üzerine gerçekleştirdiği çalışmasında, bölgeler arası modellemede bulunmayı amaçlamıştır. 1977-1982 dönemini kapsayan veri setiyle gecikmesi dağıtılmış (Otoregresif) bir model tahmin etmiştir. Modelleme ve tahminler için kullanmış olduğu oranlarda baz alınan yer olarak kökeni olduğu eyaleti, gidilecek olan eyaleti ve zamanı dikkate almıştır. Eyaletler arası göçleri modellerken demografik değişkenlerin diğer değişkenlerden daha etkili olduğunu belirtmiştir. Yapmış olduğu istatistiksel model, uzun vadeli tahminleri desteklememesine rağmen demografik teoriyle birlikte tutarlı bir model özelliği göstermiştir. Ayrıca oranlardaki değişimin, oranların kendi değişimlerinden daha sabit olduğu, modelleme ve tahmin için daha uygun olduğu gözlenmektedir. Son olarak ise göç oranının kısa dönemdeki iç göç tahmininde önemli bir paya sahip olduğunu belirtmiştir.

McCormick (1997), İngiltere’deki bölgesel işsizlik ve işgücü hareketliliği üzerine yaptığı çalışmada bu iki değişken arasındaki ilişkiyi istatistiksel olarak incelemiştir.

McCormick (1997) yapmış olduğu çalışmada, İngiltere'nin Güneydoğu, Londra, Doğu Anglia, Güneybatı, Doğu Midlands, Yorkshire ve Humberside, Batı Midlands, İskoçya, Galler, Kuzey ve Kuzeybatısı bölgelerindeki işsizlik, işgücü hareketliliği ve göçleri araştırmıştır. Ayrıca iş gücü anket verilerinden yararlanarak bu bölgelerdeki 1983-86 dönemleri arasında beden ve beden işçisi olmayanların işsizlik oranlarını ve ortalama net göç değerlerini karşılaştırmıştır. Beden işçisi olarak çalışan işçilerin işsizlik oranındaki değişimin, beden işçisi olmayan işçilere göre daha fazla olduğu saptanmıştır. Net göç oranlarının üzerinde beden işçisi olmayanların ortalamasının, beden işçisi olanların ortalamasından daha düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bundan dolayı beden işçisi olmayanlar için, düşük bölgesel işsizlik farklılıklarının, net göçün mutlak oranını yükselteceğini vurgulamıştır.

Göç, işsizlik ve emekli maaşları çalışmasında Kemnitz (2003), Almanya'daki yaşlıları ve işsizleri destekleyen refah seviyesi düzenlemelerinin göç üzerindeki etkilerini incelemiştir. İşsizlik ve kamu emekliliği ile birlikte ekonomideki düşük nitelikli göç etkilerine açıklama getirmiştir. Bunun yanı sıra, üretim fonksiyonunu sadece yüksek ve düşük nitelikli emeğin fonksiyonu olarak indirgeyerek Cobb-Douglas üretim fonksiyonundan yararlanmıştır. Ayrıca göçün etkilerini, gelir ve işsizlik oranları açısından inceleyerek göçün kabul edilebilirliğini, emekli maaşlarıyla birlikte ele almıştır. Kemnitz (2003), düşük vasıflı göçmenlerin işsizlik oranlarında artışa neden olduğunu, yüksek vasıflı yerli işçiler ve emekliler açısından kazanç artırıcı yönde etkide bulunduğunu ortaya koymuştur. Büyük ölçekli göç durumunda, emeklilik sisteminin artan işsizlik ile birlikte verimliliği azaltarak iş gücündeki yararlı etkileri de azaltabileceği vurgulanmıştır.

Devillanova (2004), çalışmasında gelişmiş ülkelerde artan ücret dengesizliği ve işsizliği, iç göçün emek piyasasındaki etkileriyle birlikte ele almıştır. 1999 dönemi için iki bölgesel dinamik bir model geliştirmiş ve bu modellerin coğrafik boyutlarını incelemiştir. Göçün, emek piyasasındaki dengesizliği artırdığına ve göç eden bireylerin özellikleri kadar göç hareketliliğinin de önemli olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Sadece belirli türdeki işçi hareketliliğinin artmasının, emek piyasasındaki dengesizliği daha da artırabileceği vurgulanmıştır. İç göçlerin toplam istihdam ve grup ücret dengesizliği üzerinde etkili olduğu, göçün emek piyasasındaki dengesizliği daha fazla artırabileceği sonucuna ulaşmıştır.

Feridun (2007), dünya kalkınma göstergeleri veri tabanından aldığı yıllık veri setini 1980 ve 2004 yılları arasındaki dönem için incelemiştir. İsveç'teki göç, kişi başına düşen GSYİH ve işsizlik arasındaki ilişkiyi Otoregresif Gecikmesi Dağıtılmış (ARDL) Sınır testi ve Vektör Hata Düzeltme Modeli (VECM) altında Granger nedensellik testi ile analiz etmiştir. Yapılan ampirik çalışma sonuçlarına göre göç ve GSYİH arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca göç ile işsizlik arasında tek yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır. Diğer bir deyişle işsizliğin göçün nedeni olduğunu fakat göçün işsizliğin nedeni olmadığını tespit etmiştir.

Steinhardt (2008), Almanya'daki göçmenlerin vatandaşlığa kabul edilip edilmemesinin iş gücü piyasası performansına olan etkisini analiz etmiştir. Bu analizi gerçekleştirirken 1975-2001 dönemini kapsayan veri setini kullanarak hem panel hem de yatay kesit veri seti kullanmıştır. Bireylerin sosyo-demografik özelliklerinden eğitim, iş gücü piyasasındaki deneyimleri ve bireylerin belirli bir dönemde vatandaşlık hakkı kazanmasıyla elde ettikleri ortalama günlük ücretlerindeki etkisini araştırmıştır. Bu nedenle insan sermaye teorisine dayalı olarak basit havuzlanmış EKK ile tahminde bulunmuştur. Tahmin sonuçlarında, eğitimin, tecrübenin ve vatandaşlığa kabul edilmenin ücretler üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğunu tespit etmiştir. Bununla birlikte göçmenlerin vatandaşlık hakkı kazandıktan sonra günlük ücretlerinde bir artış gözlemlendiğini ortaya koymuştur.

Blanchflower ve Shadforth (2009), İngiltere'deki işsizlik ve göçe bağlı işsizlik korkusu ile uluslar arası göç ilişkisini incelemiştir. Çalışmalarında, Speare (1971)'in Tayvan'daki kırsal alandan kentsel alanlara yapılan iç göçleri araştırmak üzere geliştirdiği parasal fayda ve maliyet modelini kullanmışlardır. Parasal fayda ve maliyetlerin yanı sıra parasal olmayan iki değişken olan ailelerin ve hanımların ailelerinin buldukları yerleşim yerlerinin de göç üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu tespit etmişlerdir.

Bu bölümde incelenmiş olan iç göçler, belirleyicileri ve itici- çekici faktörler olarak betimleyebileceğimiz literatür çalışmalarının özeti Tablo 1'de verilmiştir. Tablo 1 değerlendirildiğinde özellikle Türkiye'deki verilerin yetersiz oluşu birçok çalışmada kendini göstermektedir. Bu çalışmaların bir kısmında 2000 yılı genel nüfus sayım verileri kullanılırken, bir kısmında 2007 yılında ülkemizde uygulamaya konulan ADNKS verileri

kullanılmıştır. Bazı çalışmalarda ise bu nüfus verilerinin yanı sıra anket çalışmalarından da yararlanılmıştır. Diğer bir husus, iç göçleri ya da belirleyicilerini açıklamak üzere kullanılan bağımlı değişken seçiminde görülen farklılıklardır. Tablo 1'deki değişkenleri açıklamak için Yamak ve Yamak (1999), Pazarlıoğlu (2001), Çelik (2006), Uysal ve Aktaş (2011), Ercilasun ve diğerleri (2011) net göç hızını bağımlı değişken alırken; diğer çalışmalarda bölgelerin ya da illerin aldığı ve verdiği göç sayısı bağımlı değişken olarak alınmıştır. Bağımlı değişken seçimindeki yaşanan farklılıkların aksine, açıklayıcı değişken seçiminde benzer; sosyal, ekonomik, kültürel ve demografik değişkenler kullanılmıştır. Gerek Türkiye'de gerekse uluslar arası çalışmalarda kullanılan benzer değişkenlerden bazıları; işsizlik oranı, kişi başına düşen gelir, elektrik tüketimi, nüfus yoğunluğu, nüfus, mesafe ve eğitim'dir. Ülkeler, bölgeler ve iller açısından bu değişkenler, Tablo 1 için her ne kadar ortak olsa bile analizlerde kullanılan veri seti ve yöntem farklılıklarından dolayı benzer ve farklı sonuçlar verebildiği gözlenmektedir.

Tablo 1: İç Göçler Üzerine Yapılan Çalışmaların Literatür Özeti

YAZAR	DÖNEM	ÜLKE	DEĞİŞKENLER	YÖNTEM	SONUÇ
Munro (1974)	1965	Türkiye Bölgeler arası	Nüfus, ildeki tarımdışı işçilerdeki tarımdışı katma değer, bölgedeki ilin alanı, ildeki endüstri bitkileri için ayrılmış ekili alan, ildeki okuryazar olan nüfus	İki Aşamalı EKK	Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgesinde bulunan illerde itici faktörler göç olasılığını artırmaktadır.
Isserman ve diğerleri (1985)	1975-1976 1976-1977	ABD Eyaletler arası	Nüfus, Ortalama ücret, işsizlik oranı ve mesafe	EKK	İşsizlik oranı dışındaki değişkenler eyaletler arası iç göçte önemli bir paya sahiptir.

Tablo 1'in Devamı

YAZAR	DÖNEM	ÜLKE	DEĞİŞKENLER	YÖNTEM	SONUÇ
Frees (1992)	1975-1987	ABD Eyaletler arası	Nüfus, gelir işsizlik oranı, mesafe	Otoregresif model	Eyaletler arası göç oranları tahminin de oranların yüzde değişimi sabit ve en son göç oranı iç göçün tahmininde önemli bir yer tutar.
McCormick (1997)	1983-1986	İngiltere Bölgeler arası	İşsizlik oranı	-	Bölgesel işsizlikte beden işçisi daha ön plandadır.
Yamak ve Yamak (1999)	1980-1990	Türkiye- İller arası	Kişi başına düşen gelir	EKK	Bölgesel gelir dengesizlikleri iç göç üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.
Pazarlıoğlu (2001)	1980, 1985 ve 1990	Türkiye İller arası	Kişi başına düşen gelir, elektrik tüketimi, sağlık personel sayısı, işsizlik oranı, tarımsal işgücü oranı	EKK Sabit ve Tesadüfî Etkiler	Gelir dağılımındaki adaletsizlik iç göçler üzerinde itici bir etkiye sahiptir.
Tansel ve Güngör (2004)	2002 yılı Anket verileri	Türkiye	Cinsiyet, yaş, yurt dışına çıkılmadan önceki amaç, aile desteği, anne-babanın eğitim durumu, çalışma şartları, sosyal yaşam, çalışanların yaşam standartlarını değerlendirmeleri, anketin yanıtlandığı dil, meslek	Sıralı Probit Modeli	Eğitim amaçlı göç eden öğrencilerin geri dönmeme kararlarında sistemli ve düzenli yaşam etkilidir.

Tablo 1'in Devamı

YAZAR	DÖNEM	ÜLKE	DEĞİŞKENLER	YÖNTEM	SONUÇ
Çelik (2006)	2000	Türkiye İller arası	Sanayileşme, gelir, istihdam, eğitim ve sağlık	EKK	Sanayileşme, istihdam, eğitim, sağlık hizmetleri göç için çekici faktörlerdir.
Karabulut ve Polat (2007)	2006 yılı Anket verileri	Türkiye Ağrı Alt Bölgesi	Cinsiyet, yaş, ildeki ikamet süresi, hanede yaşayan kişi sayısı, doğum yeri, eğitim düzeyi, meslek, gelir düzeyi ve sosyal güvence	Korelasyon ve ANOVA Testi	Sağlık, eğitim hizmetlerinin yetersizliği ve daha iyi şartlarda iş bulma imkânı göç hareketinde itici güçlerdir.
Feridun (2007)	1980- 2004	İsveç	Kişi başı düşen gelir, işsizlik	Sınır Testi ve Granger Nedensellik	Göç ile işsizlik arasında tek yönlü, gelir ve göç arasında çift yönlü bir ilişki vardır.
Pazarlıoğlu (2007)	2000 yılı Anket verileri	Türkiye İzmir	Yaş, eğitim, sektör meslek ve uzaklık	İki Değişkenli Probit Tahmin Yöntemi	Şehirler arasındaki itici ve çekici faktörlerin farklı olması iç göçlerin daha fazla ortaya çıkmasında rol oynar.

Tablo 1'in Devamı

YAZAR	DÖNEM	ÜLKE	DEĞİŞKENLER	YÖNTEM	SONUÇ
Topbaş (2007)	2000	Türkiye İller arası	İşsizlik, büyüme oranı, kamu yatırımları, kişi başına düşen gelir, sağlık personeli, elektrik tüketimi, ücretler ve göç stoku	EKK ve Lojistik Regresyon	Kamu yatırımları, göç stokları, kişi başına gelir ve işsizlik iç göçlerin temel belirleyici faktörleridir.
Steinhardt (2008)	1975-2001	Almanya	Yabancı vatandaşlar, vatandaşlık kazanan çalışanlar, eğitim, mesleki durum, yaş, ücret	Havuzlanmış EKK	Göçmenler vatandaşlık hakkı kazandıktan sonra ücretler artış eğilimi göstermektedir.
Filiztekin ve Gökhan (2008)	1990 ve 2000	Türkiye İller arası	İşsizlik oranı, nüfus söz konusu dönemden önce göç edilen şehirden göç şehrine giden insan grupları, mesafe	Çekim Modeli	Sosyo-ekonomik farklılıklar göçü etkilemektedir.
Gürbüz ve Karabulut (2008)	1997	Türkiye	1997 yılı Köy envanterinde yer alan sosyo-ekonomik değişken	EKK ve Hiyerarşik Kümele Yöntemi	Kırsal göç, sosyo- ekonomik verilerden etkilenmektedir.
Topbaş ve Tanrıöver (2009)	1970-1975, 1975-1980, 1980-1985, 1985-1990 1990-2000	Türkiye İller arası	Kişi başı düşen gelir kentsel nüfus, nüfus büyüklüğü ve büyüme oranı	Korelasyon Analizi	Göç hareketinde, söz konusu olan değişkenler önemli rol oynar.
Şen (2010)	2000 yılı Anket verileri	Türkiye İller arası	Cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi ve yaş	-	İç göçlerin temel nedeni; ekonomik nedenlerdir.
Bülbül ve Köse (2010)	2008	Türkiye Bölgeler Arası	Nüfus, Nüfus yoğunluğu, şehirleşme oranı	Çok Boyutlu Ölçekleme Analizi	Batıdaki bölgeler çekiciyken, gelirin düşük olduğu Doğu Anadolu ve Karadeniz Bölgeleri itici durumdadır.

Tablo 1'in Devamı

YAZAR	DÖNEM	ÜLKE	DEĞİŞKENLER	YÖNTEM	SONUÇ
Çiftçi (2011)	1995-2000	Türkiye İller arası	GSYİH, hemşehri, deprem, tayin durumu, iş arama, eğitim, evlilik, güvenlik, hane halkı fertlerinden birine bağımlı göç	Atkinson endeksi ve Adımsal Regresyon	İç göç hareketinde hemşehrilik faktörü çekici bir unsurdur.
Yüceol (2011)	2000 ve 2008	Türkiye İller arası	Nüfus ve işsizlik	Korelasyon Analizi	2000 ve 2008 yılları karşılaştırıldığında zaman içinde iller ve bölgeler düzeyinde yükselen işsizlik göç eğilimini azaltmaktadır.
Ercilasun ve Diğerleri (2011)	2010	Türkiye İller arası	Eğitim, sağlık, şehirleşme oranı, reel gayri safi katma değer, işsizlik oranı, 2008 ve 2009' un net göç hızı, üniversite öğrenci sayısı ve reel ücretler	EKK	Göç kararında etkili en önemli faktör; önceden göç eden bireylerin çekici gücü'dür
Kırdar ve Saracoğlu (2012)	1975 – 2000	Türkiye İller ve Bölgeler arası	Kişi başına düşen gelir, katma değer sektörler arası dağılımı, nüfus yoğunluğu, her bir ile ait katma değer sektörler arası dağılımı	Doğrusal olmayan EKK, Araç Değişken Yöntemi	İç göç hareketi iller arası yakınsamada etkili değildir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE'DE İÇ GÖÇ

Bu bölümde Türkiye İstatistik Kurumu'ndan alınan veriler kullanılarak Türkiye'deki iç göç olgusu, iç göçlerin ortaya çıkışında belirleyici olan faktörler itici ve çekici güçler yaklaşımına dayalı olarak izah edilecektir. 2008 ve 2013 yılında bölgeler ve iller arasında gerçekleşen göç hareketleri ve göçmenlerin sosyo-ekonomik yapısı incelenecektir.

3.1. Türkiye'de İç Göç Olgusu

Ülke sınırları içerisinde gerek bölgeler gerekse iller ve daha alt yerleşim yerleri arasında gerçekleştirilen yer değiştirme hareketinin iç göç olarak tanımlandığından daha önce bahsetmiştik. 1950'lerde başlayıp 1980'lere kadar uzanan sanayileşme ve kentleşme süreci Türkiye'yi iç göçler kavramı ile tanıştırmıştır. 1950'li yıllarda kırdaki nüfus artışı, tarımda makineleşme, mevcut toprakların miras yoluyla paylaşımı gibi nedenlerle yaşanan değişimler kırsal alanda büyük bir kitlenin yetersiz miktarda toprakla geçinememesine, işsiz kalmasına neden olmuş ve böylece kırdan kente göç olgusunu körüklemiştir (Yenigül, 2005: 273). 1980'li yıllar kentsel alanların kendi yapılarının ve bu yapılardaki dönüşümlerin iç göçlere damga vurduğu dönemdir. Türkiye'deki kentsel alanlar hızla akan kır nüfusunu aynı hızla emme gücüne sahip olamamıştır. Bir yandan kırsal alandan akan işgücünü istihdam edecek sanayi aynı hızla gelişmemiş, diğer yandan kentsel alanlar gelen nüfusu barındıracak konut oluşumunu sağlayamamıştır (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 252).

1990'lı yıllardan günümüze kadar olan zaman dilimi içerisinde Türkiye'deki nüfusun çoğunluğunun kentlerde yaşadığı herkes tarafından bilinmektedir. İçduygu ve Sirkeci (1999), dönem içerisinde iletişim ve ulaşım koşullarındaki gelişmelerin, bireysel yaşamın toplumsal yaşam karşısında daha ön plana çıkmasının ve sivil toplumun önem

kazanmasının iç göç hareketlerini artırdığını belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da can ve mal güvenliğinin olmayışı, terör gibi siyasi nedenlerle de binlerce insanın zorunlu ve gönüllü olarak iç göçlerde önemli rol oynadığı vurgulanmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu'ndan alınan veriler ışığında göçmenlerin yapmış olduğu göç akımlarının yönü; kentten kente, kentten köye, köyden kente ve köyden köye olarak dört farklı şekilde sınıflandırılmıştır. Tablo 2'ye baktığımızda 1975-2000 dönemleri arasında Türkiye'deki iç göçlerin genel olarak kent yerleşim yerinden kent yerleşim yerine olduğu gözlenmektedir.

Tablo 2: 1975-2000 Yılları Arasında Yerleşim Yeri Göç Eden Nüfus

Yerleşim Yeri	1975-1980		1980-1985		1985-1990		1995-2000	
	Toplam Göçmen Nüfusu	Yüzdellik Payı (%)	Toplam Göçmen Nüfusu	Yüzdellik Payı (%)	Toplam Göçmen Nüfusu	Yüzdellik Payı (%)	Toplam Göçmen Nüfusu	Yüzdellik Payı (%)
Kentten Kente	1.752.817	48.90	2.146.110	56.20	3.359.357	62.20	3.867.979	57.80
Köyden Kente	610.067	17.00	860.438	22.50	969.871	18.00	1.168.285	17.50
Kentten Köye	692.828	19.30	490.653	12.80	680.527	12.60	1.342.518	20.10
Köyden Köye	528.709	14.80	322.709	8.40	392.935	7.30	313.481	4.70
Toplam	3.584.421	100	3.819.910	100	5.402.690	100	6.692.263	100

Kaynak: Türkiye İstatistik Yıllığı, Türkiye İstatistik Kurumu (2013)

1975-1980 nüfus sayım yılları arasında göç eden toplam nüfus 3.584.421 kişidir. Bu göçmen nüfusun 1.752.817 kişilik kısmına sahip olan kentten kente yerleşim yeri %48.90 değeriyle toplam göçmen nüfusunun yaklaşık olarak yarısını oluşturmaktadır. 1985-1990 dönemine kadar kent yerleşim yerinden yine kent yerleşim yerine göç eden nüfus hemen hemen iki kat artmış ve 3.359.357 kişi ile %62.20'ye ulaşmıştır. Diğer dönemlerin aksine 1995- 2000 yılına gelindiğinde kentten kente göç eden nüfusta bir artış

olmasına karşın yüzdeler olarak bir azalma görülmüştür. Fakat bu yüzdeler azalma 1975-80 döneminde 48.90'nın altına düşmeyerek 57.80 olarak bir değere sahip olmuştur.

Tablo 2'de dikkat çeken diğer bir nokta ise kent yerleşim yerinden köy yerleşim yerine olan göçmen nüfusundaki değişimdir. 1975-80 döneminde %19.30'luk bir değere sahip iken 1985-90 dönemine gelindiğinde %12.60'a düşmüştür. Fakat 1995-2000 yılında toplam nüfus içinde ise 1.342.518 kişiye ulaşmıştır. Son olarak, 1975-80 dönemlerinde %14.80 değerine sahip olan köy yerleşim yerleri arasında yaşanan göçün 1995-2000 yılına gelindiğinde büyük bir azalış göstererek hemen hemen ortadan kalktığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, artık kırsal kesimlerin bazı bölümlerinde nüfusun yok olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Özellikle 50'li yıllarda başlayan ve hızlanan iç göç daha çok ülkede kırsal alanlardaki dönüşümün hız kazanması, bir anlamda "istenmeyen şekli", ile açıklanabilirken, 60'lı yılların sonları ile 70'li yıllar ve 80'lerin başına kadar daha çok kentsel alanlardaki dönüşümün belirleyici olduğu, bir anlamda "cazibesi" ile anlatılabilir (Taş ve Özcan, 2013: 5). Çok yönlü bir olguya sahip olan iç göçler her ne kadar ilk olarak köylerden kent yerleşim yerline doğru göç olsa da 1970'li yıllardan doğru 1980'li yıllara doğru başlayan daha güvenilir nüfus sayım verileriyle kent merkezlerinden kent merkezlerine yani iller arası göçe dönüşerek bir şekil almış ve artış göstermiştir.

Tablo 3: 1975-2000 Yılları Arasında Yerleşim Yerleri ve İller Arası Göç Eden Nüfus

Sayım Yılı	Daimi İkametgâh Nüfusu	Dönem	Yerleşim Yerleri Arası Göç Eden Nüfus		İller Arası Göç Eden Nüfus	
			Sayı	(%)	Sayı	(%)
1980	38.395.730	1975-1980	3.584.421	9.30	2.700.977	7.00
1985	44.078.033	1980-1985	3.819.910	8.70	2.885.873	6.50
1990	49.986.117	1985-1990	5.402.690	10.80	4.065.173	8.10
2000	60.752.995	1995-2000	6.692.263	11.00	4.788.193	7.90

Kaynak: Türkiye İstatistik Yıllığı, Türkiye İstatistik Kurumu (2013)

Tablo 3'e baktığımızda, 1980 yılı genel nüfus sayımına göre 38.395.730 kişi olan genel nüfusun 3.584.421'ini %9.30'luk bir değerle yerleşim yerleri arasında göç eden nüfus oluştururken 2.700.977'sini iller arası göç eden nüfus oluşturmaktadır. 1980 yılından 2000 yılına gelinceye kadar daimi ikametgâha kayıtlı olan nüfusta yüksek bir artış olduğu görülmektedir. Daimi ikametgâh nüfusundaki bu artışa karşın yerleşim yerleri arasında göç eden nüfusun sayısal değeri çok fazla bir artış gösteremediği için yıllar itibariyle yüzdelik olarak çok bir değişim elde edememiş ve %1.5'lik bir artış yaşamıştır. İller arasında göç eden nüfus 1980 yılında 2.700.977 kişi iken 2000 yılı genel nüfus sayımında 4.778.193 kişiye ulaşmıştır. İlk olarak iller arası bir artış gibi görünse de bu zaman dilimi içerisinde sadece %0.90'lık bir değişim gösterebilmiştir.

3.2. Türkiye'de İç Göç Hareketlerinin Nedenleri

Türkiye'deki iç göç hareketine neden olan faktörlerin bölgelerin ve illerin sahip olduğu imkânlardan ve gelişmişlik farkından dolayı ortaya çıktığı birçok araştırmada belirtilmiştir. Türkiye'de göçmenleri göç hareketine yönelten bu faktörler genel olarak; tarım alanlarındaki toprakların yetersizliği, işsizlik ve iş imkânları, ücretler, gelir dağılımı, eğitim, sağlık gibi imkânlardan yararlanamamak, terör olayları ve hızlı nüfus artışı şeklinde sıralanabilir. İç göçlerde önemli belirleyici olduğu düşünülen bu faktörler ekonomik, sosyal, kültürel, politik ve diğer nedenler şeklinde başlıklar altında incelenecektir.

3.2.1. Ekonomik Nedenler

Bütün ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de iç göç olgusunun ana nedenleri arasında, ekonomik, sosyal, kültürel, coğrafik, demografik ve siyasal nedenler yer almaktadır. Ne var ki, Türkiye'de göç eden insanların büyük çoğunluğunun ekonomik nedenlerle daimi ikametgâhlarını değiştirdikleri ve bu nedenle gerek yöresel gerek kişisel bazdaki gelir dengesizliğinin iç göç olgusunun en önemli belirleyicisi olduğu kabul edilmektedir (Yamak ve Yamak, 1999: 16-17). *Bölgeler arasındaki gelir dengesizliği*, göçmenler açısından az gelişmiş bölge ve illerden gelişmiş yerleşim yerlerine doğru bir emek hareketine neden olacaktır. Yine bölgeler ve iller arasında çok sık rastlanan *gelir ve ücretler* açısından düşündüğümüz düşük ücretlerin olduğu bölgelerden daha yüksek gelir

beklentisinin olduğu bölgelere göç gerçekleşecektir. Dolayısıyla göç, ekonomik yönden az gelişmiş yerlerden gelişmiş yerlere yönelik olarak ortaya çıkmaktadır (Çelik, 2007: 88).

1950'den günümüze kadar geçen sürede, ekonominin dinamikleri ve farklı dönemlerde farklı siyasal çizgilerin takip edilmesi sonucu bugünkü ekonomik yapılanma ortaya çıkmıştır. Yaklaşık elli yıllık dönemde tarımsal kesim, geçimlik üretimden, ulusal hatta uluslar arası bir pazar için üretim yapan bir yapıya doğru çevrilmiştir. Bu zaman dilimi içerisinde *makineleşme ve tarımsal dönüşümde* yaşanan üretim teknolojisinin gelişimi tarımsal verimliliği artırmanın yanında kırsal bölgede yaşayan insanları kırdan kente itici bir faktör olarak rol oynamıştır. Tarım sektörüne yeni teknolojilerin girmesiyle bu sektörde doğal olarak insan gücüne duyulan ihtiyaçta bir azalma yaşanmıştır. Bu sonuç itibariyle işsizlik sebebiyle kırsal bölge halkı zorunlu olarak kent merkezlerine doğru göç hareketine başlamıştır (İçduygu ve diğerleri, 1997: 226).

Diğer bir ekonomik neden ise *işsizliktir*. İç göçler, bölgeler arası gelir farklılıklarının yanı sıra bölgeler arası işsizlik oranındaki farklılıklardan da önemli bir ölçüde etkilenmektedir (Ercilasun ve diğerleri, 2011: 319-320). Göçmenler işsizlik oranlarının yüksek olduğu bölgelerden, düşük işsizlik oranlarına sahip olan bölgelere doğru işgücü göçünü gerçekleştirirler. Bunu yanı sıra, büyük şehirlerde ve gelişmiş bölgelerde *istihdam olanaklarının* daha fazla ve çeşitli olduğu bilinen bir gerçektir. Gelişmemiş bölgelerde ve illerde hatta kırsal yerleşim yerlerinde gerekli düzeyde istihdam olanaklarının olmayışı, bu bölgelerde yaşayan insanları gelişen bölge ve illere doğru iterek göç hareketine neden olacaktır.

Diğer bir taraftan bölgeler arasındaki gelir dağılımıyla benzer bir şekilde değerlendirilebilecek ve Türkiye'de iç göçlerde işsizliğe bağlı olarak ortaya çıkan itici güç *yoksulluktur* (Taşcı, 2009: 185-186). Bilhassa doğu bölgelerinde ve kırsal alanda ikame eden gençler arasında sıklıkla rastlanan bu kavram işsizliğin, zaman içerisinde yoğunlaşarak baş edilemez seviyeye gelmesiyle ortaya çıkmakta ve insanları göçe sürüklemektedir.

İç göçlerde etkili olan ekonomik nedenleri çoğaltılabiliriz. Fakat temel nedene dikkat edildiğinde bölgeler arasındaki dengesizliklerle ortaya çıkan istihdam imkânları ve yüksek gelir beklentisidir.

3.2.2. Demografik, Sosyal ve Kültürel Nedenler

Sosyal ve kültürel yapıya dayalı olarak ortaya çıkabilen göçün boyutları, sosyal politika bağlamında, özellikle nüfus yapısı, eğitim ve bazı sosyal dokular etrafında ele alınabilmektedir (Taşcı, 2009: 189). Bu sosyal dokuları; geniş ailelerin göçten beklentileri, çocukların eğitim ve sağlık koşullarının iyileştirilmesi, kadınların göçle birlikte şehir hayatının geniş imkanlarından yararlanarak rahat edeceklerine dair umutları ve çocuklarını daha iyi şartlarda yetiştireceklerine dair beklentiler şekillendirmektedir (Özyakışır, 2013: 18).

Hızlı nüfus artışı, bölgeler ve iller arasında yaşanan iç göçlerde etkili olan önemli bir demografik nedendir. Doğurganlık oranının artması ve ölüm oranının düşmesi, nüfus artışını belirleyen iki temel faktördür. Nüfus artışı, bu iki sebep yanında göçlere bağlı olarak da değişmektedir. Göçlerin temel nedenlerinden birisi olan hızlı nüfus artışları az gelişmiş ülkelerde, bölge bazında ise gelişmemiş bölgeler ve kırsal alanlarda yüksek orandadır (Öztürk ve Altuntepe, 2004: 1594). 1927'den 1990 yılına kadar Türkiye'de kır nüfusu kent nüfusuna göre daha fazlaydı ve hızla artan kır nüfusunun bir kısmı farklı neden ve amaçlar doğrultusunda zaman içinde kent merkezlerine yönelmiştir. Türkiye'de 1950'li yılların kalkınma faaliyetleriyle beraber bölgeler arası farklılıklar daha belirgin hale gelmiş ve hızlı bir nüfus artışı göstermiştir (Taş ve Özcan, 2013: 7).

Sosyal ve kültürel açıdan ele alabileceğimiz diğer bir göç nedeni ise *eğitimidir*. Çelik (2002)'e göre göçmenler eğitim bakımından seçkindirler. Kırsal ve kentsel bölgeler arasında değişen eğitimin getirisi kırsal bölgeden eğitilmiş kişileri iterken daha yüksek getiriye sahip istihdamın olduğu kentlere göç etmesine neden olacaktır. Bu nedenle göç kararının verilmesinde bireylerin eğitim düzeyi önemli bir etkiye sahiptir. Zaman içerisinde eğitim düzeyini artıran birey iletişim ve sosyal bir çevreye sahip olduğu için daha iyi imkânların olduğu ve beklentilerini daha iyi karşılayacak olan illere göç kararı alacaktır.

Türkiye'deki iç göçlere neden olan faktörlerden bir diğeri ise *sosyal yapı* ile yakından ilgili olan anlaşmazlık, kan davası ve kız kaçırma olayları vb. gibi özellikle Türkiye'nin doğu bölgelerindeki illerde görülen istenilmeyen olaylardır. Son zamanlarda daha az görülen fakat geçmişte oldukça yaygın olan kan davaları yüzünden ailelerini korumak ya da bu olaydan kaçınmak için bireylerin kıyı ve batı bölgelerindeki şehirlere göç etmeleri bu duruma en iyi örnektir.

İllerdeki ulaşım, sağlık vb. gibi *sosyal hizmetlerin* gelişmişliğinin farklılık göstermesi de önemli göç nedenleri arasındadır. Bununla beraber daha önceden göç eden yakın akraba ve arkadaşlarla iletişimin göç kararı alınmasında önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Özellikle aynı yerleşim yerine önceden göç eden akraba ve tanıdıklarının olması bireyin daha sağlıklı göç kararı almasını sağlayacaktır. Bu yönden iletişim göçlerde önemli bir paya sahiptir.

3.2.3. Politik ve Diğer Nedenler

Göçün temel nedenlerinden bir diğeri siyasi/askeri kaynaklı olarak ortaya çıkmaktadır. Genel olarak savaşlardan kaynaklanan, özelde "terör" olgusuyla yakından ilgili olan ve bazen de siyasi gelişmelerle kendini gösteren politik nedenler söz konusudur (Taşcı, 2009: 186-187). Türkiye'de *terör olayları* yaşanan bölgede, bilhassa doğu bölgelerinde, güvenlik açısından itici bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerek kişisel gerekse ailesinin can güvenliğinden endişe duyan birey güvenliğini tehlike altına atmamak adına göç etme ihtiyacı duymaktadır.

Terör ve göç kavramları birbirinden uzak alanları kapsıyor olsa da sonuçları itibariyle ikisi arasında önemli bir ilişki vardır. Türkiye'de 1984 yılında Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde başlayan terör olayları göçün nedenleri arasına girmiştir. Bu bölgede yaşayanlar terör baskısıyla kent merkezlerine doğru zorunlu göç ile karşı karşıya kalmıştır (Üçdoğruk, 2002: 161). Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ortaya çıkan terör ve güvenlik sorunu bu bölgelerde yaşayan bireyler açısından göç kararı almada önemli bir faktör olarak değerlendirilebilir.

Türkiye'de iç göçlerin bir diğer nedeni olarak *arazi kamulaştırma çalışmalarını* gösterebiliriz. 1950'li yıllarda başlayan kamulaştırma faaliyetleri ile özellikle baraj ve sulama projelerinde baraj gölü ve koruma havzası nedeniyle ilçe ve köyler arazileriyle birlikte istimlâk edilmiştir. Bu bölgelerdeki halk ya yeni iskân bölgelerine ya da tercih ettikleri yerleşim birimlerine göç etmek zorunda kalmıştır (Üçdoğruk, 2002: 160). Bu nedenle yapılan arazi kamulaştırma faaliyetlerinin olumlu etkisinin yanında o bölge halkını olumsuz yönde etkilediğini ve göç etmesine neden olduğunu söyleyebiliriz. Ailevi, dini, çevresel, psikolojik, iklim, yer şekilleri, doğal afetler, eğitim, sağlık ve alt yapı hizmetlerindeki gibi eksiklikler iç göçlerde etkili olan diğer nedenler arasında gösterilebilir.

3.3. Türkiye'de Bölgeler Arasındaki İç Göç Hareketleri

Bu bölümde Türkiye'deki iç göç hareketlerini daha açık ortaya koyabilmek için iç göçler bölgesel açıdan değerlendirilecektir. Daha açık ve daha iyi analiz edebilmek amacıyla İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması'nda Düzey 1 altında yer alan 12 Bölge ele alınmıştır. İBBS 1 düzeyindeki bu bölgeler şunlardır: İstanbul bölgesi, Batı Marmara bölgesi, Doğu Marmara bölgesi, Ege bölgesi, Akdeniz bölgesi, Batı Anadolu bölgesi, Orta Anadolu bölgesi, Batı Karadeniz bölgesi, Doğu Karadeniz bölgesi, Kuzeydoğu Anadolu bölgesi, Ortadoğu Anadolu bölgesi ve Güneydoğu Anadolu bölgesidir. İBBS Düzey 1 altında yer alan bu 12 bölgenin içerisinde yer alan iller Ek Tablo 7'de verilmiştir.

Türkiye'deki iç göçlerin Doğu bölgelerinden, daha fazla gelişmiş ve modernleşmiş Batı bölgelerine doğru olduğu birçok çalışmada varsayılmaktadır. Tablo 4'de Düzey 1 bazında 12 bölgenin 2008 yılında Adrese Dayalı Nüfus kayıt verilerine göre bölgelerin aldığı, verdiği göçler ile net ve net göç hızı sunulmuştur.

2008 yılında Türkiye'nin nüfusu yaklaşık olarak 72 milyon kişidir. Bu nüfusun büyük bir bölümünü 12.697.164 kişi ile tek başına bir bölge olan İstanbul'un oluşturduğu görülmektedir. İstanbul'un peşi sıra Ege ve Akdeniz bölgeleri de nüfus büyüklüğü bakımından ilk üç sırada yer alan bölgeler arasındadır. Buna karşın Artvin, Gümüşhane, Rize ve Trabzon illerinin bulunduğu Doğu Karadeniz ile Ağrı, Kars, Ardahan ve Iğdır illerinin yer aldığı Kuzeydoğu Anadolu bölgeleri nüfusun en az olduğu yerlerdir.

Tablo 4: İstatistikî Bölgelerin Aldığı-Verdiği, Net Göç ve Net Göç Hızı (2008)

Düzye 1	ADNKS 2008 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
İstanbul	12.697.164	374.868	348.193	26.675	2.1
Batı Marmara	3.107.425	106.527	76.453	30.074	9.73
Ege	9.384.848	198.469	163.777	34.692	3.7
Doğu Marmara	6.579.426	212.978	130.817	82.161	12.57
Batı Anadolu	6.748.952	196.213	176.150	20.063	2.98
Akdeniz	9.050.691	205.975	186.526	19.449	2.15
Orta Anadolu	3.792.508	96.173	130.472	-34.299	-9
Batı Karadeniz	4.478.029	142.834	162.363	-19.529	-4.35
Doğu Karadeniz	2.507.387	89.402	95.024	-5.622	-2.24
Kuzeydoğu Anadolu	2.201.862	57.012	115.280	-58.268	-26.12
Ortadoğu Anadolu	3.618.056	90.455	130.068	-39.613	-10.89
Güneydoğu Anadolu	7.350.752	132.328	188.111	-55.783	-7.56
Türkiye	71.517.100	1.903.234	1.903.234		

Kaynak: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul?kod=4>

Bu 12 bölge alınan ve verilen göçler açısından değerlendirildiğinde, 2008 yılında Türkiye nüfusunda en büyük paya sahip olan İstanbul hem alınan hem de verilen göçler bakımından ilk sırada yer almaktadır. Net göç olarak 26.675 gibi bir değere sahip olmasına rağmen net göç hızının pozitif fakat düşük olduğu görülmektedir. Bunun nedeni ise net göç hızının hesaplanışında önemli role sahip olan incelenen yılın nüfusudur. İstanbul bölgesinin sahip olduğu bu 2.1 net göç hızı değeri, 2008 yılında göç eden her bin kişiden yaklaşık olarak 2 kişinin göç etme kararını İstanbul yönünde kullanacağını göstermektedir. Doğu Marmara ve Akdeniz bölgeleri 200 bin kişinin üzerindeki değeri ile alınan göçlerde İstanbul'u takip ederken Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz bölgelerinin göç veren bölgelerde İstanbul'u takip ettiği görülmektedir.

Son olarak, bölgelerin 2008 yılındaki net göç ve net göç hızları genel olarak değerlendirildiğinde 6 bölgenin negatif, 6 bölgenin ise pozitif net göç ve net göç hızına sahip olduğu görülmektedir. Orta Anadolu, Kuzeydoğu Anadolu, Ortadoğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Batı ve Doğu Karadeniz bölgeleri aldıkları göçler karşısında verdikleri göçler daha fazla olduğu için negatif değerlidirler. Bununla beraber diğer 6 bölgede ise bölgelerin aldıkları göçler, verdikleri göçlerden daha fazladır. Bursa, Eskişehir,

Kocaeli gibi illerin sahip olduğu sanayi ve kültürel miras Doğu Marmara bölgesinin 12.57 net göç hızıyla bölgeler arasında ilk sırada yer almasında etkili olmaktadır.

Tablo 5: İstatistikî Bölgelerin Aldığı-Verdiği, Net Göç ve Net Göç Hızı (2013)

Düzye1 bölge	ADNKS 2013 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
İstanbul	14.160.467	437.922	371.601	66.321	4.69
Batı Marmara	3.278.705	118.803	99.543	19.260	5.89
Ege	9.897.313	204.839	189.098	15.741	1.59
Doğu Marmara	7.198.284	220.469	173.425	47.044	6.56
Batı Anadolu	7.362.247	228.304	200.077	28.227	3.84
Akdeniz	9.766.093	212.491	219.509	-7.018	-0.72
Orta Anadolu	3.873.470	113.920	132.541	-18.621	-4.8
Batı Karadeniz	4.499.102	161.961	187.639	-25.678	-5.69
Doğu Karadeniz	2.553.647	105.175	114.398	-9.223	-3.61
Kuzeydoğu Anadolu	2.207.602	69.019	111.784	-42.765	-19.19
Ortadoğu Anadolu	3.774.582	107.275	134.247	-26.972	-7.12
Güneydoğu Anadolu	8.096.352	142.276	188.592	-46.316	-5.7
Türkiye	76.667.864	2.122.454	2.122.454		

Kaynak: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul?kod=4>

Tablo 5'de Düzye 1 bazında 12 bölgeye ait 2013 yılı bilgileri sunulmuştur. 2013 yılında yaklaşık olarak 77 milyon kişiye ulaşan Türkiye'de 5 yıl içerisinde nüfusun 5 milyon kadar artış gösterdiği görülmektedir. 2008 yılında olduğu gibi 2013 yılında da İstanbul gerek nüfus büyüklüğü gerekse de aldığı ve verdiği göç bakımından ilk sırada yer almaktadır. 2013 yılında ayrıca net göç bakımından da 66.321 değeri ile bölgeler arasında ilk sırayı çektiği görülmektedir. İstanbul'un net göçlerindeki bu artış, alınan göçler ile verilen göçler arasında artan pozitif farka bağlanabilir. Ayrıca net göç hızı 2008 yılına göre yaklaşık olarak 2 kat artarak %4.69 gibi bir değere ulaşmıştır. Bunun anlamı, 2013 yılında göç eden her bin kişiden yaklaşık olarak 5 kişi göç için İstanbul ilini tercih etmiştir.

Genel olarak 12 bölge yorumlandığında, 2008 yılından çok farklı bir sonuç olmadığı görülmektedir. En büyük farklılık Akdeniz ve Doğu Karadeniz bölgesinde görülmektedir. 2008 yılında alınan göçleri 205.975 kişi olan Akdeniz bölgesi, 2013 yılında

212.491 kişiye ulaşmıştır. Fakat verilen göçler 2013 yılında 219.509 kişiye ulaşarak alınan göçlerden daha büyük bir artış göstermiştir. Bu nedenle Akdeniz bölgesi de ‰-0.72 değeriyle, 2008 yılındaki negatif göç ve net göç hızına sahip olan bölgeler arasına girmiştir. Diğer önemli bir farklılık, 2008 yılına göre Doğu Karadeniz bölgesinde hem alınan hem de verilen göçlerde görülen önemli artışlardır. 2008 yılında alınan ve verilen göçleri yaklaşık olarak 95 bin olan bu bölge için ilgili rakamlar 2013 yılında üç haneli rakamlara ulaşmıştır. Fakat 2008 yılından farklı olmayarak alınan göçleri, verilen göçlerden daha düşük olduğu için net göç ve net göç hızı negatiftir.

3.4. Türkiye'de İller Arasındaki İç Göç Hareketi

Türkiye'deki iç göç hareketinin bölgesel açıdan incelenmesinin ardından bu bölümde, iç göç hareketlerinin bölgesel farklılıklara bağlı olduğu kadar bölgelerdeki il yerleşim yerleri arasında da nasıl bir farklılık gösterdiği incelenecektir. İller arasında göç eden nüfusun zaman dilimi içerisindeki değişimi, illerin aldıkları/verdikleri göçler, illerin net göçleri ve net göç hızına göre sıralamaları dikkate alınarak Türkiye'deki iç göç ortaya konulmuştur. Bu bölümde kullanılan veriler Türkiye İstatistik Kurumu'ndan alınmıştır ve bu verilere ait bilgiler Ek Tablo 1, 2, 3, 4, 5 ve 6 'da verilmiştir.

Aşağıdaki Tablo 6'da Türkiye'de 2008-2013 dönemleri arasında net göç ve net göç hızlarına (oranlarına) göre en yüksek değere sahip 10 il sunulmuştur. Net göç sıralamasına göre, 2008 yılında 81 ilden sadece 33 tanesi ve 2009 yılında 28 tanesinin net göç hızları pozitifdir (Ek Tablo 1 ve 2). 2010 ve 2011 yıllarında ise sırasıyla 24 ve 22 il merkezinin net göç hızlarının pozitif olduğu görülmektedir (Ek Tablo 3 ve 4). Son yıllara gelindiğinde, 2012 yılında 36 il merkezinin net göç hızları pozitifken 2013 yılında bu sayının 34'e düştüğü görülmektedir (Ek Tablo 5 ve 6). Dikkat edildiğinde net göç hızları pozitif olan bu illerin büyük bir kısmı Türkiye'nin Batı bölgesindeki illerde yoğunlaşmıştır.

2008 yılında Yalova, Tekirdağ, Antalya, Kocaeli ve Bursa'nın net göç hızı yüksek olan iller arasında ilk beş sırada olduğu görülmektedir. Turizm açısından büyük bir öneme sahip olan Antalya dışında bu illerin genel itibariyle sanayi sektöründe hızla gelişen iller olduğunu söyleyebiliriz. Nüfus büyüklüğüne göre İstanbul il merkezinin, 2008 yılında 12.697.164 kişi nüfusla ilk sırada yer aldığı görülmektedir (Ek Tablo 1). Fakat İstanbul

ilinin genel olarak yıllar itibariyle, net göç hızı bakımından en yüksek 10 il arasında sıralamaya giremediği görülmektedir. Daha önceden de belirtildiği gibi net göç hızının hesaplanmasında önemli rol oynayan nüfusun yarattığı etkiden dolayı İstanbul'un net göç hızı yüksek iller arasında yer almadığını söyleyebiliriz. Bununla beraber dikkat edildiğinde, 2008 yılında net göç hızı en yüksek olan iller Yalova, Tekirdağ, Kocaeli ve Bursa'dır. İstanbul'un yakın çevresinde bulunma yönünden ortak özelliğe sahip olan bu illerin, en çok göç veren il olan İstanbul nüfusundan beslendiğini ve nüfusu kendilerine doğru çektiğini söyleyebiliriz.

2012 ve 2013 yıllarında Çankırı, Ordu, Karabük ve Gümüşhane'nin net göç hızı açısından zirvede olan iller arasında olduğu görülmektedir. Daha önceki yıllarda bu kadar yüksek oranlara sahip olmayan bu illerde son dönemlerde yapılan yatırımların ve iş sahasındaki artışların alınan göçleri ve beraberinde net göç hızlarını da artırdığından bahsedilebilir.

En yüksek net göç hızına sahip illerin aksine, aynı şekilde Türkiye'deki 81 il içerisinde en düşük net göç hızına sahip ilk 10 il seçilmiş ve Tablo 7'de gösterilmiştir. Birer yıllık dönemler itibariyle net göç hızları negatif olan illerin sayılarındaki bu değişim incelenmiştir. 2008 yılında 81 ilden 48, 2009 yılında 53, 2010 yılında 57, 2011 yılında ise 68 il merkezinin net göç hızları negatif değere sahiptir (Ek Tablo 1,2 ve 3). 2012 ve 2013 yılında ise sırasıyla 45 ve 47 ilin net göç hızlarının negatif olduğu görülmektedir (Ek Tablo 4 ve 5). Net göç hızları negatif olan bu illerin büyük bir bölümü Türkiye'nin Doğu bölgesindeki illerden oluşmaktadır.

Net göç hızları negatif olan bu iller arasında 2008 yılında Muş ve Erzurum, 2009 yılında ise Ardahan ve Mardin net göç hızı en düşük illerdir. Bu illerin net göç hızlarının düşük olmasının nedeni alınan göçlerden ziyade verilen göçlerdeki sayısal değerlerin daha fazla olmasıdır. Bunun yanı sıra, 2008 ve 2009 yıllarında net göç hızı en düşük illerin genel olarak Kuzeydoğu Anadolu ve Ortadoğu Anadolu bölgelerindeki illerden oluştuğu görülmektedir.

2010, 2011, 2012 ve 2013 yıllarında sıralama bir hayli değişmektedir. Fakat genel olarak bakıldığında özellikle 2012 ve 2013 yıllarında, Kuzeydoğu Anadolu Bölgesinde

bulunan Ağrı, Kars ve Ardahan'ın Ortadoğu Anadolu bölgesinde bulunan Muş, Bitlis ve Yozgat'ın en düşük net göç hızına sahip iller olduğu görölmektedir. Türkiye'nin doğusunda yer alması bakımından ortak özellik taşıyan bu illerin ekonomik açıdan yatırımların düşük oluşu, coğrafi faktörler ve iklim gibi nedenlerden dolayı göç almadıkları söylenebilir

Tablo 6: Net Göç Hızı En Fazla Olan İller (2008-2013)

Dönem	2008			2009			2010			2011			2012			2013		
	Net Göç	Net Göç Hızı	İller	Net Göç	Net Göç Hızı	İller	Net Göç	Net Göç Hızı	İller	Net Göç	Net Göç Hızı	İller	Net Göç	Net Göç Hızı	İller	Net Göç	Net Göç Hızı	
Yalova	10.114	52.58	Çankırı	8.335	46.09	Tekirdağ	11.874	14.99	Tekirdağ	13.645	16.58	Çankırı	6.441	35.55	Gümüşhane	5.515	39.78	
Tekirdağ	25.161	33.19	Trabzon	10.394	13.68	Antalya	25.245	12.84	Antalya	26.856	13.23	Ordu	21.645	29.63	Tunceli	2.846	33.88	
Antalya	36.225	19.68	Eskişehir	9.121	12.15	Ankara	49.405	10.41	Ankara	54.479	11.2	Karabük	5.066	22.76	Çankırı	5.299	28.15	
Kocaeli	23.018	15.56	Tekirdağ	8.589	11.03	Kocaeli	15.124	9.74	Gümüşhane	1.438	10.92	Çanakkale	8.878	18.15	Yalova	4.862	22.33	
Bursa	35.594	14.29	Yalova	2.036	10.1	Erzincan	1.833	8.18	Eskişehir	7.137	9.18	Tekirdağ	14.113	16.7	Tekirdağ	13.632	15.71	
Mugla	10.948	13.93	Bolu	2.684	9.93	İstanbul	102.583	7.77	İstanbul	121.782	8.98	Gümüşhane	2.165	16.14	Çanakkale	6.528	13.08	
Eskişehir	9.761	13.25	Antalya	17.064	8.93	Mugla	6.279	7.71	Kocaeli	13.244	8.3	Isparta	5.401	13.05	Kastamonu	4.253	11.62	
Bartın	2.093	11.36	Düzce	2.706	8.11	Eskişehir	4.882	6.41	Mugla	5.805	6.95	Bolu	3.459	12.38	Antalya	24.530	11.43	
Tunceli	793	9.22	Ankara	37.079	8	Kayseri	7.462	6.06	Bursa	15.985	6.05	Burdur	2.976	11.77	Sinop	2.216	10.89	
Aydın	8.798	9.15	Kocaeli	12.033	7.94	Bursa	15.420	5.94	Malatya	3.410	4.51	Bilecik	2.269	11.18	Kocaeli	16.417	9.84	

Kaynak: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul?kod=4>

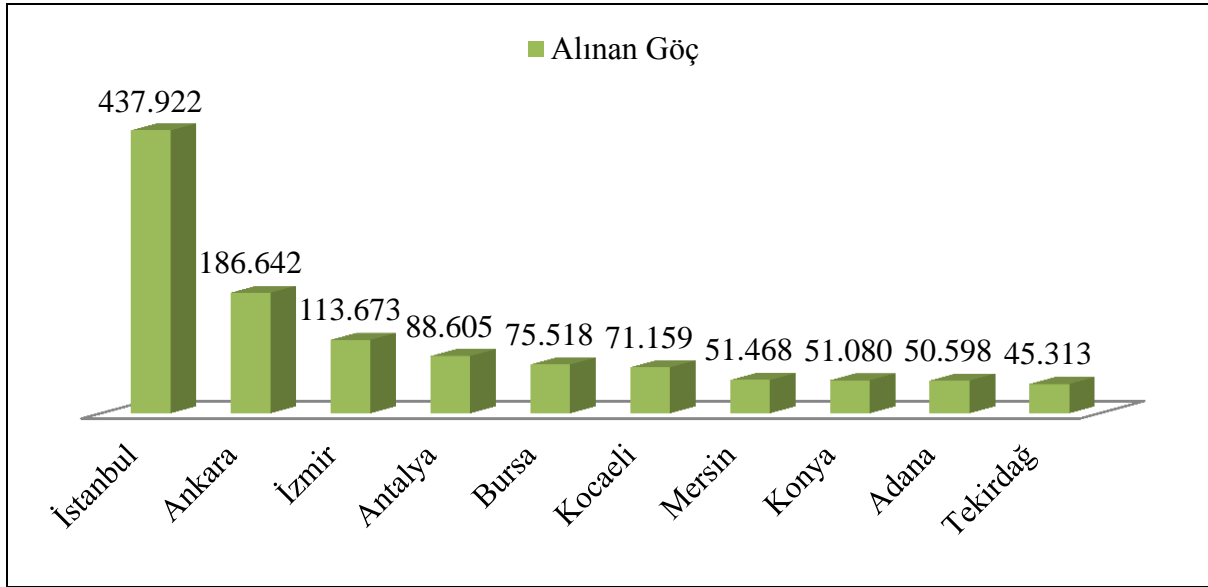
Tablo 7: Net Göç Hızı En Düşük Olan İller (2008-2013)

Dönem	2008			2009			2010			2011			2012			2013		
	Net Göç Hızı	İller	Net Göç Hızı	Net Göç Hızı	İller	Net Göç Hızı	Net Göç Hızı	İller	Net Göç Hızı	İller	Net Göç Hızı	İller	Net Göç Hızı	İller	Net Göç Hızı	İller	Net Göç Hızı	
Muş	-15.83	Ardahan	-38.42	-3.25	Çankırı	-6.42	-35.23	Van	-48.85	-46.67	-15.12	Ağrı	-27.02	Tokat	-20.08	-32.99		
Erzurum	-24.58	Mardin	-31.23	-22.01	Yozgat	-13.43	-27.83	Yozgat	-11.67	-24.75	-10.73	Muş	-25.64	Ağrı	-13.72	-24.64		
Yozgat	-14.76	Tunceli	-30.04	-2.10	Tokat	-15.56	-24.88	Çankırı	-3.74	-20.88	-9.87	Yozgat	-21.56	Kars	-7.02	-23.08		
Ağrı	-15.25	Muş	-28.26	-10.04	Kırkkale	-6.74	-24.07	Kırkkale	-5.29	-19.06	-6.47	Kars	-21.03	Ardahan	-2.37	-22.88		
Kars	-8.87	Kars	-28.02	-6.63	Kars	-6.75	-22.12	Kars	-5.72	-18.54	-5.80	Siirt	-18.5	Yozgat	-9.88	-22.01		
Bitlis	-9.23	Ağrı	-27.86	-10.49	Ardahan	-2.27	-21.31	Trabzon	-13.58	-17.78	-5.88	Bitlis	-17.31	Muş	-9.12	-21.87		
Bayburt	-1.95	Bayburt	-25.48	-1.31	Siirt	-5.06	-16.69	Ağrı	-9.67	-17.27	-4.51	Hakkari	-16	Erzurum	-16.59	-21.42		
Ardahan	-2.80	Çorum	-24.7	-9.02	Erzurum	-12.41	-16.02	Adıyaman	-10.06	-16.81	-1.76	Kilis	-14.06	Ordu	-15.54	-21.02		
Iğdır	-3.79	Yozgat	-20.42	-7.84	Çorum	-8.39	-15.6	Ardahan	-1.76	-16.29	-8.26	Adıyaman	-13.79	Iğdır	-2.89	-15.1		
Kırkkale	-5.24	Iğdır	-18.6	-2.80	Niğde	-5.06	-14.87	Niğde	-5.25	-15.44	-8.40	Zonguldak	-13.77	Bitlis	-4.86	-14.31		

Kaynak: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul?kod=4>

Grafik 1 ve Grafik 2 'de Türkiye'de 2013 yılında en çok göç alan ve en çok göç veren 10 ilin kişi bazındaki sayısal göç değerleri sunulmuştur. Grafik 1'de Türkiye'de 81 il arasında en çok göç alan illerin İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya ve Bursa şeklinde sıralandığı görülmektedir.

Grafik 1: En Çok Göç Alan İller (2013)

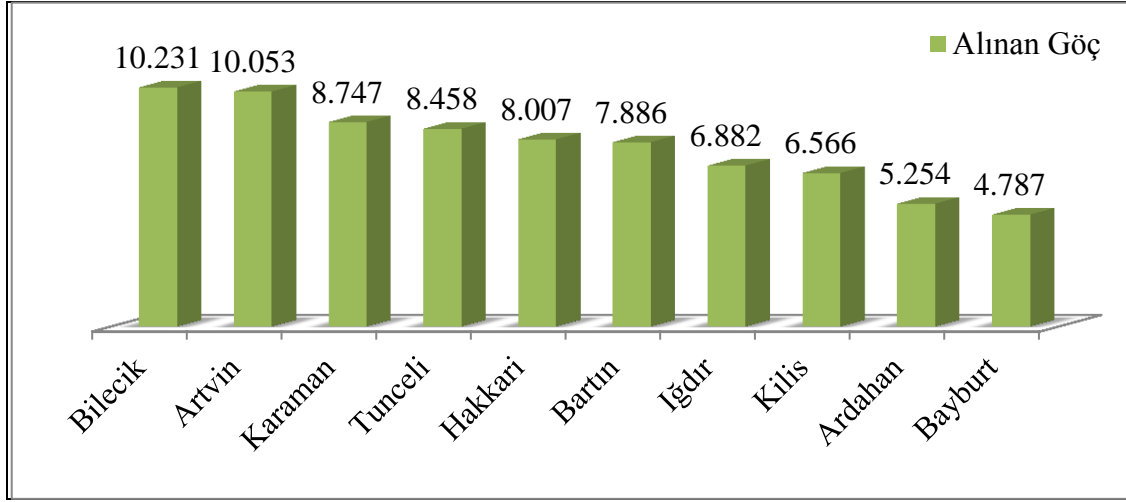

Kaynak: Türkiye İstatistik Yıllığı,(2013)

2013 yılında 2.534.279 kişi olarak verilen toplam göçün 437.922'si İstanbul iline aittir (Ek Tablo 6). Diğer bir ifadeyle 2013 yılında verilen göçlerin yaklaşık olarak %20'sinin İstanbul ili tarafından alındığı gözlenmektedir. İstanbul'un ardından 186.642 kişi göç olarak Ankara en çok göç alan ikinci ildir. Grafik 1'de dikkat çeken en önemli nokta, en çok göç alan 10 ilin Türkiye'nin Batısındaki iller grubu içerisinde olmasıdır. Diğer önemli bir nokta ise bu illerin bir çoğunun nüfusunun büyüklüğü, sanayi ve endüstri bakımından Türkiye'nin gelişmiş metropol illeri olmasıdır. Bu nedenle ekonomik gelişmişliğin ve nüfusun iller üzerinde çekici bir etki oluşturduğundan söz edebiliriz.

Grafik 2, 2013 yılında Türkiye'de 81 il arasında en az göç alan illerden ilk 10 ili göstermektedir. Türkiye'nin Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde yer alan Bayburt 2013 yılında 4.787 kişi ile en az göç alan ildir.

Grafik 2: En Az Göç Alan İller (2013)

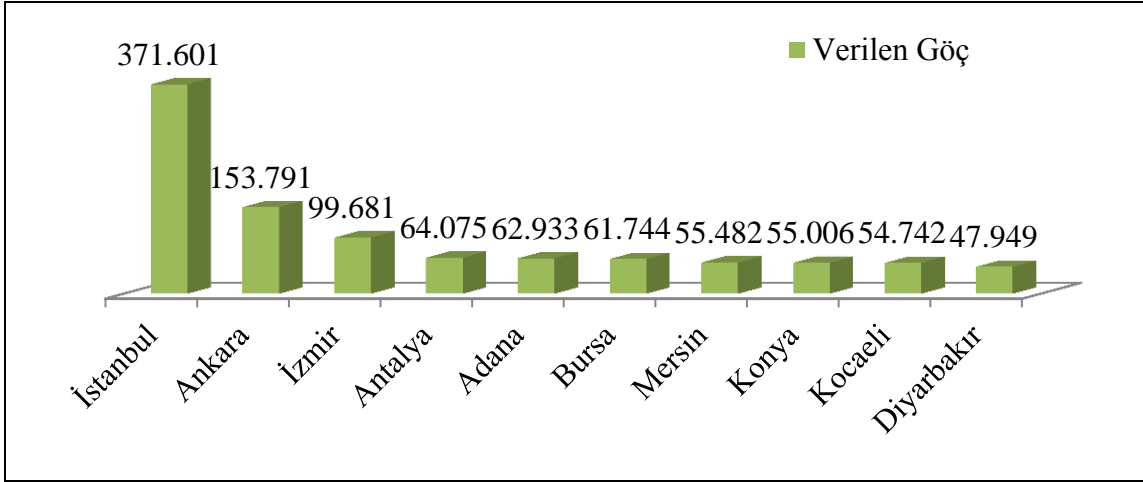

Kaynak: Türkiye İstatistik Yıllığı,(2013)

Bayburt'un ardından Ardahan, Kilis ve Iğdır sırasıyla 5.254, 6.566, ve 6.882 değerleri ile göçmenlerin en az göç ettiği iller arasında yer almaktadır. En çok göç alan illerin aksine bu illerin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yer aldığı, istihdam olanaklarının sınırlı ve düşük nüfuslu iller olduğu söylenebilir.

3 ve 4 numaralı grafiklerde ise 2013 yılında Türkiye'de verilen göçlerin en fazla ve en düşük olduğu ilk 10 il sunulmuştur. 2013 yılında alınan göçler de en yüksek değere İstanbul'un sahip olduğunu belirtmiştik. Verilen göçlerde de İstanbul'un 371.601 kişiyle ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bu yıldaki alınan ve verilen göç değerlerinin birbirine yakın olması net göç oranının binde 4.69 gibi düşük bir değer olarak iller arasında 19. sırada yer almasına neden olmuştur.

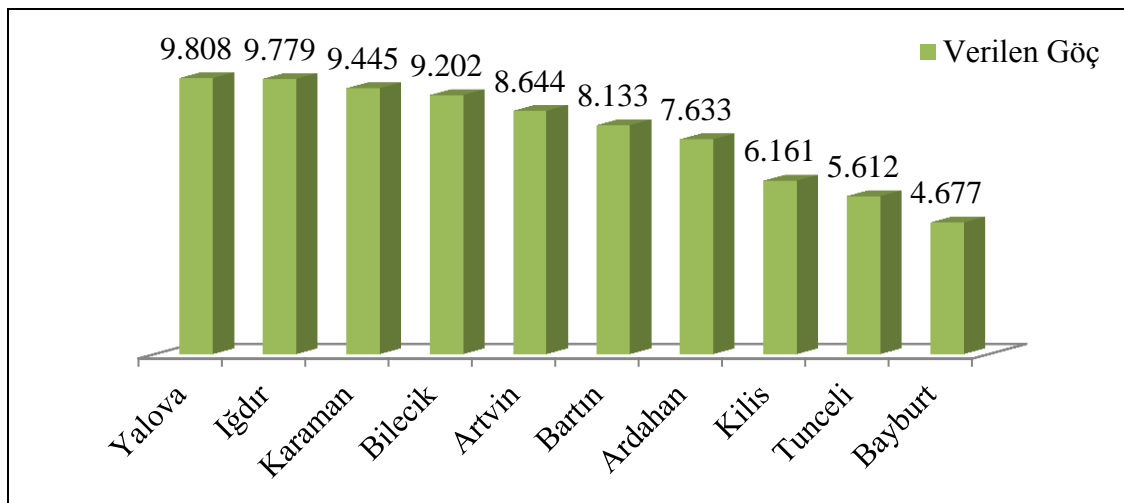
Grafik 3: En Çok Göç Veren İller (2013)

Kaynak: Türkiye İstatistik Yıllığı,(2013)

İstanbul'un peşi sıra alınan göçlerdeki ilk 5 ilin hemen hemen aynı olduğunu Adana'nın 62.933 kişi ile Bursa'nın yerini alarak illerin vermiş olduğu göçlerde 5. sıraya yükseldiği gözlenmektedir. En çok göç veren illerin sıralanışında Batı bölgesindeki illerin daha fazla olduğu gözlenmektedir.

Grafik 4: En Az Göç veren İller (2013)

Kaynak: Türkiye İstatistik Yıllığı,(2013)

Son olarak 2013 yılı için 4 numaralı grafikte en az göç veren illere bakıldığında, alınan göçlerdeki gibi göç veren illerde de ilk sırayı Bayburt'un 4.677 kişi ile çektiği görülmektedir. Bayburt ilini Tunceli, Kilis ve Ardahan sırasıyla 5.162, 6.161 ve 7.633 kişi ile takip etmektedir ve e çok göç veren iller arasında yer almaktadırlar. Yine bu zaman dilimi içerisinde Yalova, Iğdır, Karaman ve Bilecik illerinin yaklaşık olarak 9 bin'in üzerindeki kişi ile en az göç veren iller grubu içerisinde yer aldığı görülmektedir.

3.5. Sosyo-Ekonomik Niteliklerine Göre Göç Hareketi

Türkiye'de yukarıda incelemiş olduğumuz iç göç hareketlerinin bölgesel ve iller düzeyindeki göç akımının yönü ve sayısal büyüklüğü gibi incelemelerinin yanı sıra bu bölümde göç eden bireylerin sosyo-ekonomik olarak ne tür özellikler taşıdığı hakkında bilgi verilecektir.

Göç hareketlerinde etkili olan ve bireylerin göç kararı almasında ilk akla gelen ekonomik gösterge gelir farklılığıdır. Türkiye'deki çalışmalarda gelir değişkenini temsilen ve ekonomik anlamda kalkınmışlığın önemli göstergelerinden biri olarak kişi başı GSYİH kullanılmaktaydı. Fakat ülkemizde Türkiye İstatistik Kurumu tarafından hesaplanan bu gösterge son olarak 2001 yılında hesaplanmıştır. Bu nedenle bu değişkenin yerine bölgeler arasında yaşanan gelir farklılığını ya da gelir değişkenini temsilen 2008 ve 2011 yıllarına ait kişi başı gayri safi katma değer kullanılmıştır. Kişi başı bölgesel gayri safi katma değer, cari fiyatlarla bölgesel gayri safi katma değer yıl ortası bölge nüfus tahminine bölünmesi ile elde edilmektedir (TÜİK, Haber Bülteni, 2013).

Düzyey 1 bölgeleri açısından kişi başına gayri safi katma değer ve yüzdellik dağılımı ile net göç ve hızının 2008-2011 yıllarını gösteren bilgiler Tablo 8'de sunulmuştur. Her iki dönemde de İzmir, Aydın, Denizli, Muğla, Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak illerini kapsayan Ege bölgesinin gelir açısından en zengin bölge olduğu görülmektedir. Ege bölgesini takip eden Doğu Marmara ve Akdeniz bölgeleri ise sırasıyla 2. ve 3. olarak gelirin en fazla olduğu bölgelerdir.

Tablo 8: İBBS -1 Bölgeler Bazında Kişi Başı Gayri Safi Katma Değer (TL)

Düzye 1 Bölgeleri	2008	(%)	Net Göç	Net Göç Hızı	2011	(%)	Net Göç	Net Göç Hızı
İstanbul	18.689	7.03	26.675	2.1	23.247	6.71	121.782	8.98
B. Marmara	27.210	10.23	30.074	9.73	35.182	10.15	15.861	4.95
Ege	37.018	13.92	34.692	3.7	47.609	13.74	1.225	0.13
D. Marmara	33.620	12.64	82.161	12.57	42.360	12.22	42.824	6.18
B. Anadolu	25.375	9.50	20.063	2.98	32.489	9.37	50.308	7.05
Akdeniz	30.272	11.38	19.449	2.15	38.997	11.25	-11.797	-1.24
O. Anadolu	17.422	6.55	-34.299	-9	23.074	6.66	-33.878	-8.78
B. Karadeniz	28.593	10.75	-19.529	-4.35	36.708	10.59	-39.557	-8.8
D. Karadeniz	9.042	3.40	-5.622	-2.24	11.154	3.21	-24.949	-9.88
KD. Anadolu	11.684	4.39	-58.268	-26.12	16.601	4.79	-27.973	-12.46
OD. Anadolu	11.445	4.30	-39.613	-10.89	15.653	4.51	-61.679	-16.49
GD. Anadolu	15.540	5.84	-55.783	-7.56	23.344	6.73	-32.167	-4.11
Toplam	265.910				346.418			

Not: 2013 yılı Gayri Safi Katma Değer (GSKD) verilerine ulaşılamadığı için 2011 yılı verileri kullanılmıştır.

Kaynak: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/ulusalhesapapp/bolgeselgskd.zul>

Bölgeler arasında gelir farklılıklarını ortaya koyan bu tabloya baktığımızda, Doğu Karadeniz bölgesinin 2008 yılında 9.042 TL olan gelirinin 2013 yılında 11.154 TL'ye ulaşarak artış göstermesine rağmen her iki dönemde de en düşük gelirli bölge olduğu gözlenmektedir. Doğu Karadeniz'in peşi sıra Ortadoğu ve Kuzeydoğu Anadolu bölgeleri en yoksul bölgeler arasında 2. ve 3. sıraya sahiptir. Bu 3 bölge her ne kadar 2008 yılından 2011 yılına geçerken gelirlerinde bir artış gösterebilirler de bu artış Türkiye ortalaması altında kalmıştır. Tek başına bölge olan İstanbul'un 2008 yılındaki 18.689 TL olan geliri, 2011 yılında artış göstererek 23.247 TL'ye ulaşmıştır. Gelir'de görülen sayısal artışa rağmen gelir oranının %7.03'den %6.71'e düştüğü görülmektedir. Bunun nedeni dikkatle incelediğinde, aynı yıllarda alınan göçlerle birlikte İstanbul'un net göç ve göç hızının

artması ile ilişkilendirilebilir. Ayrıca Türkiye'de en yüksek nüfuslu il olan İstanbul'un gelir seviyesinde görülen bu oranın düşüklüğü gayri safi katma değeri hesaplanırken nüfusun göz önüne alınması ile açıklanabilir. Bölgesel kişi başı gelir düzeyi ile net göç ve net göç hızı karşılaştırıldığında ise; gelir açısından zengin olan Batı Marmara, Doğu Marmara, Ege ve Batı Anadolu bölgelerinin hemen hemen hepsinin pozitif göç hızına sahip olduğu yani alınan göçlerin verilen göçlerden daha fazla olduğu gözlenmektedir. Yoksulluğun baş gösterdiği, düşük gelire sahip olan Doğu bölgelerinde ise verilen göç rakamları daha fazla olduğu için negatif göç hızına sahip olduğu görülmektedir.

Ekonomik neden olan gelirin yanı sıra, göç edenlerin yaş ve cinsiyet yapısı da göç hareketinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle 2008 ve 2013 yıllarında Türkiye'de göç eden nüfusun yaş grubu ile cinsiyet yapısı Tablo 9 ve Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 9: Göç Eden Erkek ve Kadın Nüfusunun Yaş Grubu (2008)

Yaş Grubu	Erkek	(%)	Kadın	(%)	Toplam	(%)
15-19	84.271	11.12	85.690	11.73	169.961	11.42
20-24	146.501	19.34	178.807	24.48	325.308	21.86
25-29	154.843	20.44	146.357	20.03	301.200	20.24
30-34	108.966	14.38	88.093	12.06	197.059	13.24
35-39	75.219	9.93	58.629	8.03	133.848	8.99
40-44	49.952	6.59	41.132	5.63	91.084	6.12
45-49	39.771	5.25	35.290	4.83	75.061	5.04
50-54	32.721	4.32	29.415	4.03	62.136	4.11
55-59	24.493	3.23	22.007	3.01	46.500	3.13
60-64	15.964	2.11	15.579	2.13	31.543	2.12
65+	24.802	3.27	29.530	4.04	54.332	3.65
Toplam	757.503	100	730.529	100	1.488.032	100

Kaynak:<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>

2008 yılında toplam 1.488.032 kişi göç ederken 2013 yılında toplam 1.743.882 kişi göç etmiştir. Her iki yıl içerisinde de göç edenlerin büyük kısmının 20-24 ile 25-29 yaş grupları arasında olduğu görülmektedir. 2013 yılında artan Türkiye nüfusu ile birlikte 20-24 yaş grubu aralığında yer alan göç eden kadın ve erkeklerde bir artış gözlenmiştir. Fakat 25-29 yaş grubundaki göçmenlerde ise azalış meydana gelmiştir. Türkiye genelinde hem 2008 hem de 2013 yılında göç edenlerin yarısından büyük bir kısmı 30 yaş grubunun altındadır. Diğer bir ifadeyle, Türkiye'de göç edenlerin yaklaşık olarak yarısını 30-34 yaş grubu altındaki kadınlar ve erkekler oluşturmaktadır. Aynı zaman da her iki yıl içerisinde de kadın ve erkek göçmenlerin sayının birbirine yakın değerler aldığı görülmektedir. Fakat yıllar itibariyle kadın ve erkek göçmenler arasında, daha fazla göç eden nüfusun cinsiyet yapısı değişmiştir. 2008 yılında erkek göçmen sayısı daha fazla iken 2013 yılında kadın göçmen sayısı daha fazla olmuştur.

Tablo 10: Göç Eden Erkek ve Kadın Nüfusunun Yaş Grubu (2013)

Yaş Grubu	Erkek	(%)	Kadın	(%)	Toplam	(%)
15-19	131.106	15.24	146.638	16.59	277.744	15.93
20-24	192.764	22.41	230.150	26.04	422.914	24.25
25-29	152.919	17.78	149.263	16.89	302.182	17.33
30-34	104.055	12.10	95.675	10.82	199.730	11.45
35-39	69.128	8.04	60.326	6.83	129.454	7.42
40-44	51.359	5.97	43.789	4.95	95.148	5.46
45-49	38.885	4.52	35.878	4.06	74.763	4.29
50-54	35.436	4.12	33.169	3.75	68.605	3.93
55-59	29.974	3.49	27.912	3.16	57.886	3.32
60-64	21.900	2.55	20.296	2.30	42.196	2.42
65+	32.501	3.78	40.759	4.61	73.260	4.20
Toplam	860.027	100	883.855	100	1.743.882	100

Kaynak:<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>

Genç ve orta yaş grubunun aksine 2008 ve 2013 yıllarında 40'lı yaşlardan sonra göç eden kadın ve erkeklerin sayısının tek haneli rakamlara indiği gözlenmektedir. 60-64 yaş

grubundaki göç eden kadın ve erkeklere baktığımızda ise her iki yılda da en düşük değere ve orana sahiptirler. 65 ve üzeri yaş grubunda toplam göç edenlerin sayısı ise 60-64 yaş grubundaki göç edenleri her iki yıl içerisinde de geçtiği gözlenmektedir. Bu yaş gurubunda göç edenlerin fazla oluşu, gerek emeklilik ve gerekse de doğdukları yerleşim yerlerine geri dönme eğilimleri ile açıklanabilir.

Göç eden bireylerin yıllar itibariyle cinsiyet yapıları değişebileceği gibi eğitim düzeyleri de değişebilmektedir. Bölgeler ve iller göç alırken/verirken her zaman aynı eğitim düzeyindeki bireyleri çekmeyecek ya da itmeyecektir. Bu nedenle, 2013 yılında Türkiye'de göç eden nüfusun 15 ve üzerindeki yaş grubunun yer aldığı eğitim düzeyi ve cinsiyet bilgileri Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11: Eğitim ve Cinsiyet Durumuna Göre Göç Eden Nüfus (2013)

Bitirilen Eğitim Düzeyi	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın(%)	Erkek(%)	Toplam(%)
Okuma Yazma Bilmeyen	37.780	6.785	44.565	4.27	0.79	2.56
Okul Bitirmeyen	54.725	23.871	78.596	6.19	2.78	4.51
İlkokul	129.597	97.527	227.124	14.66	11.34	13.02
İlköğretim	129.392	132.976	262.368	14.64	15.46	15.05
Ortaokul/Dengi Okul	19.129	27.329	46.458	2.16	3.18	2.66
Lise/Dengi Okul	290.168	327.599	617.767	32.83	38.09	35.42
Yüksekokul/Fakülte	187.933	198.569	386.502	21.26	23.09	22.16
Yüksek Lisans	12.563	16.960	29.523	1.42	1.97	1.69
Doktora	2.111	3.653	5.764	0.24	0.42	0.33
Bilinmeyen	20.457	24.758	45.215	2.31	2.88	2.59
TOPLAM	883.855	860.027	1.743.882	100	100	100

Not: 2008 yılı eğitim ve cinsiyet durumuna göre göç eden nüfusun verilerine ulaşamamıştır.

Kaynak: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>

2013 yılı içerisinde göç eden kadın ve erkek sayısının yaklaşık olarak birbirine eşit olduğunu fakat kadınların 23.828 kişi ile daha fazla göç ettiğini önceden belirtmiştik. Fakat

2013 yılı içerisinde göç eden kadın ve erkek nüfusu arasında okuma yazma bilmeyen kadın sayısı 37.780 kişi ile okuma yazma bilmeyen erkek nüfusundan 6 kat daha fazladır. 2013 yılında toplam göç edenlerin büyük kısmını 617.767 değeri ile lise ve dengi okul mezunları oluşturmaktadır. Lise ve dengi okullardan mezun olan göçmenlerin yanı sıra, eğitim düzeylerini artıran üniversite mezunu göçmenler ikinci sırada yer almaktadır. Lise ve üniversite bitiren göçmen gruplarının her ikisinde de göç eden erkek nüfusu kadınlara göre daha fazladır. Fakat üniversite mezunu göçmenlerde kadın ve erkek göçmen nüfusu arasındaki farkın lise mezunlarındaki kadar pek önemsenmeyecek boyutta olduğu görülmektedir.

Eğitim düzeylerini daha da artıran doktora mezunlarının göç eden nüfus arasında daha az olduğu gözlenmektedir. Doktora mezunu göçmenleri değerlendirirken dikkat edilmesi gereken husus Türkiye'deki doktora mezun sayısıdır. Bu nedenle eğitim ve göç eden nüfus arasında negatif bir ilişki olduğunu düşünmek mantıklı değildir.

Bitirilen eğitim düzeyi ve cinsiyet oransal olarak değerlendirildiğinde, göç eden toplam göçmen grubunun yarısından fazlasını (%57.58) lise ve üniversite mezunlarının oluşturduğu görülmektedir. 2013 yılında bitirilen bu iki eğitim düzeylerinde, göç eden kadınların ve erkeklerin oransal değerlerinin hemen hemen aynı olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra, göç eden erkekler arasında okuma yazma bilmeyen göçerler %0.79 değeri ile kadınlar arasında ise %0.24'lük bir değerle doktora mezunları, bitirilen eğitim düzeyi açısından en düşük oranlara sahip iki göç grubunu oluşturmaktadırlar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. VERİ SETİ, EKONOMETRİK YÖNTEM VE BULGULAR

Türkiye'deki iç göçlerin belirleyicilerini ortaya koymak üzere yapılan çalışmanın bu bölümünde öncelikle ele alınan veri seti tanıtılacaktır. 81 ilin yer aldığı yatay kesit verileriyle 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 ve 2013 yılları itibariyle ekonometrik analiz yapılacaktır. Bu ekonometrik analizde literatür baz alınarak iç göç hareketinde etkili olan çok sayıda ekonomik, sosyal, demografik ve kültürel değişkenler kullanılarak uygun modeller oluşturulacaktır. Daha sonra tahmin edilen bu modeller açıklanarak bulgulara yer verilecektir.

4.1. Veri Seti

Çalışmada alınan ve verilen göçü belirleyen faktörlerin seçiminde literatür takip edilmiştir. Literatürde ön plana çıkan değişkenler baz alınarak ilin ekonomik durumunu, ilin eğitim düzeyini, ildeki sağlık olanaklarını, ilin sosyal durumunu ve son olarak ilin demografik yapısını gösteren değişkenler ele alınmıştır. İllere ilişkin bu veriler TÜİK' in Bölgesel Göstergeleri adlı yayından elde edilmiştir. Değişkenlere ilişkin gruplama ve açıklamalar Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 12'den görüleceği üzere, ekonomik değişken olarak ildeki kapanan şirket ve kooperatiflerin sayısı, kurulan şirket ve kooperatiflerin sayısı, kişi başı sanayi elektrik tüketimi, iş gücüne katılım oranı, işsizlik oranı, ihracat, ithalat ve traktör sayısı alınmıştır. Ekonomik değişkenler arasında, Türkiye'de 2001 yılından itibaren iller bazında hesaplanmasına son verilen GSYİH değerine yer verilememiştir.

Tablo 12: Değişken Tablosu

Ekonomik Değişkenler
Kapanan Şirket ve Kooperatiflerin Sayısı (X1)
Kurulan Şirket ve Kooperatiflerin Sayısı (X2)
Kişi Başına Sanayi Elektrik Tüketimi [KWh] (X3)
İş Gücüne Katılım Oranı (X4)
İşsizlik Oranı (X5)
İhracat [Bin ABD] (X6)
İthalat ¹ [Bin ABD \$] (X7)
Traktör Sayısı (X8)
Eğitim Değişkenleri
Okul Sayısı ² (X9)
Öğretmen Sayısı ² (X10)
Öğrenci Sayısı ² (X11)
Kütüphane Sayısı (X12)
Kütüphaneden Yararlanma Sayısı (X13)
Öğretim Eleman Sayısı (X14)
Üniversite Okuyan Sayısı (X15)
Sağlık Değişkenleri
Sağlık Personel Sayısı (X16)
Sağlık Kurum Sayısı (X17)
Hastane Yatak Sayısı (X18)
Özel Sağlık Kurum Sayısı (X19)
Huzursuzluk Değişkenleri
Ceza İnfaz Kurum Sayısı (X20)
Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlü Sayısı (X21)
Ceza İnfaz Kurumundan Çıkan Hükümlü Sayısı (X22)
Trafik Kaza Sayısı (X23)
Demografik Değişkenler
Nüfus (X24)
Nüfus Yoğunluğu [Km ² 'ye Düşen Kişi Sayısı] (X25)
Nüfus Artış Hızı (X26)
Yaş Bağımlılık Oranı (X27)
Bağımlı Değişken
Alınan Göç (Y1)
Verilen Göç (Y2)

¹ Ardahan ilinin 2008 yılı ithalat verisi olmadığı için 2009 yılına ait verileri kullanılmıştır. Tunceli verilerinde 2011 yılında 2010 yılı ihracat ve ithalat rakamları, 2012 yılında ise 2010 yılına ait ihracat rakamları kullanılmıştır

² 2012-2013 yılında ülkemizde değişen eğitim sistemi ile birlikte elde edilen bu değişkenler 2012 yılından itibaren genel orta öğretim, mesleki ve teknik ortaöğretimleri de içermektedir.

İlin eğitim durumunu yansıtması açısından ildeki öğretmen, öğrenci, okul, öğretim elemanı, üniversite okuyan, kütüphane ve kütüphaneden yararlanma sayıları ele alınmıştır. Bu değişkenler o yerleşim yerindeki eğitim için yapılan harcamaları ve bireye yönelik beşeri sermayeyi/refah seviyesini temsil etmektedir.

Yine ildeki sağlık değişkenlerinden sağlık personeli, sağlık kurumu, özel hastane ve hastane yatak sayısı seçilmiştir. Bölge ya da il merkezine hem kamusal hem de özel sektör açısından yapılan yatırımları temsil ettiği için bu tür sağlık değişkenleri ele alınmıştır.

Huzursuzluk değişkeni olarak ildeki ceza infaz kurum sayısı, ceza infaz kurumuna giren hükümlü sayısı, ceza infaz kurumundan çıkan hükümlü sayısı ve ildeki trafik kaza sayısı ele alınırken; demografik değişkenler arasından illerin nüfusu, nüfus artış hızı, nüfus yoğunluğu ve yaş bağımlılık oranı analizlerde kullanılmak üzere seçilmiştir.

4.2. Ekonometrik Yöntem

İç göçün belirleyici faktörlerinin çeşitli ve çok sayıda olduğu dikkatleri çekmektedir. Bu nedenle iç göç belirleyicileri için analizlerde çoklu regresyon denklemleri kullanılacaktır. Regresyon denklemleri En Küçük Kareler Yöntemi ile tahmin edilecektir.

Regresyon denklemleri tahmin edilirken, bağımlı değişkeni açıklayan değişken ya da açıklayıcı değişken olarak da bilinen bağımsız değişken sayısı önem arz etmektedir. Bağımlı değişkeni açıklamak üzere tek bir bağımsız değişkenin kullanıldığı denklemlere *basit regresyon denklemi* denilmektedir. Bir değişkenin birden fazla açıklayıcı değişkene bağlılığının incelendiği denklemlere ise *çoklu regresyon denklemi* denilmektedir.

$$Y_j = \beta_0 + \beta_1 X_{1j} + \beta_2 X_{2j} + \beta_3 X_{3j} + \dots + \beta_k X_{kj} + \varepsilon_j \quad (3)$$

(2) numaralı regresyon denkleminde Y_j ; bağımlı değişkeni, X 'ler (X_1, X_2, \dots, X_k) açıklayıcı değişkenleri ve X_k , k 'inci açıklayıcı değişkeni göstermektedir. Alt simgeler j 'inci gözlem değerini, X_{kj} ise X_k değişkeninin j 'inci gözlemini göstermektedir. β_0 ; regresyon denkleminin sabit terimini, β 'lar ($\beta_1, \beta_2, \dots, \beta_k$) bilinmeyen bağımsız değişken katsayılarını

temsil etmektedir. Ayrıca bu regresyon denkleminde kullanılan ε_j ; hata terimlerini/kalıntıları göstermektedir (Gujarati, 2001: 22-36).

Çalışmada çeşitli gruplar itibariyle ele alınan çok sayıda açıklayıcı değişkenin aynı zamanda modele dâhil edilmesi regresyon denkleminde tama yakın çoklu doğrusallık problemine neden olmaktadır. Tama yakın çoklu doğrusallık, çoklu regresyon denkleminin genel olarak bağımsız değişkenleri arasındaki doğrusal ilişki olarak tanımlanmaktadır. Bu problem söz konusu olduğunda katsayılar büyük standart hatalar taşırlar ve bu da katsayıların doğruluk ile tahmin edilememeleri anlamına gelmektedir. Bunun yanı sıra, tama yakın çoklu doğrusallık uygulamada birtakım sonuçlar doğurmaktadır ve bu sonuçlar problemin tespit edilmesinde faydalı olabilmektedir. Bu sonuçlar şunlardır; yüksek R^2 ve katsayıların t istatistiklerinin anlamsız ya da az sayıda anlamlı olması ve açıklayıcı değişken ikilileri arsında yüksek korelasyon katsayısıdır (Gujarati, 2001: 319-340). Bu çalışmada tama yakın çoklu doğrusallığa neden olmamak için açıklayıcı değişkenler arasındaki korelasyon katsayılarına bakılmıştır. Bu amaçla tahmin edilecek olan çoklu regresyon denklemlerinde yer alan değişkenlerin seçiminde Spearman korelasyon katsayısından yararlanılmıştır.³ Spearman sıra korelasyonu, iki değişken arasında gözlemlerin büyüklük ve küçüklük sırasına göre ne derece sıkı bir ilişki olduğunu bulmak için kullanılır.

Regresyon denklemlerinde tama yakın çoklu doğrusallığa neden olmamak için ele alınan açıklayıcı değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları incelenmiştir. Bu korelasyon katsayılarına ait ilgili bulgular Ek Tablo 8'de verilmiştir. Korelasyon katsayısının %45 ve üzerinde yer aldığı değişkenlerin aynı modelde açıklayıcı değişken olarak kullanılmamasına dikkat edilmiştir. Bu kapsamda 6 modelin tahmin edilmesine karar verilmiştir.

Çalışmada ayrıca alınan ve verilen göç üzerinde bölgeler arasındaki farklılığı görebilmek amacıyla regresyon denklemlerine açıklayıcı değişken olarak bölgesel kukla değişkenleri de ilave edilmiştir. Kukla değişkenleri sırasıyla şunlardır: D1; Karadeniz

³ Spearman Korelasyon katsayısı $r_{x,y}^s = \frac{6 \sum_{i=1}^n d_i^2}{n \cdot (n^2 - 1)}$ formülü ile hesaplanmaktadır. Formülde kullanılan n; gözlem sayısını, d; ikili gözlem arasındaki sıra farklarını temsil etmektedir. Değişkene ait sıra numaraları arasındaki fark, $d=u-v$ şeklinde hesaplanmaktadır ve u; ilk değişkene ait sıra numarasını, v; ikinci değişkene ait sıra numarasını göstermektedir. Değişkenlere ait gözlemler küçükten büyüğe doğru sıralandıktan sonra 1'den başlayarak n'ye kadar sıra numarası verilir. Tüm değişkenler için aynı işlem yapıldıktan sonra sıra numaraları arasındaki fark "d" olarak hesaplanmaktadır.

bölgesi, D2; Akdeniz bölgesi, D3; Ege bölgesi, D4; İç Anadolu bölgesi, D5; Marmara bölgesi, D6; Güneydoğu Anadolu bölgesi, D7; Doğu Anadolu bölgesidir. Bölgesel kukla değişkenlerini de kapsayan alınan ve verilen göçlere ilişkin 6 model aşağıdaki gibidir;

Model 1

$$Y_j = \beta_0 + \beta_1 X3 + \beta_2 X4 + \beta_3 X9 + \beta_4 X26 + \varepsilon_j \quad (4)$$

Model 2

$$Y_j = \beta_0 + \beta_1 X3 + \beta_2 X4 + \beta_3 X9 + \beta_4 X26 + \beta_5 D1 + \beta_6 D2 + \beta_7 D3 + \beta_8 D4 + \beta_9 D5 + \beta_{10} D6 + \varepsilon_j \quad (5)$$

Model 3

$$Y_j = \beta_0 + \beta_1 X3 + \beta_2 X4 + \beta_3 X17 + \beta_4 X26 + \varepsilon_j \quad (6)$$

Model 4

$$Y_j = \beta_0 + \beta_1 X3 + \beta_2 X4 + \beta_3 X17 + \beta_4 X26 + \beta_5 D1 + \beta_6 D2 + \beta_7 D3 + \beta_8 D4 + \beta_9 D5 + \beta_{10} D6 + \varepsilon_j \quad (7)$$

Model 5

$$Y_j = \beta_0 + \beta_1 X3 + \beta_2 X4 + \beta_3 X20 + \beta_4 X26 + \varepsilon_j \quad (8)$$

Model 6

$$Y_j = \beta_0 + \beta_1 X3 + \beta_2 X4 + \beta_3 X20 + \beta_4 X26 + \beta_5 D1 + \beta_6 D2 + \beta_7 D3 + \beta_8 D4 + \beta_9 D5 + \beta_{10} D6 + \varepsilon_j \quad (9)$$

Model 1'de ekonomik değişkenlerden illerdeki kişi başı sanayi elektrik tüketimi (X3), iş gücüne katılım oranı (X4), eğitim değişkenlerinden okul sayısı (X9) ve demografik değişkenlerden nüfus artış hızı (X26) kullanılmıştır. Model 2'de ise bu değişkenlere D1, D2, D3, D4, D5 ve D6 bölgesel kukla değişkenleri eklenerek regresyon denklemi tahmin edilmiştir.

Model 3'te, 1 ve 2 numaralı modellerde kullanılan ekonomik ve demografik değişkenlerin aynısı kullanılırken okul sayısı yerine (X9), sağlık değişkenlerinden ildeki sağlık kurum sayısı (X17) modele katılmıştır. Model 4, sağlık kurum sayısının yer aldığı 3 numaralı modele bölgesel kukla değişkenlerinin eklenmesiyle oluşturulmuştur.

Son olarak Model 5, diğer modellerde kullanılan ekonomik ve demografik değişkenlerde değişme olmazken huzursuzluk değişkenlerinden illerdeki ceza infaz kurum sayısının (X20) eklenmesi ile oluşturulmuştur. Model 6 ise, huzursuzluk değişkeninin kullanıldığı 5 numaralı modele Karadeniz (D1), Akdeniz (D2), Ege (D3) , İç Anadolu (D4), Marmara (D5) ve Güneydoğu Anadolu (D6) bölgesi kukla değişkenlerinin eklenmesi ile tahmin edilmiştir.

4.3. Ekonometrik Bulgular

Ekonometrik analizlerde iç göç, alınan ve verilen göçler ayırımında incelenmiş ve yorumlanmıştır. Bu nedenle regresyon bulguları iki ayrı grupta sunulmuştur.

4.3.1. Alınan Göçler İçin Ekonometrik Modellerin Sonuçları

İller bazında alınan göçlere etki edeceği düşünülen çok sayıda değişken modellere ilave edilerek tahmin edilmiştir. Tahmin edilen 6 modelin bulguları aşağıdaki tablolarda verilmiştir. Göç alan iller açısından tahmin edilen regresyonlardan ilk olarak ekonomik değişkenlerden kişi başı sanayi elektrik tüketimine (X3) baktığımızda, hemen hemen tüm yıllarda beklentilere uygun pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu katsayıya göre ildeki elektrik tüketimi arttığında ilin aldığı göç artmaktadır. İldeki elektrik tüketimi ilin sanayi bölgesinde olduğunu gösterebileceği gibi ilin nüfusunun yoğun olduğunu da göstermektedir. Yıllar itibariyle değerlendirme yapıldığında ise elektrik tüketiminin diğer yıllara kıyasla, 2008 ve 2011 yıllarında alınan göçleri daha yüksek düzeyde açıkladığı görülmektedir.

Diğer bir ekonomik değişken olan iş gücüne katılım oranı (X4), 2008 ve 2009 yıllarında sadece Model 1 ve Model 5'de alınan göçler üzerinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. 2008 ve 2009 yıllarında her iki modelde de sırasıyla %5 ve % 10 düzeyinde anlamlı olan bu değişkendeki artışın, alınan göçleri önemli bir ölçüde artırdığı görülmektedir. Diğer yıllar açısından değerlendirildiğinde ise, iş gücüne katılım oranı 2010, 2011 ve 2012 yıllarında, üç yılda da sadece Model 1 ve Model 2'de pozitif ve beklentiler yönünde anlamlı sonuç vermiştir. Aynı değişkenin (X4), 2013 yılında alınan göçleri açıklamada diğer yıllara kıyasla daha yüksek anlamlılık düzeyine ve katsayıya

sahip olduğu görülmektedir. 2008 yılında işgücüne katılım oranının bir birim artması durumunda alınan göçler 330.091 kişi artarken, 2013 yılında ise ilgili katsayı 1443.273 değeri ile alınan göçleri yaklaşık olarak 5 kat daha fazla artırmaktadır.

Tablo 13: 2008 Yılı Alman Göçler

Değişkenler	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6
C	-52328.7 ^a (-2.958)	-32727.5 ^b (-2.1155)	-13265.2 ^b (-2.5796)	-14990.1 ^c (-1.9508)	-29136.2 ^b (-2.1198)	-19680.7 (-1.3484)
X3	3.88497 ^a (3.5314)	-1.54645 (-0.5406)	2.06193 ^b (2.3260)	2.30400 ^c (1.6675)	-5.09127 (-1.2430)	-10.0190 (-1.1716)
X4	585.025 ^b (2.2054)	136.37 (0.429)	139.480 (1.3034)	166.843 (1.0244)	330.091 ^c (1.7732)	189.259 (0.5467)
X9	58.3179 ^a (4.5579)	57.2574 ^a (5.1224)				
X17			1886.43 ^a (32.1201)	1892.57 ^a (31.1117)		
X20					8139.25 ^a (3.1748)	8268.32 ^a (3.3255)
X26	161.465 ^c (1.7908)	148.208 (1.4036)	247.938 ^a (4.5243)	247.692 ^a (4.0970)	276.952 ^a (2.8886)	188.119 (1.3715)
D1		10688.7 ^c (1.6731)		-637.569 (-0.2594)		1250.06 (0.1852)
D2		4167.57 (0.5705)		3780.42 (0.8379)		241.541 (0.0268)
D3		3116.22 (0.5296)		-250.685 (-0.0579)		-18495.4 ^c (-1.6999)
D4		9622.39 (1.6001)		182.828 (0.0562)		-182.95 (-0.0257)
D5		32423.3 ^b (2.1648)		-1898.98 (-0.3533)		2794.7 (0.8744)
D6		-1364.06 (-1.2580)		1311.711 (0.4144)		-2564.022 (-0.3500)
R ²	0.77411	0.81491	0.96253	0.96348	0.55953	0.60764
Düzeltilmiş R ²	0.76222	0.788471	0.960563	0.958269	0.536351	0.551589
F-istatistiği	65.1137 ^a	30.8198 ^a	488.134 ^a	184.7031 ^a	24.1361 ^a	10.8407 ^a
Not: a,b ve c harfleri sırasıyla %1, %5 ve %10 seviyesindeki anlamlılık düzeyini göstermektedir. X3; kişi başı sanayi elektrik tüketimi, X4; iş gücüne katılım oranı, X9; okul sayısı, X17; sağlık kurum sayısı, X20; ceza infaz kurum sayısı, X26; nüfus artış hızı, D1; Karadeniz Bölgesi, D2; Akdeniz Bölgesi, D3; Ege Bölgesi, D4; İç Anadolu Bölgesi, D5; Marmara Bölgesi, D6; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni göstermektedir. -Parantez içerisindeki değerler t istatistikleridir ve standart hataları ise White'in HAC (Heteroskedasticity and Autocorrelation Consistent Covariance Matrix Estimation) değişen varyans ve ardışık bağımlılık tutarlı standart hataları'dır.						

Eğitimin alınan göçler üzerindeki etkisini tespit etmek için kullanılan okul sayısının (X9), 2008 ve 2013 yılları ile birlikte her yıl içerisinde %1 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Beklentilere uygun olarak elde edilen bu sonuca göre, illerdeki okul sayısının artması alınan göçleri pozitif yönde etkilemektedir. Diğer bir ifade ile illerdeki

mevcut okul sayısı ve yeni okulların açılması göçmenler üzerinde çekici bir güç oluşturmakta ve alınan göçleri artırmaktadır.

Tablo 14: 2009 Yılı Alınan Göçler

Değişkenler	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6
C	-64113.2 ^a (-2.6817)	-36251.7 ^c (-1.9598)	-7830.9 ^b (-2.1004)	-10322.4 (-1.3601)	-35902.8 ^b (-1.9981)	-37083.1 ^b (-2.3032)
X3	3.1580 ^b (2.3687)	-2.1290 (-0.8131)	0.8987 (0.8021)	1.0681 (0.8014)	-7.0850 ^c (-1.7527)	-11.234 (-1.4084)
X4	828.45 ^b (2.4669)	205.53 (0.6670)	46.939 (0.5809)	114.45 (0.6577)	472.72 ^c (1.9709)	535.14 ^c (1.6595)
X9	56.411 ^a (3.9280)	55.052 ^a (4.4760)				
X17			1871.28 ^a (36.665)	1877.11 ^a (30.219)		
X20					9876.48 ^a (3.0067)	10226.5 ^a (3.3195)
X26	42.315 (0.2086)	5.2190 (0.0259)	134.1 ^b (2.4361)	151.23 ^b (2.4764)	220.69 ^c (1.8042)	224.98 (1.2814)
D1		12627.5 ^c (1.9554)		-1444.8 (-0.3968)		76.058 (0.0095)
D2		4410.70 (0.5215)		-2580.391 (-0.4514)		-505.7940 (-0.0430)
D3		1907.8 (0.2845)		-4740.2 (-1.0769)		-27228.20 ^c (-1.9442)
D4		13541.02 ^b (2.0392)		-217.08 (-0.0561)		-364.59 (-0.0535)
D5		34903.04 ^b (2.1908)		-1301.2 (-0.2712)		22009.47 (0.7440)
D6		-14038.95 (-1.0510)		460.12 (0.1620)		1736.6 (0.2065)
R ²	0.73637	0.78411	0.96290	0.96368	0.54679	0.60051
Düzeltilmiş R ²	0.722504	0.753278	0.960954	0.958497	0.522938	0.543446
F-istatistiği	53.0731 ^a	25.4251 ^a	493.2199 ^a	185.7553 ^a	22.9232 ^a	10.5225 ^a
Not: a,b ve c harfleri sırasıyla %1, %5 ve %10 seviyesindeki anlamlılık düzeyini göstermektedir. X3; kişi başı sanayi elektrik tüketimi, X4; iş gücüne katılım oranı, X9; okul sayısı, X17; sağlık kurum sayısı, X20; ceza infaz kurum sayısı, X26; nüfus artış hızı, D1; Karadeniz Bölgesi, D2; Akdeniz Bölgesi, D3; Ege Bölgesi, D4; İç Anadolu Bölgesi, D5; Marmara Bölgesi, D6; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni göstermektedir. -Parantez içerisindeki değerler t istatistikleridir ve standart hataları ise White'in HAC (Heteroskedasticity and Autocorrelation Consistent Covariance Matrix Estimation) değişen varyans ve ardışık bağımlılık tutarlı standart hataları'dır.						

Sağlık değişkenleri arasından regresyon denkleminde kullanılmak üzere seçilen illerdeki sağlık kurum sayısı (X17)'da okul sayısı gibi beklentilere uygun olarak bulunmuştur. Her yıl içerisinde %1 düzeyinde anlamlı olan sağlık kurum sayısının artması beraberinde alınan göçleri de artırmaktadır. Bunun yanı sıra, 2008-2013 yılları için kurulan tüm modeller arasında düzeltilmiş R² değeri en yüksek olan modellerin sağlık kurum sayısının yer aldığı Model 3 ve Model 4 olduğu görülmektedir. Yaklaşık olarak her yıl

ortalama 0.90'ların üzerinde olan R² değerleri bu modellerdeki değişkenlerin alınan göçleri açıklamada daha yüksek bir güce sahip olduğunu kanıtlamaktadır.

Tablo 15: 2010 Yılı Alınan Göçler

Değişkenler	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6
C	-9566.8 ^a (-2.7883)	-7243.5 ^a (-2.7360)	-3160.0 (-0.6952)	-14551.5 (-1.5052)	-28137.6 (-1.4903)	-21972.4 (-0.9886)
X3	3.8971 ^b (2.4359)	-2.9010 (-0.7533)	1.2650 (1.1141)	1.3644 (1.0653)	-7.2645 ^c (-1.7501)	-11.826 (-1.5208)
X4	1378.9 ^b (2.5660)	898.09 ^c (1.8956)	-92.981 (-0.9255)	165.24 (0.7626)	268.40 (0.9126)	166.95 (0.3280)
X9	61.887 ^a (4.2536)	59.445 ^a (4.6793)				
X17			2064.76 ^a (44.034)	2073.10 ^a (36.212)		
X20					11086.1 ^a (3.4437)	11363.9 ^a (3.7968)
X26	-73.752 (-0.5868)	8.1765 (0.0589)	-2.8696 (-0.0630)	-0.1448 (-0.0027)	91.348 (0.8738)	126.73 (1.0923)
D1		9511.52 (1.1547)		-3304.24 (-0.8889)		5321.74 (0.5920)
D2		847.23 (0.0893)		-2415.46 (-0.4316)		3805.03 (0.3335)
D3		-499.500 (-0.0552)		-7203.17 (-1.6066)		-2945.15 ^c (-1.9508)
D4		14759.29 (1.9704) ^c		-1331.85 (-0.3281)		-365.5167 (-0.0508)
D5		39010.6 ^c (1.9220)		-1052.96 (-0.1874)		25067.2 (0.8366)
D6		-8387.24 (-0.6180)		4131.58 ^c (1.7688)		-27.207 (-0.0029)
R ²	0.74028	0.78274	0.96758	0.96937	0.62688	0.68009
Düzeltilmiş R ²	0.726616	0.751712	0.965874	0.965001	0.607248	0.634394
F-istatistiği	54.1571 ^a	25.2206 ^a	567.0636 ^a	221.5793 ^a	31.92278 ^a	14.88151 ^a
Not: a,b ve c harfleri sırasıyla %1, %5 ve %10 seviyesindeki anlamlılık düzeyini göstermektedir. X3; kişi başı sanayi elektrik tüketimi, X4; iş gücüne katılım oranı, X9; okul sayısı, X17; sağlık kurum sayısı, X20; ceza infaz kurum sayısı, X26; nüfus artış hızı, D1; Karadeniz Bölgesi, D2; Akdeniz Bölgesi, D3; Ege Bölgesi, D4; İç Anadolu Bölgesi, D5; Marmara Bölgesi, D6; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni göstermektedir. -Parantez içerisindeki değerler t istatistikleridir ve standart hataları ise White'in HAC (Heteroskedasticity and Autocorrelation Consistent Covariance Matrix Estimation) değişen varyans ve ardışık bağımlılık tutarlı standart hataları'dır.						

İllerdeki huzursuzluğu temsilen Model 5 ve Model 6'ya dâhil edilen ceza infaz kurum sayısı (X20), 2008 ve 2012 yılları arasında alınan göçler üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir ve istatistiksel olarak %1 düzeyinde anlamlıdır. %1 düzeyinde anlamlı olsa bile alınan göçler üzerinde beklentiler yönünde, negatif katsayılı, bir sonuca ulaşamamıştır. Yüksek anlamlılık düzeyine karşın, illerdeki ceza infaz kurum sayının yer aldığı modeller 6 model arasında açıklayıcılık gücü en düşük olan modellerdir.

Tablo 16: 2011 Yılı Alınan Göçler

Değişkenler	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6
C	-10275.6 ^a (-3.0152)	-80905.1 ^a (-2.7710)	-7092.28 (-1.2740)	-18001.69 (-1.5637)	-2885.19 (-1.3750)	-9029.348 (-0.2250)
X3	3.55438 ^a (3.0236)	-1.22163 (-0.3557)	1.49509 ^b (2.3741)	1.8599 ^b (2.1820)	-5.44982 (-1.4733)	-9.69798 (-1.2370)
X4	1459.94 ^a (2.7691)	972.58 ^c (1.9320)	-52.283 (-0.4824)	171.09 (0.7744)	245.82 (0.7556)	-134.33 (-0.1695)
X9	61.519 ^a (4.6176)	59.847 ^a (4.9347)				
X17			2123.57 ^a (41.559)	2142.00 ^a (35.744)		
X20					11192.6 ^a (3.3122)	11456.5 ^a (3.5387)
X26	148.25 ^b (2.0517)	134.84 (1.2677)	127.60 ^a (4.7541)	121.36 ^a (3.8891)	170.38 ^c (1.8269)	116.67 (1.0409)
D1		11904.1 ^c (1.7344)		-1516.07 (-0.5732)		8979.32 (0.9552)
D2		2188.237 (0.2372)		-2144.188 (-0.5642)		8759.946 (0.6742)
D3		284.1808 (0.0286)		-8408.13 ^b (-2.4983)		-25739.5 (-1.5705)
D4		16675.2 ^b (1.9797)		1002.70 (0.2593)		1235.21 (0.1428)
D5		35955.4 ^b (1.9577)		-1981.37 (-0.4364)		26101.36 (0.8020)
D6		-5788.17 (-0.3904)		3870.74 (1.3676)		-5698.36 (-0.4175)
R ²	0.76711	0.80331	0.97192	0.97396	0.59559	0.64296
Düzeltilmiş R ²	0.754855	0.775218	0.970442	0.970243	0.574308	0.591956
F-istatistiği	62.58428 ^a	28.58997 ^a	657.6340 ^a	261.8431 ^a	27.98235 ^a	12.60572 ^a

Not: a,b ve c harfleri sırasıyla %1, %5 ve %10 seviyesindeki anlamlılık düzeyini göstermektedir. X3; kişi başı sanayi elektrik tüketimi, X4; iş gücüne katılım oranı, X9; okul sayısı, X17; sağlık kurum sayısı, X20; ceza infaz kurum sayısı, X26; nüfus artış hızı, D1; Karadeniz Bölgesi, D2; Akdeniz Bölgesi, D3; Ege Bölgesi, D4; İç Anadolu Bölgesi, D5; Marmara Bölgesi, D6; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni göstermektedir.
-Parantez içerisindeki değerler t istatistikleridir ve standart hataları ise White'in HAC (Heteroskedasticity and Autocorrelation Consistent Covariance Matrix Estimation) değişen varyans ve ardışık bağımlılık tutarlı standart hatalarıdır.

Huzursuzluğu temsil eden ceza infaz kurum sayısının (X20) 2013 yılı verilerine ulaşamadığı için, trafik kaza sayısı (X23) modele eklenmiştir. Trafik kaza sayısının (X23), alınan göçleri negatif yönde etkilemesi beklenilmektedir. Diğer bir ifadeyle trafik kaza sayısının fazla ve huzursuz bir ortamın olduğu illerin göç alması beklenilmemektedir. Bu değişkenin (X23) katsayısına baktığımızda pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç vermiştir. Beklentilerin tersi yönünde bir sonuç veren trafik kaza sayısının alınan göçleri diğer değişkenler kadar etkilemediği görülmektedir.

Tablo 17: 2012 Yılı Alınan Göçler

Değişkenler	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6
C	-9458.7 ^a (-3.5166)	-95997.3 ^a (-3.9757)	-1213.9 ^b (-2.0178)	-19623.1 ^b (-1.9570)	-30204.4 ^c (-1.6559)	-43216.3 (-1.5075)
X3	1.6582 ^c (1.8400)	-0.7351 (-0.3813)	0.5520 (0.8209)	0.8100 (1.0606)	-5.8949 ^c (-1.8497)	-9.4449 (-1.4812)
X4	1461.57 ^a (3.2923)	1433.46 ^a (3.4225)	113.10 (0.9585)	272.37 (1.4308)	407.64 (1.3970)	648.11 (1.2597)
X9	43.382 ^a (5.7886)	43.233 ^a (6.3772)				
X17			1722.17 ^a (52.615)	1733.86 ^a (44.775)		
X20					9047.69 ^a (3.8027)	9395.19 ^a (4.1264)
X26	356.96 ^a (2.4304)	434.15 ^a (3.2764)	337.31 ^a (4.7851)	351.14 ^a (4.6719)	496.94 ^a (2.5585)	520.19 ^a (2.5207)
D1		7923.91 ^c (1.8590)		-753.11 (-0.2602)		6125.24 (0.9952)
D2		-6168.656 (-1.0891)		-2594.949 (-0.7050)		6229.514 (0.6407)
D3		-7430.100 (-1.2202)		-6865.08 ^b (-2.0425)		-2615.6 ^c (-1.7621)
D4		12844.90 ^a (2.4022)		169.32 (0.0573)		4196.19 (0.7506)
D5		21009.2 ^c (1.8755)		-1737.90 (-0.3955)		23485.3 (0.8454)
D6		-1385.23 (-0.1503)		1711.52 (0.5082)		1871.24 (0.2376)
R ²	0.83426	0.86789	0.97288	0.97448	0.60255	0.66008
Düzeltilmiş R ²	0.825542	0.849019	0.971460	0.970836	0.581640	0.611525
F-istatistiği	95.6409 ^a	45.9867 ^a	681.780 ^a	267.315 ^a	28.8057 ^a	13.5933 ^a
Not: a,b ve c harfleri sırasıyla %1, %5 ve %10 seviyesindeki anlamlılık düzeyini göstermektedir. X3; kişi başı sanayi elektrik tüketimi, X4; iş gücüne katılım oranı, X9; okul sayısı, X17; sağlık kurum sayısı, X20; ceza infaz kurum sayısı, X26; nüfus artış hızı, D1; Karadeniz Bölgesi, D2; Akdeniz Bölgesi, D3; Ege Bölgesi, D4; İç Anadolu Bölgesi, D5; Marmara Bölgesi, D6; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni göstermektedir. -Parantez içerisindeki değerler t istatistikleridir ve standart hataları ise White'in HAC (Heteroskedasticity and Autocorrelation Consistent Covariance Matrix Estimation) değişen varyans ve ardışık bağımlılık tutarlı standart hatalarıdır.						

Demografik değişkenler arasından modellere ilave edilen nüfus artış hızının (X26), alınan göçler üzerinde pozitif bir etkiye sahip olması ya da alınan göçleri artırıcı bir güce sahip olması beklenilmektedir. Yıllar itibariyle genel bir değerlendirme yapıldığında, nüfus artış hızının katsayısının tüm yıllarda beklentiler yönünde ve pozitif olduğu gözlenmektedir. 2012 ve 2013 yıllarında hemen hemen tüm modellerde %1 düzeyinde anlamlı olan bu katsayı alınan göçleri büyük bir ölçüde açıklamaktadır.

Tablo 18: 2013 Yılı Alınan Göçler

Değişkenler	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6
C	-7977.5 ^a (-2.5509)	-10456.5 ^a (-3.3749)	-2903.0 ^b (-2.0522)	-42235.4 ^b (-2.3564)	6167.66 (0.1470)	9431.74 (0.2070)
X4	1300.31 ^a (2.4532)	1443.27 ^a (2.8123)	377.106 ^c (1.6428)	603.779 ^b (2.1397)	-230.935 (-0.3225)	-209.091 (-0.2843)
X9	46.652 ^a (5.4233)	46.500 ^a (6.1062)				
X17			1868.8 ^a (44.1308)	1862.76 ^a (41.2694)		
X23					18.39 ^a (4.4464)	19.483 ^a (4.9285)
X26	403.96 ^a (3.5608)	329.91 ^a (2.5744)	166.40 ^a (2.6254)	178.88 ^a (2.7089)	-63.29 (-0.5512)	-24.421 (-0.1811)
D1		13317.73 ^a (2.6080)		569.35 (0.2198)		-1678.10 (-0.5065)
D2		-7188.314 (-0.9296)		-2504.070 (-0.7024)		-31103.65 (-3.4635) ^a
D3		-7210.02 (-0.8382)		-7649.28 ^a (-2.7817)		-29618.8 ^c (-1.8442)
D4		14617.4 ^b (2.2503)		2250.30 (0.5828)		-16330.4 (-1.6024)
D5		21291.3 ^a (3.0573)		1981.32 (0.5100)		6581.43 (0.7234)
D6		-12083.60 (-1.0144)		-60.35125 (-0.0181)		-10965.2 ^c (-1.8304)
R ²	0.82809	0.86594	0.97562	0.97814	0.78160	0.83602
Düzeltilmiş R ²	0.819050	0.846788	0.974339	0.975025	0.770111	0.812605
F-istatistiği	91.5278 ^a	45.21534 ^a	760.384 ^a	313.3246 ^a	67.9986 ^a	35.69057 ^a
Not: a,b ve c harfleri sırasıyla %1, %5 ve %10 seviyesindeki anlamlılık düzeyini göstermektedir. X4; iş gücüne katılım oranı, X9; okul sayısı, X17; sağlık kurum sayısı, X23; trafik kaza sayısı, X26; nüfus artış hızı, D1; Karadeniz Bölgesi, D2; Akdeniz Bölgesi, D3; Ege Bölgesi, D4; İç Anadolu Bölgesi, D5; Marmara Bölgesi, D6; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni göstermektedir. -Parantez içerisindeki değerler t istatistikleridir ve standart hataları ise White'in HAC (Heteroskedasticity and Autocorrelation Consistent Covariance Matrix Estimation) değişen varyans ve ardışık bağımlılık tutarlı standart hataları'dır.						

Modellere eklenen bölgesel kukla değişkenlerine bakıldığında net ve açık bir şey söylemek mümkün değildir. İlk olarak Karadeniz bölgesi için oluşturulan "D1" kukla değişkeni ele alındığında, yıllar itibariyle sadece 2 numaralı modelde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahiptir. 7923 ile 13317 değerleri arasında değişen bu katsayı, ilin Karadeniz Bölgesinde olması durumunda göç alacağını göstermektedir. Akdeniz, Ege, İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri için oluşturulan kukla değişkenlerinin anlamlı ve beklentiler yönünde bir sonuç vermediği görülmektedir. Yıllar itibariyle değerlendirildiğinde, Marmara bölgesi için oluşturulan "D5" kuklası da sadece 2 numaralı modelde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahiptir. Marmara bölgesinin daha yüksek bir katsayıya sahip olmasında ve istatistiksel olarak anlamlı çıkmasında İstanbul ilinin alınan göç sıralamasında ilk sırada olması önemli bir etkidir. İstanbul ile birlikte

Bursa, Kocaeli ve Tekirdağ gibi önemli endüstri şehirlerinin de Marmara bölgesinde olması bu katsayının anlamlılığında önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra, kukla değişkenli modellerde dışarıda bırakılan Doğu Anadolu bölgesinin etkisini sabit terimin katsayısı göstermektedir. Bu katsayının alınan göçler üzerinde negatif bir etkiye sahip olması beklenilmektedir. Tüm yıllar açısından tahmin edilen Doğu Anadolu bölge (D7) kuklası genellikle modellerin birçoğunda beklentiler yönündedir ve alınan göçler üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahiptir. Türkiye'nin Doğu Anadolu bölgesindeki illerde gerek iş ve eğitim imkânlarının kısıtlı oluşu gerekse de yaşanan terör ve siyasi olaylar alınan göçlerde negatif bir itici güç olarak rol oynamaktadır. Son olarak, bölgesel kukla değişkenlerinin kullanıldığı ve kullanılmadığı modeller karşılaştırıldığında, kukla değişkenlerinin kullanıldığı modellerin düzeltilmiş R^2 istatistiğinin daha yüksek olduğu ve bu değişkenlerin modelin açıklanmasında önemli bir güce sahip olduğu görülmektedir.

4.3.2. Verilen Göçler İçin Ekonometrik Modellerin Sonuçları

İller bazında verilen göçlere etki edeceği düşünülen çok sayıda değişken modellere ilave edilerek tahmin edilmiştir. Tahmin edilen 6 modelin bulguları aşağıdaki tablolarda verilmiştir. Verilen göçlerin ele alındığı regresyon modellerinde ekonomik değişkenlerden kişi başı sanayi elektrik tüketiminin (X3) işaretinin negatif olması beklenmektedir. Yıllar itibariyle regresyon denklemleri incelendiğinde tüm yıllarda beklentilere uygun negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahiptir.

Diğer bir ekonomik değişken olan iş gücüne katılım oranının (X4) da verilen göçler üzerinde negatif yönde bir etkiye sahip olması beklenmektedir. 2008 yılında sadece Model 3'de beklentiler yönünde negatif katsayılı ve %5 düzeyinde anlamlı bir etkiye sahiptir. İşgücüne katılım oranı (X4), 2010 ve 2011 yıllarında Model 1, Model 3 ve Model 4'de istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahipken bu modellerden sadece 3 ve 4 numaralı modellerde beklentilere uygun katsayılarla sahiptir.

Tablo 19: 2008 Yılı Verilen Göçler

Değişkenler	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6
C	-2683.4 ^c (-1.9313)	-9840.4 (-1.0100)	9933.0 ^b (2.0263)	7227.3 (1.3440)	-3530.1 (-0.2951)	3061.7 (0.2637)
X3	0.7918 (0.8223)	-2.7230 (-0.9782)	-0.8692 ^c (-1.6767)	0.6005 (0.7387)	-7.154 ^c (-1.8716)	-10.704 (-1.3023)
X4	233.06 (1.2530)	-116.94 (-0.5780)	-178.32 ^b (-1.9044)	-88.806 (-0.7550)	-10.232 (-0.0696)	-68.499 (-0.2410)
X9	53.870 ^a (4.8862)	53.744 ^a (5.5405)				
X17			1697.15 ^a (93.572)	1735.27 ^a (67.456)		
X20					7171.99 ^a (3.0608)	7534.39 ^a (3.3373)
X26	-85.914 (-1.1050)	-110.33 (-1.3427)	-3.4301 (-0.1165)	-16.750 (-0.4271)	24.136 (0.2777)	-70.981 (-0.5731)
D1		6717.517 (1.3797)		-3666.37 (-1.3664)		-1881.987 (-0.2974)
D2		-906.366 (-0.1750)		-567.902 (-0.1198)		-3610.376 (-0.4887)
D3		-6106.28 (-1.0792)		-8481.3 ^a (-3.0383)		-24902.6 ^b (-2.3741)
D4		3401.660 (0.8818)		-493.31 (-2.362) ^b		-5128.898 (-0.9494)
D5		21600.83 (1.4708)		-8901.2 ^a (-2.7897)		18736.83 (0.6077)
D6		-1109.19 (-1.3385)		3156.03 (1.0015)		-319.59 (-0.0596)
R ²	0.81555	0.84771	0.96850	0.97430	0.52977	0.58672
Düzeltilmiş R ²	0.805847	0.825944	0.966842	0.970634	0.505027	0.527684
F-istatistiği	84.011 ^a	38.962 ^a	584.166 ^a	265.428 ^a	21.406 ^a	9.9378 ^a
Not: a, b ve c harfleri sırasıyla %1, %5 ve %10 seviyesindeki anlamlılık düzeyini göstermektedir. X3; kişi başı sanayi elektrik tüketimi, X4; iş gücüne katılım oranı, X9; okul sayısı, X17; sağlık kurum sayısı, X20; ceza infaz kurum sayısı, X26; nüfus artış hızı, D1; Karadeniz Bölgesi, D2; Akdeniz Bölgesi, D3; Ege Bölgesi, D4; İç Anadolu Bölgesi, D5; Marmara Bölgesi, D6; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni göstermektedir. -Parantez içerisindeki değerler t istatistikleridir ve standart hataları ise White'in HAC (Heteroskedasticity and Autocorrelation Consistent Covariance Matrix Estimation) değişken varyans ve ardışık bağımlılık tutarlı standart hataları'dır						

Eğitim değişkenleri arasından seçilen ve bireylerin göç kararında önemli bir belirleyici olduğu düşünülen okul sayısının (X9), verilen göçler ile ters yönde bir ilişkiye sahip olması beklenilmektedir. Genel olarak incelediğinde, okul sayısı verilen göçler üzerinde tüm yıllarda %1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahiptir. Yüksek anlamlılık düzeyine karşın bu değişkenin beklentilere uygun olarak negatif bir katsayıya sahip olmadığı tam aksine pozitif bir değere sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 20: 2009 Yılı Verilen Göçler

Değişkenler	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6
C	-4209.5 ^b (-2.1654)	-19072.8 (-0.9239)	9298.6 ^c (1.8828)	5258.1 (0.8404)	-14137.8 (-0.8898)	-16887.3 (-1.2791)
X3	2.2635 ^b (2.3080)	-2.0671 (-0.8192)	0.1803 (0.2533)	0.5721 (0.5804)	-6.7189 ^c (-1.9514)	-10.350 (-1.4052)
X4	523.53 ^c (1.9480)	3.2723 (0.0076)	-182.83 ^c (-1.9194)	-90.944 (-0.6275)	180.36 (0.8413)	259.97 (0.9515)
X9	50.809 ^a (4.2502)	49.698 ^a (15.568)				
X17			1644.7 ^a (85.248)	1661.4 ^a (61.3657)		
X20					8478.6 ^a (2.9734)	8852.4 ^a (3.3142)
X26	-129.92 (-0.8275)	-170.05 (-0.9410)	-31.708 (-0.7781)	-30.302 (-0.5730)	57.259 (0.5954)	42.303 (0.2909)
D1		11349.49 (1.3688)		-1094.07 (-0.3714)		510.05 (0.0698)
D2		6193.62 (0.6097)		388.15 (0.0786)		2742.57 (0.2498)
D3		206.16 (0.02288)		-5287.43 ^c (-1.8751)		-24192.53 ^b (-2.0178)
D4		10005.54 (1.2802)		-2139.77 (-0.9345)		-1963.79 (-0.3589)
D5		28596.98 ^a (2.7437)		-2784.98 (-0.7944)		18831.14 (0.6755)
D6		-9483.17 (-0.9818)		3542.88 (1.1405)		4578.14 (0.6776)
R ²	0.77557	0.813884	0.97427	0.97664	0.52230	0.57837
Düzeltilmiş R ²	0.763764	0.787296	0.972916	0.973311	0.497160	0.518147
F-istatistiği	65.661 ^a	30.610 ^a	719.434 ^a	292.753 ^a	20.7740 ^a	9.6025 ^a

Not: a,b ve c harfleri sırasıyla %1, %5 ve %10 seviyesindeki anlamlılık düzeyini göstermektedir. X3; kişi başı sanayi elektrik tüketimi, X4; iş gücüne katılım oranı, X9; okul sayısı, X17; sağlık kurum sayısı, X20; ceza infaz kurum sayısı, X26; nüfus artış hızı, D1; Karadeniz Bölgesi, D2; Akdeniz Bölgesi, D3; Ege Bölgesi, D4; İç Anadolu Bölgesi, D5; Marmara Bölgesi, D6; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni göstermektedir.
-Parantez içerisindeki değerler t istatistikleridir ve standart hataları ise White'in HAC (Heteroskedasticity and Autocorrelation Consistent Covariance Matrix Estimation) değişen varyans ve ardışık bağımlılık tutarlı standart hataları'dır

Sağlık değişkenleri arasından seçilen sağlık kurum sayısının (X17) da okul sayısı (X9) gibi verilen göçler üzerinde negatif bir etkiye sahip olması beklenilmektedir. Tüm yıllarda Model 1 ve Model 2'ye eklenen sağlık kurum sayısının da %1 düzeyinde anlamlı olduğu fakat beklentiler yönünde bir sonuç vermediği tespit edilmiştir.

Tablo 21: 2010 Yılı Verilen Göçler

Değişkenler	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6
C	-6067.09 ^a (-2.6548)	-3774.98 ^b (-2.4231)	1445.39 ^a (3.2425)	12023.37 ^b (2.0767)	-5502.64 (-0.4090)	4954.85 (0.3226)
X3	2.3741 ^b (2.4953)	-2.0016 (-0.7770)	0.1536 (0.2129)	0.7376 (0.7154)	-6.4154 ^b (-2.1613)	-9.3040 ^c (-1.6317)
X4	927.15 ^b (2.5702)	427.27 (1.6052)	-250.45 ^a (-2.7451)	-211.83 ^c (-1.6913)	32.064 (0.1499)	-190.95 (-0.5392)
X9	49.288 ^a (5.0756)	47.772 ^a (5.6456)				
X17			1574.38 ^a (60.194)	1591.25 ^a (53.065)		
X20					8601.79 ^a (3.6259)	8882.30 ^a (3.9785)
X26	-107.02 (-1.2951)	-51.484 (-0.6007)	-32.892 (-1.1021)	-42.510 (-1.1314)	33.222 (0.5094)	50.559 (0.7067)
D1		9921.43 ^b (2.0111)		485.10 (0.1921)		6891.14 (0.9968)
D2		2826.07 (0.4836)		1692.39 (0.4074)		5974.49 (0.7433)
D3		1181.25 (0.2130)		-2740.82 (-0.8449)		-20702.8 ^c (-1.9693)
D4		10984.7 ^b (2.5545)		-936.16 (-0.4554)		-574.59 (-0.1115)
D5		2585.25 ^c (1.9072)		-2828.7 ^c (-0.8244)		16219.08 (0.7358)
D6		-7424.47 (-0.7836)		2407.86 (1.3893)		-753.83 (-0.1157)
R ²	0.80829	0.84073	0.97402	0.97536	0.65053	0.69687
Düzeltilmiş R ²	0.798209	0.817984	0.972657	0.971848	0.632146	0.653570
F-istatistiği	80.11240 ^a	36.95222 ^a	712.4571 ^a	277.1750 ^a	35.36946 ^a	16.09269 ^a

Not: a,b ve c harfleri sırasıyla %1, %5 ve %10 seviyesindeki anlamlılık düzeyini göstermektedir. X3; kişi başı sanayi elektrik tüketimi, X4; iş gücüne katılım oranı, X9; okul sayısı, X17; sağlık kurum sayısı, X20; ceza infaz kurum sayısı, X26; nüfus artış hızı, D1; Karadeniz Bölgesi, D2; Akdeniz Bölgesi, D3; Ege Bölgesi, D4; İç Anadolu Bölgesi, D5; Marmara Bölgesi, D6; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni göstermektedir.

-Parantez içerisindeki değerler t istatistikleridir ve standart hataları ise White'in HAC (Heteroskedasticity and Autocorrelation Consistent Covariance Matrix Estimation) değişen varyans ve ardışık bağımlılık tutarlı standart hataları'dır

İllerdeki huzursuzluğu temsilen Model 5 ve Model 6'ya dâhil edilen ceza infaz kurum sayısının (X20) verilen göçler üzerinde pozitif bir etkiye sahip olması beklenilmektedir. 2008 ve 2012 yılları arasında tüm modellerde, verilen göçler üzerinde beklentilere uygun pozitif ve istatistiksel olarak %1 düzeyinde anlamlı bir etkiye sahiptir. Verilen göçler üzerinde çok yüksek bir değere sahip olmamasına rağmen modele katılan bu değişkenin, modeldeki değişkenler arasından anlamlılık düzeyinin en yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 22: 2011 Yılı Verilen Göçler

Değişkenler	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6
C	-561.17 ^a (-2.6606)	-324.54 ^c (-1.9527)	1985.31 (3.3350)	21500.14 ^b (1.9505)	1451.24 (0.1037)	23609.73 (0.8320)
X3	1.3527 ^b (2.454)	-1.1337 (-0.6095)	-0.2139 (-0.2983)	0.5978 (0.5919)	-5.5768 ^b (-2.2864)	-7.7732 (-1.4848)
X4	847.42 ^b (2.5406)	370.76 (1.2958)	-331.99 ^a (-3.2732)	-332.31 ^b (-1.9571)	-95.939 (-0.4471)	-492.76 (-0.8776)
X9	47.654 ^a (5.9609)	46.965 ^a (6.3849)				
X17			1552.32 ^a (48.013)	1580.47 ^a (40.216)		
X20					8603.32 ^a (3.7409)	9036.76 ^a (4.1384)
X26	19.891 (0.5923)	5.8020 (0.1374)	9.7968 (0.2799)	2.5205 (0.0491)	37.580 (0.5818)	-9.0977 (-0.1425)
D1		7167.76 ^c (1.8100)		-2007.44 (-0.5013)		4798.31 (0.8008)
D2		236.06 (0.0430)		-529.71 (-0.0886)		5210.96 (0.6359)
D3		-2652.76 (-0.5796)		-6905.26 (-1.3906)		-233.75 ^b (-2.5192)
D4		6803.23 (1.4284)		-4076.32 (-0.9325)		-5434.42 (-1.0312)
D5		1803.53 ^c (1.6912)		-6917.46 (-1.4662)		10006.15 (0.4588)
D6		-9471.05 (-1.0172)		-2230.80 (-0.4829)		-9409.99 (-1.0450)
R ²	0.84590	0.86849	0.95811	0.96101	0.64505	0.69038
Düzeltilmiş R ²	0.837799	0.849704	0.955914	0.955450	0.626372	0.646158
F-istatistiği	104.303 ^a	46.2282 ^a	434.654 ^a	172.573 ^a	34.5291 ^a	15.6089 ^a
Not: a,b ve c harfleri sırasıyla %1, %5 ve %10 seviyesindeki anlamlılık düzeyini göstermektedir. X3; kişi başı sanayi elektrik tüketimi, X4; iş gücüne katılım oranı, X9; okul sayısı, X17; sağlık kurum sayısı, X20; ceza infaz kurum sayısı, X26; nüfus artış hızı, D1; Karadeniz Bölgesi, D2; Akdeniz Bölgesi, D3; Ege Bölgesi, D4; İç Anadolu Bölgesi, D5; Marmara Bölgesi, D6; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni göstermektedir. -Parantez içerisindeki değerler t istatistikleridir ve standart hataları ise White'in HAC (Heteroskedasticity and Autocorrelation Consistent Covariance Matrix Estimation) değişen varyans ve ardışık bağımlılık tutarlı standart hataları'dır						

Huzursuzluğu temsil eden ceza infaz kurum sayısının (X20) 2013 yılı verilerine ulaşamadığı ve bu değişkenin yerine, trafik kaza sayısının (X23) modele eklendiği daha önce belirtilmişti. Özellikle kalabalık nüfuslu ve taşıt sayısının fazla olduğu illerde görülen trafik kaza sayısının artması bireyleri daha huzur ve güven içerisinde yaşayabilecekleri il merkezlerine itmektedir. Bu nedenle, illerdeki trafik kaza sayısının (X23), verilen göçler üzerindeki etkisinin pozitif olması beklenilmektedir. Bu değişkenin (X23) katsayısına baktığımızda beklentiler yönünde pozitif ve istatistiksel olarak %1 düzeyinde anlamlı bir

etkiye sahiptir. Alınan göçlerin aksine verilen göçlerde, beklentilere uygun bir sonuç veren trafik kaza sayısının iller açısından itici bir güç olduğu görülmektedir.

Tablo 23: 2012 Yılı Verilen Göçler

Değişkenler	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6
C	-584.64 ^a (-2.6793)	-57716.73 ^a (-2.7823)	19210.60 (3.8097)	14932.44 ^b (2.1175)	2481.89 (0.1618)	-7383.01 (-0.2966)
X3	0.9532 (1.2481)	-0.7415 (-0.4459)	-0.1175 (-0.1810)	0.4894 (0.5509)	-6.0528 ^b (-2.1049)	-8.9786 (-1.5333)
X4	871.57 ^a (2.4542)	839.07 ^b (2.3719)	-388.73 ^a (-4.0527)	-262.56 ^b (-1.9736)	-118.36 (-0.5100)	91.313 (0.2060)
X9	40.709 ^a (6.2931)	40.764 ^a (6.8230)				
X17			1579.32 ^a (72.637)	1604.39 ^a (60.215)		
X20					8339.69 ^a (3.8389)	8769.71 ^a (4.2177)
X26	18.638 (0.1530)	71.042 (0.5902)	14.223 (0.2582)	2.0777 (0.0387)	158.27 (0.9448)	155.58 (0.8529)
D1		5250.21 ^c (1.6618)		-2688.32 (-1.0344)		3620.1 (0.6549)
D2		-4779.59 (-0.9148)		-760.93 (-0.1594)		7177.00 (0.8358)
D3		-9456.22 ^c (-1.7226)		-8233.67 ^a (-2.7025)		-265.98 ^b (-1.9423)
D4		6000.57 (1.3445)		-5519.67 ^b (-2.2607)		-1959.74 (-0.4175)
D5		14206.40 (1.4892)		-5795.12 (-1.4128)		1708.27 (0.6679)
D6		-2717.01 (-0.3902)		259.93 (0.0908)		382.75 (0.058)
R ²	0.86760	0.89035	0.97241	0.97583	0.59742	0.65485
Düzeltilmiş R ²	0.860634	0.874695	0.970958	0.972380	0.576234	0.605550
F-istatistiği	124.5074 ^a	56.84404 ^a	669.6611 ^a	282.6489 ^a	28.19583 ^a	13.28143 ^a
<p>Not: a,b ve c harfleri sırasıyla %1, %5 ve %10 seviyesindeki anlamlılık düzeyini göstermektedir. X3; kişi başı sanayi elektrik tüketimi, X4; iş gücüne katılım oranı, X9; okul sayısı, X17; sağlık kurum sayısı, X20; ceza infaz kurum sayısı, X26; nüfus artış hızı, D1; Karadeniz Bölgesi, D2; Akdeniz Bölgesi, D3; Ege Bölgesi, D4; İç Anadolu Bölgesi, D5; Marmara Bölgesi, D6; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni göstermektedir. -Parantez içerisindeki değerler t istatistikleridir ve standart hataları ise White'in HAC (Heteroskedasticity and Autocorrelation Consistent Covariance Matrix Estimation) değişken varyans ve ardışık bağımlılık tutarlı standart hataları'dır</p>						

Demografik değişkenler arasından seçilerek modellere ilave edilen nüfus artış hızının (X26), verilen göçler üzerinde negatif bir etkiye sahip olması beklenilmektedir. Yıllar itibariyle genel bir değerlendirme yapıldığında 2011 ve 2012 yılları dışında diğer yıllarda nüfus artış hızının beklentilere uygun negatif değerli olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, önemli bir demografik değişken olan nüfus artış hızının sadece 2013

yılında verilen göçler üzerinde beklentilere uygun ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 24: 2013 Yılı Verilen Göçler

Değişkenler	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6
C	-3873.6 ^c (-1.6613)	-57620.6 ^a (-2.7499)	3035.41 (0.2942)	-4618.53 (-0.3732)	34139.9 (1.0028)	40644.6 (1.0537)
X4	649.24 ^c (1.6577)	762.90 ^b (2.2791)	-104.48 (-0.6225)	56.089 (0.2744)	-643.91 (-1.0957)	-656.27 (-1.0367)
X9	41.256 ^a (6.5693)	41.366 ^a (7.3856)				
X17			1599.08 ^a (63.133)	1609.88 ^a (57.188)		
X23					15.863 ^a (4.5935)	16.918 ^a (5.0350)
X26	58.269 (0.6804)	-0.0976 (-0.0009)	-132.47 ^b (-1.9722)	-126.09 (-1.5461)	-335.22 ^a (-2.9421)	-303.99 ^b (-2.3029)
D1		12031.8 ^a (3.3859)		848.49 (0.3207)		-1128.71 (-0.3439)
D2		-2828.01 (-0.4873)		1561.28 (0.4054)		-23309.6 ^a (-3.2759)
D3		-5526.316 (-0.8554)		-5308.23 ^b (-2.1034)		-2448.80 ^b (-1.7972)
D4		10138.16 ^b (2.1907)		-220.07 (-0.0812)		-1645.52 ^c (-1.8809)
D5		14905.86 ^a (2.7673)		-1097.73 (-0.3709)		2705.91 (0.3298)
D6		-7018.17 (-0.8453)		3520.78 (0.9443)		-5923.13 (-1.0440)
R ²	0.87470	0.90179	0.97556	0.97727	0.78643	0.83398
Düzeltilmiş R ²	0.868109	0.887770	0.974283	0.974023	0.775190	0.810272
F-istatistiği	132.640 ^a	64.28187 ^a	758.698 ^a	300.9611 ^a	69.96408 ^a	35.16568 ^a
Not: a,b ve c harfleri sırasıyla %1, %5 ve %10 seviyesindeki anlamlılık düzeyini göstermektedir. X4; iş gücüne katılım oranı, X9; okul sayısı, X17; sağlık kurum sayısı, X23; trafik kaza sayısı, X26; nüfus artış hızı, D1; Karadeniz Bölgesi, D2; Akdeniz Bölgesi, D3; Ege Bölgesi, D4; İç Anadolu Bölgesi, D5; Marmara Bölgesi, D6; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni göstermektedir. -Parantez içerisindeki değerler t istatistikleridir ve standart hataları ise White'in HAC (Heteroskedasticity and Autocorrelation Consistent Covariance Matrix Estimation) değişen varyans ve ardışık bağımlılık tutarlı standart hataları'dır.						

Sabit terim katsayısının yıllar itibariyle genel olarak, Model 1 ve Model 2'de %10 düzeyinde negatif ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Buna karşın sabit terimin 2012 ve 2013 yılları dışında diğer yıllarda Model 3'de pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Örneğin illerdeki alt yapı, konut ve ulaşım gibi sorunların artması verilen göçler üzerinde pozitif bir etki yaratacaktır ve verilen göçleri arttıracaktır.

Son olarak bölgesel kukla değişkenleri genel olarak değerlendirildiğinde, istihdam olanaklarının kısıtlı olduğu dışarıda bırakılan Doğu Anadolu'yu temsil eden kukla değişkeninin (D7) etkisini gösteren sabit terimin 2008 ve 2009 yıllarında %10 düzeyinde bile istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunamamıştır. Doğu Anadolu bölge kuklasının 2010, 2011 ve 2012 yıllarında verilen göçler üzerinde sadece Model 4'de beklentiler yönünde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bunun anlamı, il eğer Doğu Anadolu bölgesinde bulunan illerden biri ise verilen göçler artacaktır. Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölge kuklaları hemen hemen hiç bir modelde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip değildir. Bunun yanı sıra, yaklaşık olarak her yıl istatistiksel olarak anlamlı bulunan Ege bölgesi kuklasının negatif bir değere sahip olduğu görülmektedir. Bu negatif değer, ilin Ege bölgesindeki illerden olması durumunda verilen göçlerin azalacağı ya da daha düşük bir ölçüde göç vereceğini göstermektedir. Türkiye'de geniş topraklara sahip olan İç Anadolu bölgesinin alınan göçlerde olduğu gibi verilen göçlerde de çok belirgin bir etkiye sahip olmadığı gözlenmektedir. Buna karşın, 2010, 2011 ve 2013 yıllarında Karadeniz ve Marmara bölgesine ilişkin kuklaların Model 2'de pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte alınan göçlerde olduğu gibi verilen göçlerde de bölgesel kuklaların kullanıldığı modellerin daha yüksek düzeltilmiş R^2 değerine yani açıklayıcılık gücüne sahip olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

1950'li yıllardan günümüze kadar sürekli artış gösteren Türkiye nüfusunun zaman içerisinde ekonomik nedenler başta olmak üzere sosyal, kültürel, demografik ve politik gibi nedenlerle belirli bölgelere ve illere göç ettiği görülmektedir. Türkiye'nin doğusundaki illerden batısındaki illere doğru gerçekleşen bu göç hareketlerinin temelinde bölgesel gelişmişlik farkının yattığı bilinen bir gerçektir. Bu bölgesel gelişmişlik farkı kimi zaman göçün bir nedeni iken kimi zaman göçün doğurduğu önemli sonuçlar arasında değerlendirilebilir.

Çalışmada, neden ve sonuçları itibariyle karmaşık bir yapıya sahip olan ve Türkiye'nin sosyal politika sorunlarından biri olan göçlerin iller bazındaki belirleyicilerinin neler olduğu güncel veriler kullanılarak araştırılmıştır. 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 ve 2013 yıllarına ilişkin çok sayıda ekonomik, sosyal, kültürel ve demografik değişken kullanılarak illerdeki göç hareketlerine etkide bulunan faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

EKK yöntemiyle iç göç belirleyicisi olduğu düşünülen iller bazındaki 27 sosyo-ekonomik değişken çoklu regresyon analizinde kullanılmıştır. Korelasyon testi sonucunda değişken grupları arasından iç göçleri açıklamak üzere iş gücüne katılım oranı, kişi başı sanayi elektrik tüketimi, nüfus artış hızı, ceza infaz kurum sayısı, okul sayısı ve sağlık kurum sayısı, trafik kaza sayısından yararlanılmıştır. Ayrıca, ilin bulunduğu bölgenin etkisini de tespit edebilmek amacıyla Karadeniz, Akdeniz, Ege, Marmara, İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgeleri için kukla değişkenleri oluşturulmuştur.

Türkiye'deki iç göçlerin belirleyicilerini daha açık ortaya koyabilmek için hem alınan hem de verilen göçler için 6 adet çoklu regresyon modelleri oluşturulmuştur. İller arasındaki alınan göçlerde ekonomik değişkenlerden işgücüne katılım oranı ile kişi başı

sanayi elektrik tüketimi, eğitim değişkenlerinden okul sayısı, sağlık değişkenlerinden sağlık kurum sayısı ve demografik değişkenlerden nüfus artış hızı beklentiler doğrultusunda pozitif bulunmuştur. İllerdeki iş gücüne katılım oranı, elektrik tüketimi, okul ve sağlık kurum sayısının artması beraberinde alınan göçleri de artıracaktır. Aynı zamanda bölgesel kukla değişkenlerinin eklendiği alınan göç modellerinde Marmara bölgesinin ve Doğu Anadolu bölgesi için oluşturulan kukla değişken katsayılarının ortalama olarak her yıl içerisinde beklentiler yönünde olduğu saptanmıştır. Bunun yanı sıra, bölgesel kuklaların kullanıldığı modellerin diğer modellere göre alınan göçleri açıklamada daha yüksek bir güce sahip olduğu tespit edilmiştir.

Verilen göçleri açıklamak için alınan göçlerde kullanılan ilgili değişkenler aynı 6 model içerisinde tahmin edilmiştir. Ekonomik değişkenlerden illerdeki elektrik tüketimi ve işgücüne katılım oranı verilen göçler üzerinde beklentiler yönünde olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın, illerin verdiği göçler ile ceza infaz kurum sayısı ve trafik kaza sayısı beklentiler yönünde pozitif ilişkilidir.

Genel olarak regresyon modelleri doğrultusuna elde edilen bulgular, ilgili değişkenlerin illerin iticiliğinden ziyade çekiciliğinden kaynaklandığını doğrular niteliktedir. Göç değişkenleri ve veri seti her ne kadar farklı olsa da elde edilen sonuçlar; Ercilasun ve diğerleri (2011), Çiftçi (2011) ve Çelik (2006)'in bulguları ile uyumlu iken Pazarlıoğlu (2001), Karabulut ve Polat (2007)'in bulguları ile çalışmaktadır.

Türkiye'de gerek iller gerekse bölgeler arası meydana gelen göçlerin temelinde bölgesel farklılıkların olduğu ve aynı zamanda göçlerin kırsal alanlar ile gelişmemiş illerden gelişmiş illere doğru olduğu bilinen bir gerçektir. Bu gerçeği doğrudan ortadan kaldırmak mümkün olmasa bile il ve bölge bazında yapılacak olan politikalarla bu soruna çözüm üretilebilir.

Bölgeler ya da iller arasındaki gelişmişlik farkını ortadan kaldırmanın etkin yollarından biri bölge ya da illerin karakteristik özelliklerinin ön plana çıkarılması ve bu özellikler bakımından gerekli yatırımların yapılmasıdır. Coğrafi koşullar, doğal kaynaklar, kültürel miras ve turizm çekiciliği gibi özellikler detaylarıyla araştırılmalı, bu

araştırmalar sonucunda iller bazında yeni teşviklerin gündeme getirilmesi Doğu ve Batı arasında pek çok alandaki dengesizliğe uzun vadede çözümler getirecektir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Alden Speare, Jr. (1971), “A Cost-Benefit Model of Rural to Urban Migration in Taiwan”, **Population Studies**, 25 (1), 117-130.

Bahar, Ozan ve Korkmaz Bingöl, Fehime (2010), “Türkiye’de İç Göç Hareketlerinin İstihdam Ve İşgücü Piyasalarına Etkileri”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 15 (2), 43-61.

Blanchflower, David G. and Chris Shadforth (2009), “Fear, Unemployment and Migration”, **Economic Journal, Royal Economic Society**, 119 (535), 136-182.

Bozkurt, Yavuz (2011), “Türkiye’de Nüfus Hareketliliği ve Kütahya Örneği”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 30, 291-300.

Çelik, Fatih (2002), “İç Göçlerin Seçkinlik Yaklaşımı İle Analizi”, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 13, 275-296.

_____ (2006), “İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı ile Analizi”, **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 27, 149-170.

_____ (2007), “Türkiye’de İç Göçler: 1980-2000”, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 22, 87-109.

Çiftçi, Murat (2011), “Türkiye’de İç Göçte Sosyal Ağ kullanımı Üzerindeki Etkenler”, **Sosyo Ekonomi Dergisi**, 15 (7), 105-124.

Devillanova, Carlo (2004), “Interregional Migration and Labor Market Imbalances”, **Journal of Population Economics**, 17 (24), 229-247.

(<http://www.jstor.org/discover/10.2307/20007906?sid=21105509209783&uid=4&uid=2&uid=3739192>) (01.10.2013)

Ercilasun, Mustafa ve diğeri (2011), “Türkiye'deki İç Göçleri Belirleyen Faktörlerin Modellenmesi”, **International Conference on Eurasian Economies**, Session 5B: Büyüme ve Gelişme I.

Feridun, Mete (2007), “Immigration, Income and Unemployment: An Application of the Bounds Testing Approach to Cointegration”, **The Journal of Developing Areas**, 41 (1), 37-49.

(<http://www.jstor.org/discover/10.2307/40376157?sid=21105509209783&uid=4&uid=2&uid=3739192>) (21.10.2013)

Filiztekin, Alpay ve Gökhan, Ali (2008), “The Determinants of Internal Migration in Turkey”, **Faculty of Arts and Social Sciences Sabancı Üniversitesi**, 1-28.

Frees, Edward W. (1992), “Forecasting State-to-State Migration Rates”, **Journal of Business & Economic Statistics**, 10 (2), 153-167.

(<http://www.jstor.org/discover/10.2307/1391674?sid=21105509209783&uid=4&uid=2&uid=3739192>) (01.10.2013)

Friedlander, Dov (1992), “Occupational Structure, Wages, and Migration in Late Nineteenth-Century England and Wales”, **Economic Development and Cultural Change**, 40 (2), 295-318.

Gedik, Ayşe (1997), “Internal Migration in Turkey, 1965-1985: Test of Conflicting Findings in the Literature”, **Review of Urban and Regional Studies**, 9 (2), 170-179.

Gujarati, Damodar N. (2001), **Temel Ekonometri**, (Çev: Ümit Şeneşen, Gülay Günlük Şeneşen), 2. Baskı, İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Gürbüz, Mehmet ve Karabulut, Murat (2008), “Kırsal Göçler ile Sosyo-Ekonomik Özellikler Arasındaki İlişkilerin Analizi”, **Türk Coğrafya Dergisi**, 50, 37-60.

Harris, John R. and Todaro, Michael P. (1970), “Migration, Unemployment and Development: A Two-Sector Analysis”, **The American Economic Review**, 60 (1), 126-142.

Isserman, Andrew M. ve diğerleri (1985) , “Forecasting Interstate Migration with Limited Data: A Demographic-Economic approach”, **Journal of the American Statistical Association**, 80(390), 277-285.

(<http://www.jstor.org/discover/10.2307/2287883?sid=21105509209783&uid=3739192&uid=4&uid=2>) (01.10.2013)

İçduygu Ahmet ve diğerleri (Der.), (1998), **Türkiye’de İlgöç**, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.

İçduygu, Ahmet ve Sirkeci, İbrahim (1999), “Cumhuriyet Dönemi Türkiye’sinde Göç Hareketleri”, Oya Baydar (Ed.), **75 Yılda Köylerden Şehirlere**, (249-270), İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Karabulut, Kerem ve Polat, Dilek (2007), “Türkiye’de Yaşanan Göç Olgusu Üzerine Bir Alt Bölge Uygulaması”, **İnönü Üniversitesi Sekizinci Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi**, 24-25.

Kearney, M. (1986): “From the Invisible Feet: Anthropological Studies of Migration and Development”, **Theories of Migration**, Annual Review of Anthropology, 15, 331-361.

Kemnitz, Alexander (2003), “Immigration, Unemployment and Pensions”, **Scandinavian Journal of Economics** 105 (1), 31-47.

(<http://www.jstor.org/discover/10.2307/3440919?sid=21105509209783&uid=2&uid=4&uid=3739192>) (21.10.2013)

- Kentleşme Şurası (2009), **Kent, Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar**, Ankara: T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı.
- Kılıç, İbrahim ve diğerleri (2011), “Sosyo-Ekonomik Göstergeler Bakımından İllerin Bölgesel Bazdaki Benzerliklerinin Çok Değişkenli Analizler ile İncelenmesi”, **İstatistikçiler Dergisi 4**, 57-68.
- Kırdar, Murat G. ve Saracoğlu, Şirin D. (2012), “İç Göç, Bölgesel Yakınsama Sorunu ve Ekonomik Büyüme: Türkiye Örneği ”, **Türkiye Ekonomi Kurumu, Tartışma Metni 2012/75**.
- Köse, Ali ve Bülbül, Serpil (2010),“Türkiye’de Bölgelerarası İç Göç Hareketlerinin Çok Boyutlu Ölçekleme Yöntemi ile İncelenmesi”, **İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi**, 39 (1), 75-94.
- Lee, E. S. (1966), “A Theory of Migration”, **Demography**, 3 (1), 47–57. (<http://www.jstor.org/discover/10.2307/2060063?sid=21105509209783&uid=2&uid=3739192&uid=4>) (15.12.2013)
- McCormick, Barry (1997), “Regional Unemployment and Labour Mobility in the UK”, **European Economic Review**, 41 (3), 581-589.
- Munro, John M. (1974), “Migration in Turkey”, **Economic Development and Cultural Change**, 22 (4), 634-653. (<http://www.jstor.org/discover/10.2307/1152716?sid=21105509209783&uid=3739192&uid=4&uid=2>) (06.11.2013)
- Özdemir, Hakan (2012), “Türkiye’de İç Göçler Üzerine Genel Bir Değerlendirme”, **Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi**, 30 (11), 1-18.

Öztürk, Mustafa ve Nihat, Altuntepe (2008), “Türkiye’de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması”, **Journal of Yasar University**, 3 (11), 1587-1625.

Özyakışır, Deniz (2013), “Göç: Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama”, **Nobel Akademi Yayıncılık**, Yayın No 663, 1.Basım.

Pazarlıoğlu, M. Vedat (2001), “1980-1990 Döneminde Türkiye’de İç Göç Üzerine Ekonometrik Model Çalışması”, **V. Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu**, Çukurova Üniversitesi, 19-22.

_____ (2007), “İzmir Örneğinde İç Göçün Ekonometrik Analizi”, **Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi**, 14 (1), 121-136.

Ravenstein, E. G (1885), “The Laws of Migration”, **Journal of the Statistical Society of London**, 48 (2), 167-235.

(<http://www.jstor.org/discover/10.2307/2979181?sid=21105509209783&uid=2&uid=4&uid=3739192>) (15.12.2013)

_____ (1889), “The Laws of Migration”, **Journal of the Royal Statistical Society**, 52 (2), 241-305.

(<http://www.jstor.org/discover/10.2307/2979333?sid=21105509209783&uid=3739192&uid=2&uid=4>) (15.12.2013)

Sağlam, Serdar (2006) “Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme”, **Türkiyat Araştırmaları, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayını**, 2 (5), 33-44.

Sjaastad, Larry A. (1962), “The Cost And Returns of Human Migration”, **Journal of Political Economy**, 70 (5), 80-83.

- Speare, Alden (1971), “A Cost-Benefit Model of Rural to Urban Migration in Taiwan”
Population studies: A Journal of Demography, 25 (1), 117-130.
- Steinhardt, Max Friedrich (2008); “Does Citizenship Matter? The Economic Impact of Naturalizations in Germany”, **Hamburg Institute of International Economics Research Paper**, 3-13.
- Stouffer, Samuel A. (1940), “Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance” , **American Sociological Review**, 5 (6), 845-867.
- Şen, Mustafa (2010), **Türkiye’de İç Göç ve Sosyo-Ekonomik Uyum Süreci: İstanbul’daki Trabzonlular Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tansel, Aysıt ve Güngör, Nil Demet (2004), “Türkiye’den Yurt Dışına Beyin Göçü: Ampirik Bir Uygulama”, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, **Economic Research Center Working Paper in Economic**, 1-10.
- Taş, H. Yunus ve Özcan, Selami (2013), “Türkiye’de İç Göçün Yoksulluğa ve İstihdama Etkileri”, **International Conference on Eurasian Economies**, 2-11.
- Taşcı, Faruk (2009), “Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç”, **Kamu-İş: İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, 10 (4), 177-204.
- Todaro, Micheal P. (1969), “A Model Of Labor Migration And Urban Unemployment In Less Developed Countries”, **The American Economic Review**, 59 (1), 138-148.
- Topbaş, Ferhat (2007), **İç Göçlerin Belirleyicileri Üzerine Ekonometrik Bir Model Çalışması: 2000 Türkiye Örneği**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Topbaş, Ferhat ve Tanrıöver, Banu (2009), “Türkiye’de İç Göç Akımları Üzerine Bir Çalışma: Lowry Hipotezi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 24 (1), 93-104.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), **Haber Bülteni**, 16180 (25-88), Aralık 2013
(<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16180>) (15.02.2014)

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), **Türkiye İstatistik Yıllığı**, 4175, Ankara, 2013.

URL, http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1067 (14.02.2013)

URL, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul?kod=4> (17.02.2013)

URL, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/ulusalhesapapp/bolgeselgskd.zul> (26.05.2013)

URL, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul> (22.06.2013)

Üçdoğruk, Şenay (2002), “İzmir’deki İç Göç Hareketinin Çok Durumlu Logit Teknikle İncelenmesi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 17 (1), 157-183.

Yamak, Rahmi ve Yamak, Nebiye (1999), “Türkiye’de Gelir Dağılımı ve İç Göç”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 1 (1), 16-28.

Yenigül, Sevinç Bahar (2005), “Göçün Kent Mekânı Üzerine Etkileri”, **Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, 18 (2), 273-288.

Yüceol, Hüseyin Mualla (2011), “Türkiye’de İller arası İşsizlik Oranı Farklılıkları, Göç ve Ekonomik Kalkınma”, **Sosyo Ekonomi Dergisi**, 7 (15), 29-54.

EKLER

Tablo 1: İllerin 2008 Yılı İçin Net Göç Hızına Göre Sıralanışı

Büyük­lük Sıra No	İl	ADNKS 2008 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
1	Yalova	197.412	16.656	6.542	10.114	52.58
2	Tekirdağ	770.772	47.534	22.373	25.161	33.19
3	Antalya	1.859.275	92.031	55.806	36.225	19.68
4	Kocaeli	1.490.358	63.965	40.947	23.018	15.56
5	Bursa	2.507.963	82.964	47.370	35.594	14.29
6	Muğla	791.424	35.907	24.959	10.948	13.93
7	Eskişehir	741.739	31.731	21.970	9.761	13.25
8	Bartın	185.368	8.418	6.325	2.093	11.36
9	Tunceli	86.449	6.861	6.068	793	9.22
10	Aydın	965.500	34.375	25.577	8.798	9.15
11	İzmir	3.795.978	117.067	89.819	27.248	7.2
12	Ankara	4.548.939	156.760	126.198	30.562	6.74
13	Çankırı	176.093	12.680	11.612	1.068	6.08
14	Balıkesir	1.130.276	37.407	31.129	6.278	5.57
15	Düzce	328.611	10.723	8.913	1.810	5.52
16	Çanakkale	474.791	16.390	14.246	2.144	4.53
17	Sinop	200.791	10.299	9.472	827	4.13
18	Sakarya	851.292	24.321	20.887	3.434	4.04
19	Giresun	421.766	20.089	18.539	1.550	3.68
20	Niğde	338.447	15.150	13.991	1.159	3.43
21	Karaman	230.145	8.904	8.145	759	3.3
22	Kilis	120.991	4.998	4.611	387	3.2
23	Hakkari	258.590	7.801	6.981	820	3.18
24	Isparta	407.463	17.997	16.800	1.197	2.94
25	Osmaniye	464.704	17.464	16.338	1.126	2.43
26	Manisa	1.316.750	38.301	35.458	2.843	2.16
27	Kastamonu	360.424	14.775	14.003	772	2.14
28	İstanbul	12.697.164	374.868	348.193	26.675	2.1
29	Gümüşhane	131.367	9.281	9.073	208	1.58
30	Kayseri	1.184.386	30.021	28.621	1.400	1.18
31	Denizli	917.836	22.721	22.120	601	0.66

Tablo 1: (Devamı 1)

Büyüklik Sıra No	İl	ADNKS 2008 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
32	Gaziantep	1.612.223	37.184	36.229	955	0.59
33	Kahramanmaraş	1.029.298	26.142	25.574	568	0.55
34	Karabük	216.248	8.383	8.489	-106	-0.49
35	Kırklareli	336.942	10.565	11.027	-462	-1.37
36	Burdur	247.437	9.674	10.019	-345	-1.39
37	Trabzon	748.982	25.918	27.027	-1.109	-1.48
38	Rize	319.410	13.253	13.825	-572	-1.79
39	Mersin	1.602.908	46.776	50.110	-3.334	-2.08
40	Hatay	1.413.287	29.459	32.624	-3.165	-2.24
41	Siirt	299.819	11.870	12.625	-755	-2.52
42	Bilecik	193.169	8.206	8.793	-587	-3.03
43	Zonguldak	619.151	17.639	19.530	-1.891	-3.05
44	Malatya	733.789	25.500	27.830	-2.330	-3.17
45	Bolu	268.882	10.049	11.032	-983	-3.65
46	Aksaray	370.598	11.146	12.596	-1.450	-3.9
47	Samsun	1.233.677	35.404	40.633	-5.229	-4.23
48	Uşak	334.111	8.666	10.222	-1.556	-4.65
49	Bingöl	256.091	8.977	10.192	-1.215	-4.73
50	Erzincan	210.645	10.977	11.976	-999	-4.73
51	Nevşehir	281.699	9.531	10.882	-1.351	-4.78
52	Ordu	719.278	27.719	31.458	-3.739	-5.18
53	Konya	1.969.868	45.502	56.760	-11.258	-5.7
54	Şırnak	429.287	13.223	15.877	-2.654	-6.16
55	Adana	2.026.319	45.493	58.316	-12.823	-6.31
56	Elazığ	547.562	15.294	18.813	-3.519	-6.41
57	Batman	485.616	16.467	19.669	-3.202	-6.57
58	Şanlıurfa	1.574.224	25.510	37.282	-11.772	-7.45
59	Edirne	394.644	11.202	14.249	-3.047	-7.69
60	Amasya	323.675	11.748	14.268	-2.520	-7.76
61	Van	1.004.369	21.187	30.275	-9.088	-9.01
62	Afyonkarahisar	697.365	18.270	24.861	-6.591	-9.41
63	Tokat	617.158	29.593	35.892	-6.299	-10.15
64	Diyarbakır	1.492.828	31.677	47.777	-16.100	-10.73
65	Kırşehir	222.735	9.822	12.312	-2.490	-11.12
66	Artvin	166.584	6.700	8.660	-1.960	-11.7
67	Kütahya	565.884	14.112	21.711	-7.599	-13.34
68	Adıyaman	585.067	12.155	20.971	-8.816	-14.96
69	Çorum	545.444	15.828	24.072	-8.244	-15
70	Sivas	631.112	18.871	30.428	-11.557	-18.15
71	Mardin	750.697	27.606	41.432	-13.826	-18.25
72	Kırkkale	279.325	11.360	16.605	-5.245	-18.6
73	Iğdır	184.025	5.559	9.356	-3.797	-20.42

Tablo 1: (Devamı 2)

Büyüklik Sıra No	İl	ADNKS 2008 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
74	Ardahan	112.242	4.640	7.447	-2.807	-24.7
75	Bayburt	75.675	2.996	4.949	-1.953	-25.48
76	Bitlis	326.897	11.721	20.957	-9.236	-27.86
77	Kars	312.128	8.855	17.726	-8.871	-28.02
78	Ağrı	532.180	12.195	27.450	-15.255	-28.26
79	Yozgat	484.206	15.352	30.117	-14.765	-30.04
80	Erzurum	774.967	18.999	43.585	-24.586	-31.23
81	Muş	404.309	10.058	25.896	-15.838	-38.42

Kaynak: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul?kod=4>

Tablo 2: İllerin 2009 Yılı İçin Net Göç Hızına Göre Sıralanışı

Büyüklik sıra No	İl	ADNKS 2009 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
1	Çankırı	185.019	20.166	11.831	8.335	46.09
2	Trabzon	765.127	36.868	26.474	10.394	13.68
3	Eskişehir	755.427	32.346	23.225	9.121	12.15
4	Tekirdağ	783.310	37.655	29.066	8.589	11.03
5	Yalova	202.531	12.269	10.233	2.036	10.1
6	Bolu	271.545	12.808	10.124	2.684	9.93
7	Antalya	1.919.729	75.696	58.632	17.064	8.93
8	Düzce	335.156	11.752	9.046	2.706	8.11
9	Ankara	4.650.802	168.193	131.114	37.079	8
10	Kocaeli	1.522.408	60.432	48.399	12.033	7.94
11	İzmir	3.868.308	116.390	89.517	26.873	6.97
12	Isparta	420.796	18.633	15.822	2.811	6.7
13	Edirne	395.463	15.183	12.910	2.273	5.76
14	Sakarya	861.570	25.376	21.665	3.711	4.32
15	Bursa	2.550.645	66.615	56.368	10.247	4.03
16	Erzincan	213.288	11.966	11.189	777	3.65
17	İstanbul	12.915.158	388.467	348.986	39.481	3.06
18	Batman	497.998	18.326	16.855	1.471	2.96
19	Bartın	188.449	7.566	7.104	462	2.45
20	Muğla	802.381	28.390	26.613	1.777	2.22
21	Kayseri	1.205.872	31.075	28.831	2.244	1.86
22	Balıkesir	1.140.085	33.275	31.291	1.984	1.74
23	Çanakkale	477.735	15.412	14.802	610	1.28

Tablo 2: (Devamı 1)

Büyükük sıra No	İl	ADNKS 2009 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
24	Gaziantep	1.653.670	36.075	34.125	1.950	1.18
25	Kırkkale	280.834	15.861	15.565	296	1.05
26	Aydın	979.155	28.524	27.640	884	0.9
27	Bilecik	202.061	8.283	8.251	32	0.16
28	Sinop	201.134	9.562	9.558	4	0.02
29	Adana	2.062.226	53.685	54.109	-424	-0.21
30	Mersin	1.640.888	48.377	49.209	-832	-0.51
31	Samsun	1.250.076	38.874	39.581	-707	-0.57
32	Ordu	723.507	30.335	31.296	-961	-1.33
33	Denizli	926.362	20.119	21.706	-1.587	-1.71
34	Burdur	251.550	8.144	8.659	-515	-2.05
35	Osmaniye	471.804	15.167	16.319	-1.152	-2.44
36	Karaman	231.872	7.853	8.424	-571	-2.46
37	Konya	1.992.675	46.042	51.006	-4.964	-2.49
38	Tokat	624.439	32.655	34.213	-1.558	-2.49
39	Hatay	1.448.418	28.547	32.296	-3.749	-2.58
40	Kırklareli	333.179	10.359	11.242	-883	-2.65
41	Uşak	335.860	8.693	9.644	-951	-2.83
42	Afyonkarahisar	701.326	20.223	22.256	-2.033	-2.89
43	Malatya	736.884	25.806	28.208	-2.402	-3.25
44	Karabük	218.564	8.511	9.242	-731	-3.34
45	Elazığ	550.667	15.900	18.001	-2.101	-3.81
46	Manisa	1.331.957	28.781	34.262	-5.481	-4.11
47	Van	1.022.310	22.866	27.175	-4.309	-4.21
48	Kastamonu	359.823	13.047	14.570	-1.523	-4.22
49	Şanlıurfa	1.613.737	27.190	35.154	-7.964	-4.92
50	Amasya	324.268	11.533	13.187	-1.654	-5.09
51	Kütahya	571.804	15.291	18.210	-2.919	-5.09
52	Kırşehir	223.102	10.947	12.186	-1.239	-5.54
53	Nevşehir	284.025	8.965	10.667	-1.702	-5.97
54	Giresun	421.860	16.970	19.567	-2.597	-6.14
55	Aksaray	376.907	10.217	12.587	-2.370	-6.27
56	Rize	319.569	12.428	14.575	-2.147	-6.7
57	Zonguldak	619.812	16.258	20.701	-4.443	-7.14
58	Diyarbakır	1.515.011	32.384	43.918	-11.53	-7.58
59	Artvin	165.580	6.206	7.547	-1.341	-8.07
60	Kahramanmaraş	1.037.491	18.521	26.934	-8.413	-8.08
61	Kilis	122.104	4.662	5.677	-1.015	-8.28

Tablo 2: (Devamı 2)

Büyük­lük sıra No	İl	ADNKS 2009 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
62	Sivas	633.347	23.217	28.585	-5.368	-8.44
63	Niğde	339.921	12.588	15.778	-3.190	-9.34
64	Adıyaman	588.475	12.091	18.295	-6.204	-10.49
65	Şırnak	430.424	8.356	13.025	-4.669	-10.79
66	Siirt	303.622	8.475	11.797	-3.322	-10.88
67	Erzurum	774.207	24.830	33.681	-8.851	-11.37
68	Gümüşhane	130.976	8.681	10.444	-1.763	-13.37
69	Hakkari	256.761	4.314	7.949	-3.635	-14.06
70	Bingöl	255.745	6.986	10.726	-3.740	-14.52
71	Bitlis	328.489	11.594	16.485	-4.891	-14.78
72	Iğdır	183.486	5.179	7.986	-2.807	-15.18
73	Yozgat	487.365	17.705	25.546	-7.841	-15.96
74	Çorum	540.704	13.672	22.699	-9.027	-16.56
75	Bayburt	74.710	3.101	4.420	-1.319	-17.5
76	Ağrı	537.665	12.115	22.613	-10.49	-19.34
77	Kars	306.536	9.028	15.660	-6.632	-21.4
78	Muş	404.484	10.158	20.182	-10.02	-24.48
79	Tunceli	83.061	4.100	6.205	-2.105	-2503
80	Mardin	737.852	18.296	40.308	-22.01	-29.39
81	Ardahan	108.169	3.775	7.033	-3.258	-2967

Kaynak:<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul?kod=4>

Tablo 3: İlerin 2010 Yılı İçin Net Göç Hızına Göre Sıralanışı

Büyük­lük sıra No	İl	ADNKS 2010 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
1	Tekirdağ	798.109	41.307	29.433	11.874	14.99
2	Antalya	1.978.333	86.907	61.662	25.245	12.84
3	Ankara	4.771.716	182.845	133.440	49.405	10.41
4	Kocaeli	1.560.138	64.503	49.379	15.124	9.74
5	Erzincan	224.949	14.198	12.365	1.833	8.18
6	İstanbul	13.255.685	439.515	336.932	102.583	7.77
7	Muğla	817.503	35.129	28.850	6.279	7.71
8	Eskişehir	764.584	31.662	26.780	4.882	6.41
9	Kayseri	1.234.651	37.842	30.380	7.462	6.06
10	Bursa	2.605.495	72.640	57.220	15.420	5.94

Tablo 3: (Devamı 1)

Büyükük sıra No	İl	ADNKS 2010 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
11	Sinop	202.740	11.027	9.967	1.060	5.24
12	İzmir	3.948.848	111.255	99.775	11.480	2.91
13	Düzce	338.188	11.820	10.893	927	2.74
14	Gaziantep	1.700.763	40.380	36.327	4.053	2.39
15	Çanakkale	490.397	16.578	15.420	1.158	2.36
16	Kırklareli	332.791	12.844	12.088	756	2.27
17	Burdur	258.868	9.439	8.904	535	2.07
18	Sakarya	872.872	26.248	24.627	1.621	1.86
19	Tunceli	76.699	6.400	6.258	142	1.85
20	Batman	510.200	19.561	18.839	722	1.42
21	Balıkesir	1.152.323	36.784	35.162	1.622	1.41
22	Bilecik	225.381	8.876	8.690	186	0.83
23	Karabük	227.610	9.036	8.906	130	0.57
24	Aydın	989.862	29.971	29.923	48	0.05
25	Osmaniye	479.221	16.868	16.928	-60	-0.13
26	Bolu	271.208	11.874	11.926	-52	-0.19
27	Mersin	1.647.899	50.430	51.739	-1.309	-0.79
28	Uşak	338.019	8.998	9.562	-564	-1.67
29	Denizli	931.823	21.863	23.468	-1.605	-1.72
30	Adana	2.085.225	53.096	57.402	-4.306	-2.06
31	Edirne	390.428	14.019	14.830	-811	-2.08
32	Manisa	1.379.484	32.094	35.497	-3.403	-2.46
33	Yalova	203.741	10.455	10.984	-529	-2.59
34	Hatay	1.480.571	29.752	33.730	-3.978	-2.68
35	Şanlıurfa	1.663.371	32.555	37.555	-5.000	-3
36	Şırnak	430.109	11.733	13.554	-1.821	-4.22
37	Konya	2.013.845	47.901	56.729	-8.828	-4.37
38	Kastamonu	361.222	13.811	15.422	-1.611	-4.45
39	Bartın	187.758	6.902	7.859	-957	-5.08
40	Artvin	164.759	7.115	7.988	-873	-5.28
41	Rize	319.637	13.070	14.819	-1.749	-5.46
42	Amasya	334.786	11.729	13.726	-1.997	-5.95
43	Kilis	123.135	4.813	5.572	-759	-6.15
44	Karaman	232.633	7.478	8.927	-1.449	-6.21
45	Diyarbakır	1.528.958	34.810	44.858	-10.04	-6.55
46	Mardin	744.606	25.478	30.495	-5.017	-6.72
47	Elazığ	552.646	15.551	19.438	-3.887	-7.01

Tablo 3: (Devamı 2)

Büyükük sıra No	İl	ADNKS 2010 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
48	Kahramanmaraş	1.044.816	21.182	28.592	-7.410	-7.07
49	Isparta	448.298	15.017	18.255	-3.238	-7.2
50	Giresun	419.256	17.474	20.514	-3.040	-7.22
51	Samsun	1.252.693	35.418	44.825	-9.407	-7.48
52	Malatya	740.643	25.320	30.931	-5.611	-7.55
53	Van	1.035.418	23.231	31.312	-8.081	-7.77
54	Kütahya	590.496	15.311	19.923	-4.612	-7.78
55	Bingöl	255.170	8.453	10.448	-1.995	-7.79
56	Aksaray	377.505	10.159	13.225	-3.066	-8.09
57	Iğdır	184.418	6.667	8.353	-1.686	-9.1
58	Afyonkarahisar	697.559	17.451	24.119	-6.668	-9.51
59	Trabzon	763.714	29.130	36.546	-7.416	-9.66
60	Gümüşhane	129.618	8.848	10.128	-1.280	-9.83
61	Adıyaman	590.935	14.150	20.135	-5.985	-10.08
62	Bayburt	74.412	3.984	4.780	-796	-10.64
63	Nevşehir	282.337	9.231	12.366	-3.135	-11.04
64	Ordu	719.183	27.896	36.241	-8.345	-11.54
65	Zonguldak	619.703	15.712	23.267	-7.555	-12.12
66	Sivas	642.224	23.467	31.362	-7.895	-12.22
67	Kırşehir	221.876	9.875	12.626	-2.751	-12.32
68	Hakkari	251.302	6.013	9.225	-3.212	-12.7
69	Bitlis	328.767	10.800	15.347	-4.547	-13.74
70	Ağrı	542.022	14.950	22.966	-8.016	-14.68
71	Muş	406.886	11.782	17.841	-6.059	-14.78
72	Niğde	337.931	12.602	17.666	-5.064	-14.87
73	Çorum	535.405	14.462	22.860	-8.398	-15.56
74	Erzurum	769.085	23.294	35.711	-12.41	-16.02
75	Siirt	300.695	8.911	13.973	-5.062	-16.69
76	Ardahan	105.454	4.586	6.857	-2.271	-21.31
77	Kars	301.766	9.906	16.657	-6.751	-22.12
78	Kırıkkale	276.647	12.488	19.229	-6.741	-24.07
79	Tokat	617.802	25.430	40.995	-15.56	-24.88
80	Yozgat	476.096	16.181	29.618	-13.43	-27.83
81	Çankırı	179.067	11.536	17.958	-6.422	-35,23

Kaynak:<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul?kod=4>

EK Tablo 4: İllerin 2011 Yılı İçin Net Göç Hızına Göre Sıralanışı

Büyük­lük sıra No	İl	ADNKS 2011 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
1	Tekirdağ	829.873	42.265	28.620	13.645	16.58
2	Antalya	2.043.482	89.731	62.875	26.856	13.23
3	Ankara	4.890.893	191.864	137.385	54.479	11.2
4	Gümüşhane	132.374	10.426	8.988	1.438	10.92
5	Eskişehir	781.247	35.045	27.908	7.137	9.18
6	İstanbul	13.624.240	450.445	328.663	121.782	8.98
7	Kocaeli	1.601.720	63.314	50.070	13.244	8.3
8	Muğla	838.324	35.409	29.604	5.805	6.95
9	Bursa	2.652.126	74.243	58.258	15.985	6.05
10	Malatya	757.930	32.925	29.515	3.410	4.51
11	Sakarya	888.556	28.537	24.633	3.904	4.4
12	Bolu	276.506	12.545	11.386	1.159	4.2
13	Gaziantep	1.753.596	45.991	38.634	7.357	4.2
14	Çanakkale	486.445	17.278	15.623	1.655	3.41
15	Yalova	206.535	10.267	9.782	485	2.35
16	İzmir	3.965.232	110.364	101.420	8.944	2.26
17	Kayseri	1.255.349	34.387	31.787	2.600	2.07
18	Düzce	342.146	11.253	10.679	574	1.68
19	Bilecik	203.849	9.250	8.914	336	1.65
20	Aydın	999.163	32.077	31.056	1.021	1.02
21	Balıkesir	1.154.314	37.143	36.638	505	0.44
22	Kırklareli	340.199	11.979	11.829	150	0.44
23	Artvin	166.394	7.948	7.948	0	0
24	Rize	323.012	14.558	14.560	-2	-0.01
25	Edirne	399.316	14.494	14.588	-94	-0.24
26	Denizli	942.278	23.454	23.853	-399	-0.42
27	Konya	2.038.555	52.134	54.533	-2.399	-1.18
28	Şırnak	457.997	13.403	13.957	-554	-1.21
29	Kastamonu	359.759	15.023	15.482	-459	-1.28
30	Hakkari	272.165	8.775	9.133	-358	-1.31
31	Mersin	1.667.939	51.328	54.630	-3.302	-1.98
32	Manisa	1.340.074	33.312	36.021	-2.709	-2.02
33	Tunceli	85.062	6.187	6.419	-232	-2.72
34	Batman	524.499	18.429	19.902	-1.473	-2.8
35	Sinop	203.027	10.038	10.618	-580	-2.85
36	Şanlıurfa	1.716.254	35.888	41.570	-5.682	-3.31
37	Burdur	250.527	8.873	9.712	-839	-3.34
38	Karabük	219.728	8.239	9.066	-827	-3.76

Tablo 4: (Devamı 1)

Büyükük sıra No	İl	ADNKS 2011 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
39	Uşak	339.731	8.653	10.138	-1.485	-4.36
40	Hatay	1.474.223	29.509	37.164	-7.655	-5.18
41	Giresun	419.498	17.058	19.346	-2.288	-5.44
42	Kütahya	564.264	17.547	20.655	-3.108	-5.49
43	Adana	2.108.805	50.523	62.402	-11.87	-5.62
44	Bartın	187.291	6.560	7.619	-1.059	-5.64
45	Osmaniye	485.357	15.675	18.420	-2.745	-5.64
46	Bingöl	262.263	9.292	10.782	-1.490	-5.67
47	Elazığ	558.556	16.862	20.054	-3.192	-5.7
48	Aksaray	378.823	10.778	13.142	-2.364	-6.22
49	Diyarbakır	1.570.943	36.622	46.834	-10.21	-6.48
50	Samsun	1.251.729	35.103	43.408	-8.305	-6.61
51	Isparta	411.245	15.325	18.269	-2.944	-7.13
52	Bayburt	76.724	3.997	4.570	-573	-7.44
53	Erzurum	780.847	27.719	33.599	-5.880	-7.5
54	Karaman	234.005	7.593	9.365	-1.772	-7.54
55	Mardin	764.033	25.447	31.302	-5.855	-7.63
56	Nevşehir	283.247	8.995	11.374	-2.379	-8.36
57	Amasya	323.079	11.424	14.142	-2.718	-8.38
58	Kahramanmaraş	1.054.210	21.716	31.005	-9.289	-8.77
59	Iğdır	188.857	6.915	8.579	-1.664	-8.77
60	Afyonkarahisar	698.626	17.219	24.063	-6.844	-9.75
61	Kırşehir	221.015	9.598	11.870	-2.272	-10.23
62	Tokat	608.299	29.576	36.342	-6.766	-11.06
63	Sivas	627.056	22.884	30.131	-7.247	-11.49
64	Erzincan	215.277	11.523	14.218	-2.695	-12.44
65	Siirt	310.468	10.274	14.228	-3.954	-12.66
66	Zonguldak	612.406	15.822	23.658	-7.836	-12.71
67	Çorum	534.578	15.174	22.441	-7.267	-13.5
68	Kilis	124.452	4.692	6.420	-1.728	-13.79
69	Muş	414.706	12.895	18.663	-5.768	-13.81
70	Ordu	714.390	23.963	34.472	-10.50	-14.6
71	Bitlis	336.624	11.419	16.610	-5.191	-15.3
72	Niğde	337.553	11.769	17.023	-5.254	-15.44
73	Ardahan	107.455	4.908	6.673	-1.765	-16.29
74	Adıyaman	593.931	13.873	23.939	-10.06	-16.81
75	Ağrı	555.479	15.508	25.182	-9.674	-17.27
76	Trabzon	757.353	24.858	38.446	-13.58	-17.78

Tablo 4: (Devamı 2)

Büyük­lük sıra No	İl	ADNKS 2011 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
77	Kars	305.755	10.654	16.376	-5.722	-18.54
78	Kırıkkale	274.992	12.190	17.482	-5.292	-19.06
79	Çankırı	177.211	10.582	14.322	-3.740	-20.88
80	Yozgat	465.696	15.251	26.921	-11.67	-24.75
81	Van	1.022.532	23.415	72.273	-48.85	-46.67

Kaynak:<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul?kod=4>

EK Tablo 5: İllerin 2012 Yılı İçin Net Göç Hızına Göre Sıralanışı

Büyük­lük Sıra No	İl	ADNKS 2012 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
1	Çankırı	184.406	17.050	10.609	6.441	35.55
2	Ordu	741.371	48.240	26.595	21.645	29.63
3	Karabük	225.145	13.510	8.444	5.066	22.76
4	Çanakkale	493.691	23.252	14.374	8.878	18.15
5	Tekirdağ	852.321	42.155	28.042	14.113	16.7
6	Gümüşhane	135.216	11.166	9.001	2.165	16.14
7	Isparta	416.663	19.731	14.330	5.401	13.05
8	Bolu	281.080	13.136	9.677	3.459	12.38
9	Burdur	254.341	11.473	8.497	2.976	11.77
10	Bilecik	204.116	10.387	8.118	2.269	11.18
11	Yalova	211.799	11.353	9.199	2.154	10.22
12	Antalya	2.092.537	83.596	62.893	20.703	9.94
13	Eskişehir	789.750	32.363	25.299	7.064	8.98
14	Erzincan	217.886	12.192	10.649	1.543	7.11
15	Kocaeli	1.634.691	62.966	51.561	11.405	7
16	Kütahya	573.421	20.550	16.702	3.848	6.73
17	Muğla	851.145	33.213	28.301	4.912	5.79
18	Sakarya	902.267	28.457	23.787	4.670	5.19
19	Tokat	613.990	34.725	31.812	2.913	4.76
20	Ankara	4.965.542	160.235	137.834	22.401	4.52
21	Kırklareli	341.218	12.548	11.232	1.316	3.86
22	Afyonkarahisar	703.948	24.167	21.738	2.429	3.46
23	Van	1.051.975	50.003	46.639	3.364	3.2
24	Kayseri	1.274.968	33.917	30.143	3.774	2.96

Tablo 5: (Devamı 1)

Büyük­lük Sıra No	İl	ADNKS 2012 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
25	Edirne	399.708	14.813	13.675	1.138	2.85
26	Aydın	1.006.541	32.412	29.623	2.789	2.77
27	Uşak	342.269	10.351	9.435	916	2.68
28	Denizli	950.557	24.446	21.992	2.454	2.58
29	İzmir	4.005.459	105.804	95.954	9.850	2.46
30	Bursa	2.688.171	67.736	61.520	6.216	2.32
31	İstanbul	13.854.740	384.535	354.074	30.461	2.2
32	Konya	2.052.281	51.981	48.313	3.668	1.79
33	Gaziantep	1.799.558	41.672	39.410	2.262	1.26
34	Kastamonu	359.808	14.340	13.933	407	1.13
35	Karaman	235.424	8.191	8.066	125	0.53
36	Giresun	419.555	18.027	17.861	166	0.4
37	Balıkesir	1.160.731	34.922	35.315	-393	-0.34
38	Düzce	346.493	10.432	10.579	-147	-0.42
39	Kırıkkale	274.727	13.776	13.912	-136	-0.49
40	Kırşehir	221.209	9.733	9.898	-165	-0.75
41	Bartın	188.436	7.145	7.330	-185	-0.98
42	Manisa	1.346.162	32.211	34.054	-1.843	-1.37
43	Artvin	167.082	7.286	7.612	-326	-1.95
44	Elazığ	562.703	17.108	18.344	-1.236	-2.19
45	Nevşehir	285.190	10.214	10.859	-645	-2.26
46	Tunceli	86.276	5.171	5.404	-233	-2.7
47	Niğde	340.270	12.359	13.514	-1.155	-3.39
48	Mersin	1.682.848	46.721	53.523	-6.802	-4.03
49	Osmaniye	492.135	15.343	17.340	-1.997	-4.05
50	Aksaray	379.915	10.667	12.374	-1.707	-4.48
51	Rize	324.152	12.315	13.856	-1.541	-4.74
52	Trabzon	757.898	21.864	25.478	-3.614	-4.76
53	Hatay	1.483.674	27.260	35.139	-7.879	-5.3
54	Bayburt	75.797	3.664	4.085	-421	-5.54
55	Malatya	762.366	24.270	28.545	-4.275	-5.59
56	Amasya	322.283	11.228	13.128	-1.900	-5.88
57	Adana	2.125.635	45.927	59.294	-13.36	-6.27
58	Şanlıurfa	1.762.075	31.890	44.878	-12.98	-7.34
59	Samsun	1.251.722	32.249	41.561	-9.312	-7.41
60	Şırnak	466.982	11.075	14.617	-3.542	-7.56
61	Kahramanmaraş	1.063.174	19.908	29.467	-9.559	-8.95

Tablo 5: (Devamı 2)

Büyükük Sıra No	İl	ADNKS 2012 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
59	Samsun	1.251.722	32.249	41.561	-9.312	-7.41
60	Şırnak	466.982	11.075	14.617	-3.542	-7.56
61	Kahramanmaraş	1.063.174	19.908	29.467	-9.559	-8.95
62	Batman	534.205	15.906	20.739	-4.833	-9.01
63	Sivas	623.535	21.492	27.441	-5.949	-9.5
64	Ardahan	106.643	4.923	5.986	-1.063	-9.92
65	Sinop	201.311	8.277	10.371	-2.094	-10.35
66	Diyarbakır	1.592.167	30.789	47.575	-16.78	-10.49
67	Mardin	773.026	21.676	30.299	-8.623	-11.09
68	Iğdır	190.409	6.429	8.632	-2.203	-11.5
69	Bingöl	262.507	7.569	11.145	-3.576	-13.53
70	Erzurum	778.195	22.551	33.234	-10.68	-13.63
71	Çorum	529.975	13.289	20.610	-7.321	-13.72
72	Zonguldak	606.527	14.279	22.687	-8.408	-13.77
73	Adıyaman	595.261	14.323	22.591	-8.268	-13.79
74	Kilis	124.320	4.315	6.075	-1.760	-14.06
75	Hakkari	279.982	5.622	10.137	-4.515	-16
76	Bitlis	337.253	10.998	16.886	-5.888	-17.31
77	Siirt	310.879	8.823	14.628	-5.805	-18.5
78	Kars	304.821	9.706	16.185	-6.479	-21.03
79	Yozgat	453.211	14.646	24.525	-9.879	-21.56
80	Muş	413.260	9.914	20.646	-10.73	-25.64
81	Ağrı	552.404	12.856	27.984	-15.12	-27.02

Kaynak: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul?kod=4>

Tablo 6: İllerin 2013 Yılı İçin Net Göç Hızına Göre Sıralanışı

Büyükük Sıra No	İl	ADNKS 2013 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
1	Gümüşhane	141.412	16.677	11.162	5.515	39.78
2	Tunceli	85.428	8.458	5.612	2.846	33.88
3	Çankırı	190.909	22.290	16.991	5.299	28.15
4	Yalova	220.122	14.670	9.808	4.862	22.33
5	Tekirdağ	874.475	45.313	31.681	13.632	15.71
6	Çanakkale	502.328	24.766	18.238	6.528	13.08
7	Kastamonu	368.093	19.911	15.658	4.253	11.62

Tablo 6: (Devamı 1)

Büyükük Sıra No	İl	ADNKS 2013 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
8	Antalya	2.158.265	88.605	64.075	24.530	11.43
9	Sinop	204.568	12.085	9.869	2.216	10.89
10	Kocaeli	1.676.202	71.159	54.742	16.417	9.84
11	Karabük	230.251	13.652	11.676	1.976	8.62
12	Artvin	169.334	10.053	8.644	1.409	8.36
13	Giresun	425.007	23.453	20.170	3.283	7.75
14	Eskişehir	799.724	33.893	28.329	5.564	6.98
15	Ankara	5.045.083	186.642	153.791	32.851	6.53
16	Muğla	866.665	35.246	30.687	4.559	5.27
17	Bursa	2.740.970	75.518	61.744	13.774	5.04
18	Bilecik	208.888	10.231	9.202	1.029	4.94
19	İstanbul	14.160.467	437.922	371.601	66.321	4.69
20	Burdur	257.267	11.156	10.001	1.155	4.5
21	Sakarya	917.373	30.770	27.170	3.600	3.93
22	İzmir	4.061.074	113.673	99.681	13.992	3.45
23	Denizli	963.464	27.088	24.039	3.049	3.17
24	Kilis	128.586	6.566	6.161	405	3.15
25	Düzce	351.509	12.367	11.306	1.061	3.02
26	Rize	328.205	16.842	15.859	983	3
27	Bolu	283.496	13.138	12.401	737	2.6
28	Kırklareli	340.559	14.120	13.297	823	2.42
29	Aydın	1.020.957	34.688	32.338	2.350	2.3
30	Kayseri	1.295.355	36.580	33.789	2.791	2.16
31	Bayburt	75.620	4.787	4.677	110	1.46
32	Uşak	346.508	10.655	10.493	162	0.47
33	Elazığ	568.239	21.433	21.303	130	0.23
34	Bingöl	265.514	10.968	10.940	28	0.11
35	Gaziantep	1.844.438	41.978	42.291	-313	-0.17
36	Kırşehir	223.498	11.259	11.346	-87	-0.39
37	Osmaniye	498.981	17.338	17.605	-267	-0.53
38	Manisa	1.359.463	36.257	36.989	-732	-0.54
39	Balıkesir	1.162.761	38.710	39.688	-978	-0.84
40	Erzincan	219.996	12.662	12.884	-222	-1.01
41	Bartın	189.139	7.886	8.133	-247	-1.31
42	Şırnak	475.255	13.031	13.753	-722	-1.52
43	Edirne	398.582	16.255	17.000	-745	-1.87
44	Konya	2.079.225	51.080	55.006	-3.926	-1.89
45	Niğde	343.658	14.731	15.493	-762	-2.21

Tablo 6: (Devamı 2)

Büyükük Sıra No	İl	ADNKS 2013 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
46	Mersin	1.705.774	51.468	55.482	-4.014	-2.35
47	Batman	547.581	18.816	20.209	-1.393	-2.54
48	Isparta	417.774	18.730	19.807	-1.077	-2.57
49	Karaman	237.939	8.747	9.445	-698	-2.93
50	Samsun	1.261.810	38.644	42.504	-3.860	-3.05
51	Kahramanmaraş	1.075.706	24.560	29.322	-4.762	-4.42
52	Kütahya	572.059	17.875	20.915	-3.040	-5.3
53	Adana	2.149.260	50.598	62.933	-12.33	-5.72
54	Aksaray	382.806	11.491	13.726	-2.235	-5.82
55	Van	1.070.113	32.118	38.507	-6.389	-5.95
56	Sivas	623.824	26.354	30.244	-3.890	-6.22
57	Nevşehir	285.460	10.322	12.147	-1.825	-6.37
58	Trabzon	758.237	25.115	29.988	-4.873	-6.41
59	Afyonkarahisar	707.123	22.200	26.799	-4.599	-6.48
60	Hatay	1.503.066	29.067	39.315	-10.24	-6.79
61	Amasya	321.977	12.379	14.658	-2.279	-7.05
62	Diyarbakır	1.607.437	35.466	47.949	-12.48	-7.74
63	Şanlıurfa	1.801.980	33.383	47.429	-14.04	-7.76
64	Siirt	314.153	10.866	13.339	-2.473	-7.84
65	Çorum	532.080	17.073	21.460	-4.387	-8.21
66	Hakkari	273.041	8.007	10.293	-2.286	-8.34
67	Mardin	779.738	22.596	29.525	-6.929	-8.85
68	Malatya	762.538	25.876	33.194	-7.318	-9.55
69	Kırıkkale	274.658	15.089	17.818	-2.729	-9.89
70	Adıyaman	597.184	15.715	24.077	-8.362	-13.91
71	Zonguldak	601.567	17.006	25.571	-8.565	-14.14
72	Bitlis	337.156	11.314	16.174	-4.860	-14.31
73	Iğdır	190.424	6.882	9.779	-2.897	-15.1
74	Ordu	731.452	30.792	46.332	-15.54	-21.02
75	Erzurum	766.729	23.398	39.997	-16.59	-21.42
76	Muş	412.553	11.070	20.193	-9.123	-21.87
77	Yozgat	444.211	16.688	26.572	-9.884	-22.01
78	Ardahan	102.782	5.254	7.633	-2.379	-22.88
79	Kars	300.874	11.046	18.072	-7.026	-23.08
80	Ağrı	551.177	14.725	28.477	-13.75	-24.64
81	Tokat	598.708	26.987	47.071	-20.08	-32.99

Kaynak: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul?kod=4>

Tablo 7: İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması ve Kapsadığı İller

DÜZEY 1	DÜZEY 2	DÜZEY 3
1-İstanbul Bölgesi		
	İstanbul Alt Bölgesi	
		İstanbul
2-Batı Marmara Bölgesi		
	Tekirdağ Alt Bölgesi	
		Tekirdağ
		Edirne
		Kırklareli
	Balıkesir Alt Bölgesi	
		Balıkesir
		Çanakkale
3-Ege Bölgesi		
	İzmir Alt Bölgesi	
		İzmir
	Aydın Alt Bölgesi	
		Aydın
		Denizli
		Muğla
	Manisa Alt Bölgesi	
		Manisa
		Afyon
		Kütahya
		Uşak
4- Doğu Marmara Bölgesi		
	Bursa Alt Bölgesi	
		Bursa
		Eskişehir
		Bilecik
	Kocaeli Alt Bölgesi	
		Kocaeli
		Sakarya
		Düzce
		Bolu
		Yalova
5-Batı Anadolu Bölgesi		
	Ankara Alt Bölgesi	
	Konya Alt Bölgesi	
		Konya
		Karaman

Tablo 7: (Devamı 1)

DÜZEY 1	DÜZEY 2	DÜZEY 3
6-Akdeniz Bölgesi		
	Antalya Alt Bölgesi	
		Antalya
		Isparta
		Burdur
	Adana Alt Bölgesi	
		Adana
		Mersin
	Hatay Alt Bölgesi	
		Hatay
		K.Maraş
		Osmaniye
7-Orta Anadolu Bölgesi		
	Kırıkkale Alt Bölgesi	
		Kırklareli
		Aksaray
		Niğde
		Nevşehir
		Kırşehir
	Kayseri Alt Bölgesi	
		Kayseri
		Sivas
		Yozgat
8-Batı Karadeniz Bölgesi		
	Zonguldak Alt Bölgesi	
		Zonguldak
		Karabük
		Bartın
	Kastamonu Alt Bölgesi	
		Kastamonu
		Çankırı
		Sinop
	Samsun Alt Bölgesi	
		Samsun
		Tokat
		Çorum
		Amasya

Tablo 7: (Devamı 2)

DÜZEY 1	DÜZEY 2	DÜZEY 3
9-Doğu Karadeniz Bölgesi		
	Trabzon Alt Bölgesi	
		Trabzon
		Ordu
		Giresun
		Rize
		Artvin
		Gümüşhane
10-Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi		
	Erzurum Alt Bölgesi	
		Erzurum
		Erzincan
		Bayburt
	Ağrı Alt Bölgesi	
		Ağrı
		Kars
		İğdir
		Ardahan
11-Ortadoğu Anadolu Bölgesi		
	Malatya Alt Bölgesi	
		Malatya
		Elazığ
		Bingöl
		Tunceli
	Van Alt Bölgesi	
		Van
		Muş
		Bitlis
		Hakkari
12-Güneydoğu Anadolu Bölgesi		
	Gaziantep Alt Bölgesi	
		Gaziantep
		Adıyaman
		Kilis
	Şanlıurfa Alt Bölgesi	
		Şanlıurfa
		Diyarbakır
	Mardin Alt Bölgesi	
		Mardin
		Batman
		Şırnak
		Siirt

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Tablo 8: Korelasyon Matrisi

Korelasyon										
Olasılık	X1	X10	X11	X12	X13	X14	X15	X16	X17	X18
X1	1.000000									

X10	0.857051	1.000000								
	0.0000	-----								
X11	0.762606	0.963827	1.000000							
	0.0000	0.0000	-----							
X12	0.726274	0.714051	0.579903	1.000000						
	0.0000	0.0000	0.0000	-----						
X13	0.605864	0.746617	0.692638	0.737763	1.000000					
	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	-----					
X14	0.835980	0.775383	0.668432	0.698255	0.566928	1.000000				
	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	-----				
X15	0.825879	0.770059	0.652891	0.745735	0.576152	0.949254	1.000000			
	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	-----			
X16	0.906198	0.965599	0.892367	0.762402	0.730149	0.862666	0.859011	1.000000		
	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	-----		
X17	0.860880	0.911682	0.853535	0.787787	0.697544	0.815706	0.821833	0.936059	1.000000	
	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	-----	
X18	0.893746	0.922039	0.842616	0.744671	0.704141	0.883497	0.870835	0.975039	0.921489	1.000000
	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	-----
X19	0.819098	0.790502	0.754001	0.569257	0.469664	0.694521	0.672918	0.812338	0.812745	0.770406
	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
X2	0.904014	0.940529	0.893718	0.667862	0.653511	0.804415	0.787538	0.938921	0.879631	0.896132
	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
X20	0.765940	0.765048	0.708103	0.660383	0.559098	0.733516	0.765954	0.822371	0.815916	0.809733
	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
X21	0.882136	0.894212	0.805285	0.699816	0.623035	0.845762	0.846274	0.928613	0.864683	0.899179
	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
X22	0.874626	0.889947	0.805533	0.685504	0.624058	0.849761	0.849708	0.927014	0.867692	0.902778
	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
X23	0.915280	0.902940	0.803690	0.751199	0.660125	0.859678	0.871950	0.950711	0.897317	0.916963
	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
X24	0.834328	0.986444	0.979562	0.654169	0.714612	0.747465	0.742864	0.947900	0.899585	0.903842
	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
X25	0.580886	0.653204	0.655030	0.227769	0.306383	0.440169	0.425426	0.625269	0.481035	0.564606
	0.0000	0.0000	0.0000	0.0409	0.0054	0.0000	0.0001	0.0000	0.0000	0.0000
X26	0.196698	0.234814	0.326129	-0.172933	0.007114	0.031222	-0.033672	0.161653	0.106787	0.085673
	0.0784	0.0349	0.0030	0.1226	0.9497	0.7820	0.7654	0.1494	0.3427	0.4470
X27	-0.454129	-0.179092	-0.024345	-0.310231	-0.022223	-0.484928	-0.536154	-0.346381	-0.282365	-0.363555
	0.0000	0.1097	0.8292	0.0048	0.8439	0.0000	0.0000	0.0015	0.0106	0.0008
X3	0.461207	0.289344	0.180421	0.327443	0.091340	0.463552	0.523659	0.381506	0.306879	0.382206
	0.0000	0.0088	0.1070	0.0028	0.4174	0.0000	0.0000	0.0004	0.0053	0.0004
X4	0.100601	-0.100513	-0.200742	0.087448	-0.116491	0.069946	0.113611	-0.005172	-0.001312	0.042291
	0.3715	0.3720	0.0723	0.4376	0.3004	0.5349	0.3126	0.9635	0.9907	0.7078
X5	0.111999	0.298414	0.395026	-0.050103	0.228067	0.066575	-0.001220	0.218987	0.149668	0.171826
	0.3195	0.0068	0.0003	0.6569	0.0406	0.5548	0.9914	0.0495	0.1823	0.1251
X6	0.785888	0.739277	0.697990	0.536709	0.478930	0.620746	0.668654	0.751649	0.685390	0.718799
	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
X7	0.775100	0.709941	0.636427	0.524124	0.437647	0.645340	0.679923	0.750294	0.675328	0.719194
	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
X8	0.651729	0.616410	0.494196	0.645994	0.530510	0.623704	0.666983	0.652800	0.642856	0.619902
	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
X9	0.717267	0.936223	0.957887	0.624232	0.727497	0.647203	0.625496	0.857117	0.845652	0.820159
	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000

Tablo 8: (Devamı 1)

	X19	X2	X20	X21	X22	X23	X24	X25	X26	X27
X1										
X10										
X11										
X12										
X13										
X14										
X15										
X16										
X17										
X18										
X19	1.000000									

X2	0.834533	1.000000								
	0.0000	-----								
X20	0.680116	0.797873	1.000000							
	0.0000	0.0000	-----							
X21	0.816343	0.910272	0.823430	1.000000						
	0.0000	0.0000	0.0000	-----						
X22	0.799678	0.905081	0.834139	0.995048	1.000000					
	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	-----					
X23	0.804537	0.929705	0.842619	0.951524	0.947915	1.000000				
	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	-----				
X24	0.788982	0.943946	0.792779	0.884463	0.884725	0.888278	1.000000			
	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	-----			
X25	0.631593	0.692596	0.441152	0.603335	0.587828	0.591562	0.656046	1.000000		
	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	-----		
X26	0.411316	0.289994	0.053206	0.148238	0.118906	0.157985	0.280059	0.482248	1.000000	
	0.0001	0.0086	0.6371	0.1866	0.2904	0.1589	0.0113	0.0000	-----	
X27	-0.32685	-0.358267	-0.401651	-0.441132	-0.442087	-0.452644	-0.167144	-0.282291	0.058357	1.000000
	0.0029	0.0010	0.0002	0.0000	0.0000	0.0000	0.1358	0.0107	0.6048	-----
X3	0.397500	0.427546	0.468755	0.479395	0.460026	0.488660	0.281890	0.371413	-0.048205	-0.590517
	0.0002	0.0001	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0108	0.0006	0.6691	0.0000
X4	-0.08197	-0.059856	0.035508	0.065913	0.078376	0.069950	-0.119189	-0.067893	-0.292807	-0.314144
	0.4669	0.5955	0.7530	0.5588	0.4867	0.5349	0.2892	0.5470	0.0080	0.0043
X5	0.304920	0.298028	0.154684	0.146507	0.132908	0.137023	0.332586	0.350432	0.485316	0.148345
	0.0056	0.0069	0.1679	0.1918	0.2369	0.2225	0.0024	0.0013	0.0000	0.1863
X6	0.655921	0.787414	0.682041	0.756572	0.743777	0.774862	0.751084	0.633062	0.288166	-0.401080
	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0091	0.0002
X7	0.717700	0.777228	0.720776	0.775339	0.763470	0.794860	0.715334	0.646604	0.193270	-0.518685
	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0839	0.0000
X8	0.543242	0.626229	0.684159	0.776152	0.776806	0.745740	0.603455	0.220342	-0.110005	-0.421191
	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0481	0.3283	0.0001
X9	0.666668	0.824353	0.666705	0.766025	0.772026	0.762939	0.939052	0.509295	0.184420	0.061825
	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0993	0.5835

Tablo 8: (Devamı 2)

	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9
X1							
X10							
X11							
X12							
X13							
X14							
X15							
X16							
X17							
X18							
X19							
X2							
X20							
X21							
X22							
X23							
X24							
X25							
X26							
X27							
X3	1.00000 -----						
X4	0.13467 0.2307	1.000000 -----					
X5	0.03262 0.7725	-0.76390 0.0000	1.000000 -----				
X6	0.50531 0.0000	0.116321 0.3011	0.135282 0.2285	1.000000 -----			
X7	0.66232 0.0000	0.102680 0.3617	0.153046 0.1725	0.860818 0.0000	1.00000 -----		
X8	0.45410 0.0000	0.057365 0.6110	0.025094 0.8240	0.493180 0.0000	0.57705 0.0000	1.000000 -----	
X9	0.06084 0.5895	-0.14850 0.1858	0.301518 0.0062	0.598666 0.0000	0.52927 0.0000	0.524840 0.0000	1.00000 -----

ÖZGEÇMİŞ

Yavuz BAŞAR, 28 Kasım 1986 tarihinde Trabzon'un Sürmene ilçesinde doğdu. İlköğreniminin ilk üç yılını Samsun Kazım Orbay okulunda okuyarak, Sürmene Yakup Kalafatoğlu okulunda ilköğretimini tamamlamıştır. 2000-2003 tarihleri arasında lise öğrenimini Samsun 100. Yıl lisesinde tamamladı. 2006-2008 tarihleri arasında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Gürün Meslek Yüksekokulunda, Bankacılık Bölümünü üçüncülük derecesi ile tamamlamıştır. Mezun olduğu aynı yıl Dikey Geçiş Sınavı ile Karadeniz Teknik Üniversitesi Ekonometri Bölümünü kazandı. 2011 yılında Ekonometri Bölümünü birincilik derecesi ile bitirdi. Aynı yıl Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonometri Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans programını kazandı ve orta derecede İngilizce bilmektedir.